

www.pexels.com

**ИЗВЕШТАЈ
О СТАЊУ У ПОЉОПРИВРЕДИ
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
У 2022. ГОДИНИ**

КЊИГА I
**Хоризонтални
преглед**

Република Србија

Министарство пољопривреде,
шумарства и водопривреде

АУТОРИ:

СЕКТОР ЗА ПОЉОПРИВРЕДНУ ПОЛИТИКУ

Милица Јевтић, дипл. екон. – уредник и координатор

Књига I:

- **Глава 1:** Милица Јевтић, дипл. екон.
СТИПС: Зорица Кукић, дипл. инж. пољоп.
- **Глава 2:** Тамара Ђуричанин, дипл. инж. пољоп.
- **Глава 3:** мр Мирјана Бојчевски
- **Глава 4:** Милица Јевтић, дипл. екон.
IPARD: Одељење за управљање IPARD програмом
Поглавље 4.4: Зорица Кукић, дипл. инж. пољоп.
- **Глава 5:** Драгана Дробњак, маст. инж.
- **Глава 6:** Милица Јевтић, дипл. екон.

Књига II:

- **Поглавље 1.1:** Љиљана Дудуковић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.2:** Татјана Мирановић Дробњак, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.3:** Татјана Мирановић Дробњак, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.4:** Милан Ђупрић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.5:** Весна Радојичић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.6:** Весна Радојичић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 1.7:** Војкан Стојановић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 2.1:** Мирко Новаковић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 2.2:** Мирко Новаковић, дипл. инж. пољоп.
- **Поглавље 2.3:** Томислав Топаловић, др. вет. мед.
- **Поглавље 2.4:** Томислав Топаловић, др. вет. мед.
- **Поглавље 2.5:** Томислав Топаловић, др. вет. мед.
- **Поглавље 2.6:** Томислав Топаловић, др. вет. мед.

јун 2023. године

РЕЧ МИНИСТАРКЕ

Поштовани читаоци,

Изузетно нам је задовољство и част да јавности представимо јубиларну, десету „Зелену књигу“, односно **Извештај о стању у пољопривреди у Републици Србији у 2022. години**. Започет као идеја да се на једном месту представи комплетна годишња статистика кроз преглед сектора пољопривреде, овај извештај данас представља озбиљан аналитички документ, чији се наводи користе у многим секторским прегледима.

Почев од 2013. године, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде једном годишње на својој веб страници објављује свеобухватан извештај о стању у сектору пољопривреде у претходној календарској години, настојећи да сваке године унесе новине у документ, укључујући нове области и покрећући нова питања. На тај начин, у извештај је током десет година укључен преглед сектора кроз анализу FADN показатеља и његово поређење са пољопривредом Европске уније, поглавље о климатским променама, реформе Заједничке пољопривредне политике, Европски зелени договор и друге релевантне теме.

У том смислу, у „Зеленој књизи 2022“ посебна пажња посвећена је очекиваним кретањима на тржишту пољопривредних производа у Европској унији током 2023. године, имајући у виду значајне тржишне поремећаје у претходних пар година.

Слични аналитички документи редовно се објављују на нивоу Европске уније, од стране Генералног директората за пољопривреду и рурални развој (DG AGRI), што говори о важности праћења секторских кретања и редовног информисања јавности. Да је „Зелена књига“ добар документ, потврдила је сама Европска комисија, која је похвалила иницијативу Србије и квалитет документа већ у првим годинама објављивања.

Поносни због чињенице да објављивањем овог извештаја сваке године доприносимо информисању наших пољопривредника и шире јавности о стању у сектору пољопривреде на детаљан и свеобухватан начин, наставићемо да радимо на унапређењу документа и наредних година.

С поштовањем,

министарка

Јелена Танасковић

САДРЖАЈ

УВОД.....	6
1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ.....	7
1.1. Макроекономски амбијент и значај пољопривредно-прехранбеног сектора.....	7
1.2. Структура пољопривредне производње	15
1.2.1. Коришћено пољопривредно земљиште.....	15
1.2.2. Општи показатељи пољопривредне производње	15
1.2.3. Цене пољопривредних производа.....	20
2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА ПОЉОПРИВРЕДНО-ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА.....	24
2.1. Укупна размена	24
2.2. Структура размене	25
2.3. Водећи производи у размени.....	27
2.4. Главни трговински партнери.....	31
3. СИСТЕМ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ ПОДАТАКА НА ПОЉОПРИВРЕДНИМ ГАЗДИНСТВИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (FADN) И АНАЛИЗА ФИНАНСИЈСКИХ ПОДАТАКА У СРБИЈИ.....	34
3.1. FADN узорак, прикупљање података и резултати	35
3.1.1. FADN узорак и популација	35
3.1.2. Прикупљање података у оквиру FADN истраживања.....	35
3.1.3. Стандардни резултати – преглед и структура индикатора	37
3.2. Анализа финансијских података у Србији.....	38
3.2.1. Нето додата вредност.....	38
3.2.2. Учешће субвенција у НДВ пољопривредног газдинства.....	40
3.2.3. Нето додата вредност по годишњој радној јединици.....	42
3.2.4. Нето добит	44
3.2.5. Нето добит газдинства по ангажованој породичној радној снази	47
4. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА	49
4.1. Оквир пољопривредне политике и политике руралног развоја.....	49
4.2. Мере пољопривредне политике и политике руралног развоја у 2022. години.....	50
4.3. Буџетска средства за подршку пољопривреди и руралном развоју	53
4.3.1. Буџет Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.....	53
4.3.2. Опређена средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју... ..	53
4.3.3. Реализована средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју.. ..	54
4.4. Подршка на покрајинском и локалном нивоу.....	59
5. КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ.....	60
6. СТАЊЕ И ОЧЕКИВАЊА НА ТРЖИШТУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА У ЕУ У 2023. ГОДИНИ	63
6.1. РАТАРСКИ УСЕВИ	63
6.1.1. Житарнице	64
6.1.2. Уљарице	65
6.1.3. Шећер	66
6.2. СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ УСЕВИ	68
6.2.1. Маслиново уље	69
6.2.2. Вино.....	70
6.2.3. Јабукe.....	72
6.2.4. Поморанце	73
6.3. МЕСО.....	75
6.3.1. Говедина и телетина.....	75
6.3.2. Свињско месо	77

6.3.3. Живинско месо.....	78
6.4. МЛЕКО И МЛЕЧНИ ПРОИЗВОДИ	80
6.4.1. Млеко.....	80
6.4.2. Млечни производи	82
7. ПРИЛОЗИ.....	85
1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ	85
2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА	95
3. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА.....	97

УВОД

Праћење и анализа појединих, нарочито осетљивих сектора привреде, током претходне деценије постало је императив, што је нарочито дошло до изражаја у претходних неколико година, које су обележене изузетно значајним тржишним поремећајима, изазваним различитим здравственим, економским и друштвеним узроцима.

Објављивање Извештаја о стању у пољопривреди у Републици Србији („Зелена књига“), поред тога што представља законску обавезу, пре свега је резултат ентузијазма и жеље Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде да стручној и широј јавности понуди свеобухватан аналитички документ, који даје приказ сектора српске пољопривреде током претходне године. На тај начин, Министарство већ десету годину заредом објављује овај документ на својој веб страници до 30. јуна за претходну календарску годину.

Као и претходних година, „Зелену књигу 2022“ чине две књиге – Књига I даје приказ сектора са макроекономског аспекта, док се у Књизи II анализира стање најважнијих пољопривредних тржишта током 2022. године. У оквиру вишегодишње успостављене структуре, „Зелена књига“ сваке године укључује нова поглавља, стављајући у фокус неке нове теме, а све у циљу ширег информисања читалаца са различитих аспеката. У том смислу, овогодишња „Зелена књига 2022“ укључује део о климатским променама и очекивању на тржишту пољопривредних производа у Европској унији у 2023. години.

Приказ сектора пољопривреде базира се на званичним статистичким подацима за 2022. годину, приказаним у односу на претходну, 2021. годину, као и у односу на просек претходног петогодишњег периода (2017-2021), како би се анулирала евентуална годишња одступања резултата, док табеле са статистичким подацима у прилогу, као и већина графика у тексту, садрже десетогодишње временске серије (2013-2022).

„Зелена књига 2022“ у највећој мери се базира на статистичким подацима, чији је произвођач Републички завод за статистику. Остали извори статистике су релевантни административни извори – поједини регистри Министарства и других државних органа, Народна банка Србије, *Eurostat*, DG AGRI и др.

Имајући у виду да је структура Извештаја о стању у пољопривреди у Републици Србији прилагођена структури сличних извештаја који се објављују у Европској унији, као и да је статистика пољопривреде Србије у највећој мери усклађена са методологијом *Eurostat*, „Зелена књига“ омогућава упоредивост са релевантним аналитичким документима и подацима на нивоу ЕУ.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде захваљује се
Републичком заводу за статистику на подршци и помоћи приликом
израде овог документа.

1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

1.1. Макроекономски амбијент и значај пољопривредно-прехрамбеног сектора

Већи део претходног петогодишњег периода, у погледу макроекономских кретања у Републици Србији, обележило је присуство пандемије, изазване вирусом COVID-19, која је у значајној мери утицала на поремећај тржишних кретања, редовних привредних активности, спољнотрговинску размену, као и новчане токове. Такође, постојање пандемије, као и регулаторне и тржшне промене које су је пратиле, довеле су до значајне промене потрошачких навика на глобалном нивоу, што је утицало на измену структуру тражње.

Када је реч о Републици Србији, након успореног раста и ограничене привредне активности у годинама пандемије, током 2022. године приметан је постепени опоравак привреде. Међутим, руско-украјински сукоб у великој мери је утицао на пораст цена енергената, сировина и инпута за производњу на светском нивоу, што је додатно утицало на промене у макроекономским кретањима и ограничило потпуни опоравак економских активности. У том смислу, поједини макроекономски показатељи, који садрже ценовну компоненту, приказују значајно повећање, које се не може у потпуности приписати привредној/производној активности, већ је под значајним утицајем пораста цена на светском нивоу и, последично, инфлаторних кретања на националном нивоу.

Током 2022. године забележена су позитивна кретања у националној привреди у погледу раста БДП, смањења стопе незапослености, повећања просечних зарада, повећања свих компоненти спољнотрговинске размене, смањења учешћа буџетског дефицита и јавног дуга у БДП, као и повећања девизних резерви. Насупрот томе, негативна кретања забележена су у погледу повећаног дефицита спољнотрговинске размене, повећања учешћа дефицита текућег рачуна платног биланса у БДП, као и максимално достигнуте инфлације у претходних петнаест година.

Табела 1: Основни макроекономски индикатори; 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
БДП (мил. EUR) ¹	42.892	46.005	46.815	53.329	60.371
Реални раст БДП (% промене у односу на претходну годину) ²	4,5	4,3	-0,9	7,5	2,3
Стопа незапослености (%) ³	13,7	11,2	9,7	11,0	9,4
Зараде (годишњи просек, EUR) ⁴	419,8	466,0	510,9	560,2	637,9
Укупан извоз робе и услуга (мил. EUR) ⁵	21.166	23.349	22.271	28.818	38.000
Укупан увоз робе и услуга (мил. EUR) ⁵	25.257	27.960	26.370	33.439	45.037
Спољнотрговински биланс (мил. EUR) ⁵	-4.091	-4.612	-4.099	-4.621	-7.037
Спољнотрговинска размена (мил. EUR) ⁵	46.423	51.309	48.641	62.258	83.037
Текући рачун платног биланса (% БДП)	-4,8	-6,9	-4,1	-4,2	-6,9
Буџетски суфицит/дефицит (% БДП) ⁶	0,6	0,2	-8,3	-4,6	-3,3
Јавни дуг (централни ниво) (% БДП)	53,6	51,9	57,0	56,5	55,2
Инфлација (потрошачке цене, % промене у односу на исти месец претходне године)	2,0	1,9	1,3	7,9	15,1
Девизне резерве НБС (мил. EUR)	11.262	13.378	13.492	16.455	19.416
Девизни курс (годишњи просек, RSD/EUR)	118,27	117,85	117,58	117,57	117,46
Девизни курс (годишњи просек, RSD/USD)	100,28	105,28	103,03	99,49	111,86

¹ Према методологији ESA 2010. Податак за 2022. је процена НБС.

² У сталним ценама претходне године. Податак за 2022. је обрачун НБС на основу кварталних података РЗС.

³ Подаци су ревидирани према новој методологији Анкете о радној снази из 2021. године.

⁴ До 2018. године зараде се приказују по старој методологији. Од 2018. године зараде се објављују према новој методологији и на основу података Пореске управе. За прерачун динарских зарада у евре коришћен је просечни курс RSD/EUR у посматраном периоду.

⁵ Од 2007. подаци о платном билансу (текући рачун, извоз и увоз робе и услуга) усклађени су са смерницама садржаним у Приручнику за израду платног биланса и међународне инвестиционе позиције бр. 6 ММФ-а (BPM6). Од 2007. извоз и увоз робе је дат према општем систему трговине,

који представља шири концепт и обухвата сву робу која улази на економску територију земље или је напушта, са изузетком робе која је у транзиту.

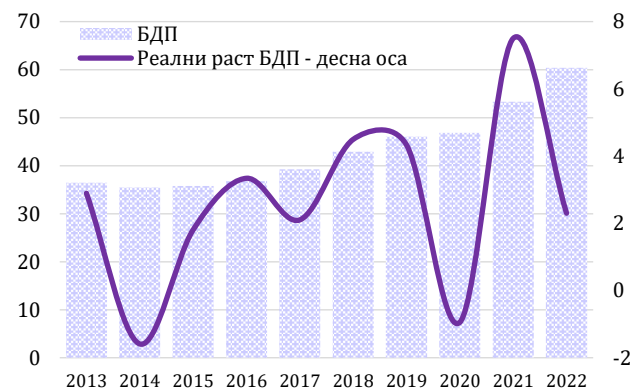
⁶ Консолидовани (од 2005.) и републички (од 2008.) дефицит укључују плаћање активираних гаранција, докапитализације банака и преузимања дуга, према методологији ММФ-а.

Извор: НБС

Прву половину претходне деценије обележио је стабилан ниво БДП (око 36 млрд. EUR), да би у другој половини периода био забележен раст БДП, нарочито у последње две године (што је у значајној мери резултат раста цена).

Након пада БДП у 2020. години, наредне две године бележи се позитивна стопа раста – 7,5% у 2021. години (као резултат ниске базне вредности) и 2,3%¹ током 2022. године.

График 1: Бруто домаћи производ (млрд. EUR) и реални раст БДП (%) (десна оса); 2013-2022

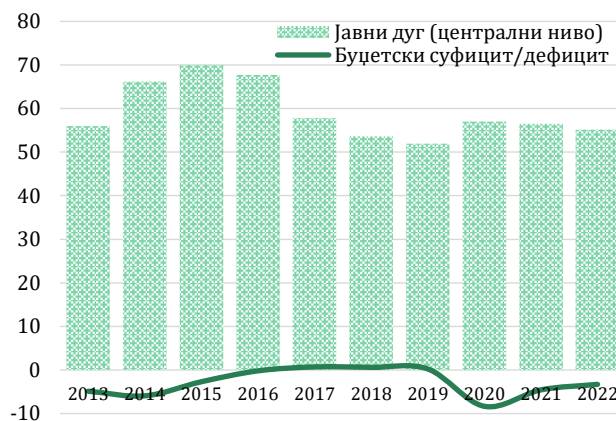

Извор: НБС

Посматрано према привредним делатностима, реални раст БДВ забележен је у свим секторима, осим у сектору грађевинарства и пољопривреди. У сектору пољопривреде забележен је реални пад БДВ у сва четири квартала, уз најнижу стопу раста у 2. и 3. кварталу (-8,6% и -8,5%). Уколико се раст БДП у 2022. години посматра са аспекта употребе БДП, најзначајнији допринос реалном расту БДП остварили су увоз и извоз робе и услуга, уз нешто мањи утицај издатака за финалну потрошњу домаћинства.

Након две године раста учешћа јавног дуга у БДП, узрокованог ванредним задуживањем због пандемије и потребе за покретањем привредне активности током и након пандемије, у 2022. години бележи се смањење учешћа јавног дуга у БДП (на 55,2%), односно за 1,3 пп у односу на претходну годину. Ово смањење у највећој мери је последица повећања БДП, с обзиром да је апсолутна вредност јавног дуга повећана у односу на 2021. годину (на 33,3 млрд. EUR²).

График 2: Буџетски резултат и јавни дуг РС (% БДП); 2013-2022

Извор: НБС

У структури јавног дуга на централном нивоу доминирају директне обавезе по основу спољног дуга (61,5%). Укупан општи дуг државе у БДП учествује са 55,7% у 2022. години.

¹ Реални раст бруто домаћег производа у 2022. години добијен је на бази кварталног обрачуна.

² Извор: Управа за јавни дуг

На опоравак привреде указује и смањење учешћа буџетског дефицита у БДП током 2022. године, за 1,3 пп у односу на претходну годину (на 3,3%). Као и у случају дуга, значајан утицај на ово смањење има повећање БДП у 2022. години.

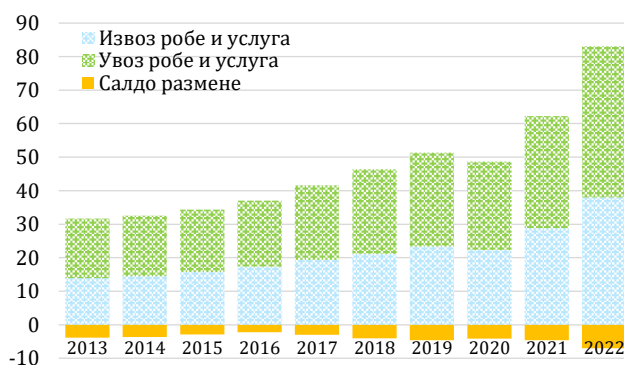
Током 2022. године забележено је рекордно високо учешће дефицита платног биланса у БДП на нивоу од 6,9%, колико је износило и 2019. године. Овако високо учешће резултат је, пре свега, повећане вредности дефицита спољнотрговинске размене роба и услуга (52% у односу на 2021. годину) и повећања платног дефицита, односно смањеног прилива капитала и повећаног задуживања.

Након рекордних вредности спољнотрговинске размене роба и услуга током 2021. године, наредне, 2022. године забележене су нове рекордне вредности свих компоненти спољнотрговинске размене. Укупна вредност трговинске размене са иностранством током 2022. године достигла је вредност од око 83 млрд. EUR, што је за трећину више од вредности остварене претходне године, а чак 71% више од вредности забележене 2020. године. Свакако да је најзначајнији утицај на вредност размене имао раст цена на глобалном нивоу, узрокован растом цена сировина и енергената, али је евидентан и утицај повећања производних и трговинских активности у постпандемијском периоду.

Вредност увоза је у 2022. години забележила ниво од око 45 млрд. EUR (35% више него претходне године), док је истовремено остварена вредност извоза 32% већа од прошлогодишње, на нивоу од 38 млрд. EUR.

Овакав однос у размени за резултат је имао дефицит у вредности од око 7 млрд. EUR, односно 52% више него 2021. године.

График 3: Спољнотрговинска размена РС (млрд. EUR); 2013-2022

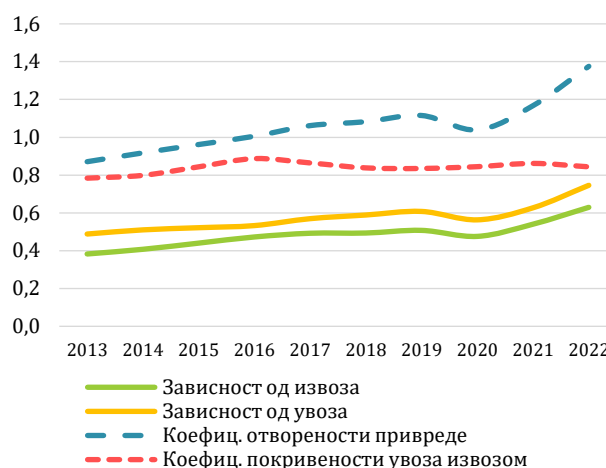
Извор: НБС

Посматрано са аспекта робног дефицита, процена је да је око 70% повећања робног дефицита током 2022. године остварено на тржишту енергената, због увоза већих количина по вишим ценама.

Ниво покривености увоза извозом током 2022. године бележи стабилан ниво, идентичан нивоу из периода 2018-2020. године од 84%, што је за 2 пп мања покривеност у односу на 2021. годину.

Сви показатељи отворености домаће привреде у 2022. години бележе раст у односу на претходну годину, достижући максималне нивое током претходне деценије. С обзиром да је зависност од увоза забележила ниво од 0,75, а имајући у виду да је у Републици Србији, као привреди која бележи дефицит у размени роба и услуга, зависност од увоза већа од зависности од извоза, током 2022. године евидентирана је нижа зависност од извоза, на нивоу од 0,63.

График 4: Коефицијент отворености привреде и покривености увоза извозом; 2013-2022

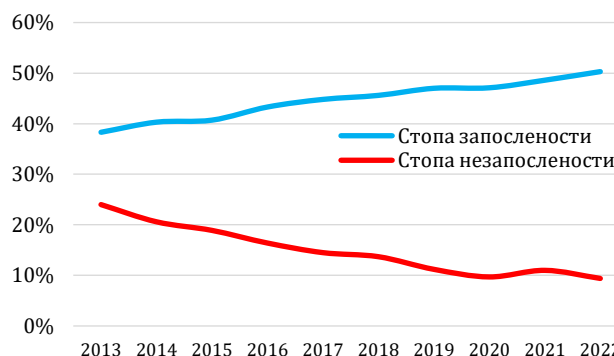

Извор: НБС (обрачун МПШВ)

Како ниво коефицијента отворености привреде у 2022. години бележи максимални ниво у претходној деценији, од 1,38, овакав однос указује на чињеницу да је у 2022. години вредност спољнотрговинске размене роба и услуга 38% већа од оствареног БДП.

У односу на претходну годину, кретања на тржишту рада током 2022. године бележе позитивне промене, при чему стопе запослености и незапослености достижу рекордне нивое у претходној деценији.

График 5: Стопа запослености и незапослености (%); 2013-2022³

Извор: РЗС

Стопа запослености је током 2022. године повећана за 1,7 пп (на 50,3%), док је истовремено стопа незапослености смањена за 1,6 пп, достижући минимални ниво у претходној деценији, од 9,4%.

У Републици Србији је, према Анкети о радној снази, током 2022. године евидентирано 2,91 милиона запослених⁴, односно 2,3% више него претходне године. Насупрот томе, број незапослених лица током у 2022. години био је на нивоу од 302,2 хиљаде, што је смањење од 14,2% у односу на број незапослених лица 2021. године.

³ Од 2021. године Републички завод за статистику спроводи истраживање Анкета о радној снази према новој, редицајнираној методологији Евростата. Промене које су у АРС уведене од 2021. године углавном се односе на дефиниције и начин спецификације одређених категорија становништва на тржишту рада – запослених лица, незапослених лица и лица ван радне снаге – као и на опсег и обим варијабли посвећених њиховим додатним карактеристикама. Најзначајнија промена у дефиницији запослених односи се на искључивање из континента запослених лица која производе пољопривредну робу и услуге намењене личној потрошњи, тј. без пласмана производа на тржиште.

⁴ У категорији „становништво старо 15 и више година“.

Након стагнације висине просечних зарада на нивоу нешто нижем од 400 EUR, која је обележила прву половину претходне декаде, просечне зараде бележе тренд раста у другој половини периода.

Овакав тренд настављен је и 2022. године, с обзиром да је просечан ниво зараде повећан за око 14% на годишњем нивоу, достижући вредност од 637,9 EUR, што такође представља максимални ниво просечне зараде у претходних десет година.

Након благо опадајућег тренда током прве половине претходне деценије и израженог тренда раста у другој половини периода, у 2022. години бележи се даљи пораст девизних резерви. Девизне резерве у 2022. години достигле су ниво од 19,4 млрд. EUR, што је максимални ниво девизних резерви НБС у претходних десет година и 18% виши у односу на претходну годину.

Након дужег периода стабилне инфлације након 2012. године и њеног кретања у распону од 1,3% до 3%, 2021. године бележи се пораст инфлације на ниво од 7,9%, да би 2022. године био достигнут ниво од чак 15,1%, као максималан ниво инфлације у претходних десет година.

Стопа инфлације у 2022. години за 7,2 пп је већа у односу на прошлогодишњи ниво и за 13,8 пп у односу на ниво из 2020. године.

У периоду до 2020. године, остварена инфлација се кретала у зони пројектоване инфлације, при чему је у 2020. години забележен ниво инфлације испод доње границе зоне пројектоване инфлације. У 2021. години инфлација је прекорачила зону пројектоване инфлације, да би се овакво кретање испољило и током 2022. године, уз

График 6: Просечне зараде⁵ (EUR) и тренд; 2013-2022

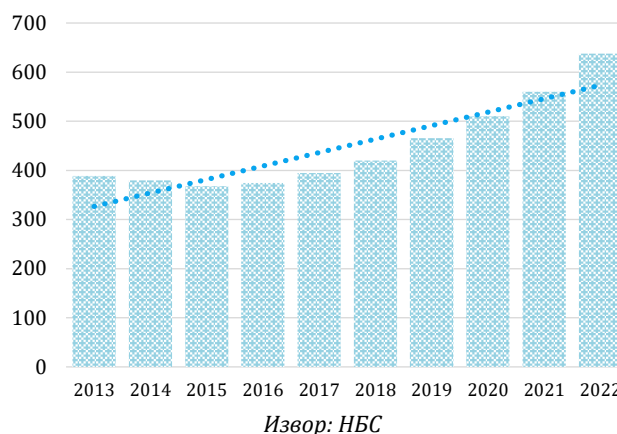

График 7: Девизне резерве НБС (млрд. EUR); 2013-2022

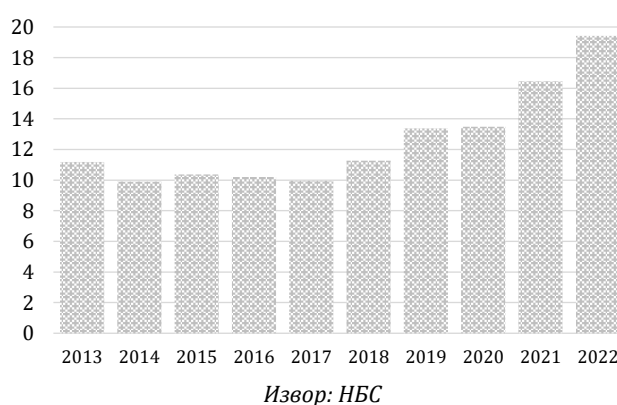
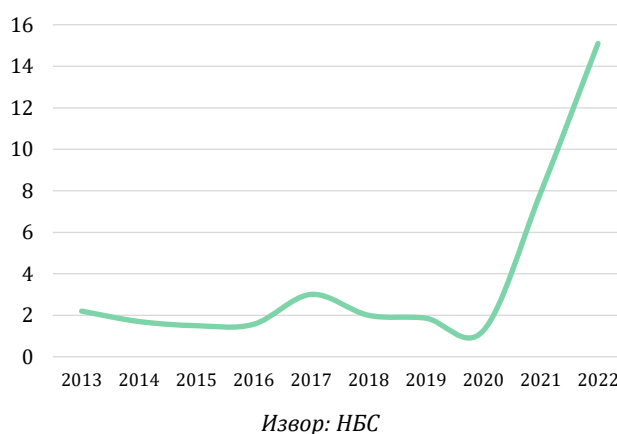

График 8: Стопа инфлације (%); 2013-2022

⁵ Просек периода.

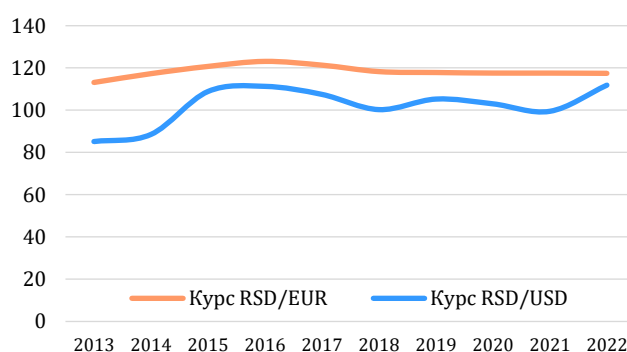
прекорачење горње границе зоне пројектоване инфлације ($3\% \pm 1,5$ пп)⁶ за 10,6 пп, односно за 12,1 пп у односу на циљану инфлацију.

Остварена инфлација на овако високом годишњем нивоу у највећој мери је резултат „уезене“ инфлације, односно настала је као последица раста цена гаса и других енергената у Европској унији, поремећаја у ланцима снабдевања и трговинских ограничења због руско-украјинског сукоба, као и примене стратегије нулте толеранције према вирусу корона од стране Кине током 2022. године.

Уколико се посматрају стопе раста компонената инфлације, највећи утицај на укупну стопу раста потрошачких цена у Србији током 2022. године имао је раст цена хране и безалкохолних пића (20%-30%), док су нешто мањи утицај имали раст цена становања, струје, гаса и других горива, затим цена намештаја, опреме за домаћинство и одржавање домаћинства, раст цена транспорта и цене ресторана и хотела (10%-20%).

Током 2022. године, евро је задржао стабилну вредност у односу на динар на нивоу од 117,46 динара. С друге стране, долар наставља да варира, достижући максималну вредност (у претходних десет година) у односу на динар у 2022. години, на нивоу од 111,86 динара, односно 12,4% више у односу на претходну годину.

График 9: Међувалутни курс динара (RSD); 2013-2022

Извор: НБС

Јачање долара током 2022. године и његово изједначавање са евром (први пут у последњих 20 година), последица је у највећој мери повећане тражње за гасом и осталим енергентима, чије се цене изражавају у доларима, као и снажном реакцијом Федералних резерви у САД, које су, због рекордне инфлације у САД, значајно подизале каматне стопе током 2022. године, што је повећало тражњу за доларом.

Табела 2: Учешће сектора пољопривреде у основним макроекономским показатељима (%); 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
БДВ у текућим ценама (мил. RSD)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	321.765	322.840	349.165	394.576	478.758 ⁷
Учешће у укупној БДВ (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	7,7	7,2	7,6	7,6	8,2
Број запослених (000 лица)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	451,0	452,7	421,4	426,3	430,6
Производња прехранбених производа (С10)	95,4	88,6	91,4	94,3	101,4
Производња пића (С 11)	11,9	10,9	11,7	11,9	11,0
Производња дуванских производа (С 12)	2,8	2,3	2,6	4,1	4,0
Учешће у укупној запослености (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	15,9	15,6	14,6	15,0	14,8
Производња прехранбених производа (С10)	3,4	3,1	3,2	3,3	3,5
Производња пића (С 11)	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4

⁶ Циљана инфлација за период јануар 2021. – децембар 2023. пројектована је на нивоу $3\% \pm 1,5$ пп, на основу Меморандума Народне банке Србије о циљаним стопама инфлације до 2023. године.

⁷ БДВ пољопривреде у 2022. години представљен као збир квартала

Производња дуванских производа (С 12)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Однос просечне нето зараде у пољопривреди у односу на просечне нето зараде (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	86,4	86,3	87,0	84,9	82,3
Производња прехранбених производа (С10)	80,7	77,5	76,8	76,6	75,9
Производња пића (С 11)	137,6	126,9	118,8	114,8	109,3
Производња дуванских производа (С 12)	202,5	197,7	211,8	181,7	168,4
Учешће пољопривредно-прехранбених производа у укупној спољнотрговинској размени (%)					
у извозу	17,5	18,5	21,3	19,3	17,2
у увозу	7,8	7,8	8,9	8,5	8,3

Извор: РЗС

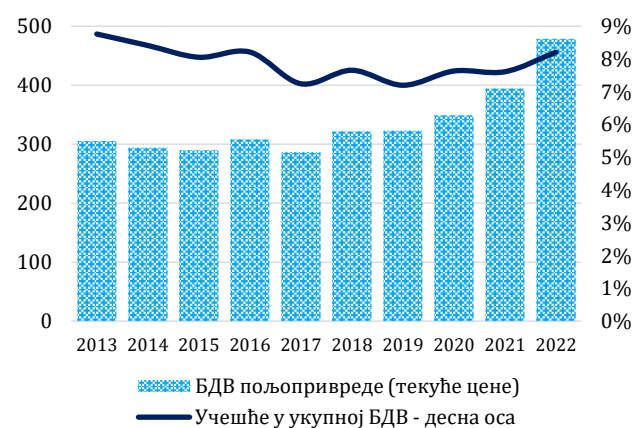
За разлику од 2021. године, када су економски резултати сектора пољопривреде и даље били под значајним утицајем последица COVID-19 пандемије, економски показатељи у 2022. години указују на постепени опоравак сектора, али још увек не достижући нивое пре пандемије. Поред тога, додатни утицај на оваква кретања имао је поремећај на светском тржишту хране, сировина и енергената, изазван руско-украјинским сукобом, а нарочито лоши производни резултати у 2022. години, узроковани летњом сушом.

Иако БДВ пољопривреде (у текућим ценама) у 2022. години указује на пораст овог показатеља у односу на претходну годину, стопа реалног раста је нагativна, уз највиши ниво остварен у 4. кварталу од -7,8%. Разлог овакве појаве је значајан утицај повећања цена у 2022. години на кретање економских показатеља који садрже ценовну компоненту, што може да прикаже нереалну слику раста.

Учешће БДВ пољопривреде у укупној БДВ у 2022. години забележило је ниво од 8,2%, што је 0,6 пп више у односу на претходну годину.

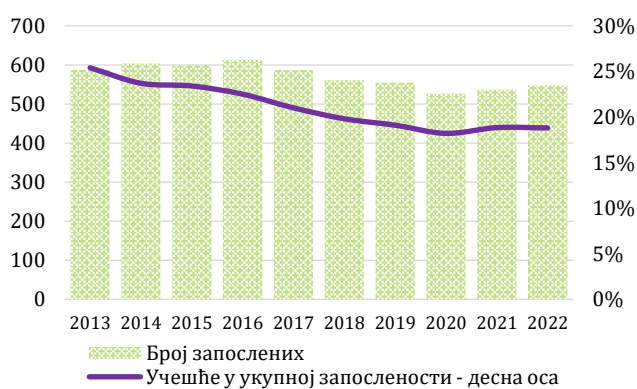
У 2022. години, у сектору пољопривреде и прехранбене индустрије евидентирано је 547 хиљ. запослених (+2% на годишњем нивоу), од чега је 78,7% запослених у области примарне пољопривреде. Ови подаци указују на одржање стабилности броја запослених, уз благи раст у последње три године, након вишегодишњег пада овог показатеља.

График 10: БДВ пољопривреде (млрд. RSD) и учешће у укупној БДВ (%) (десна оса); 2013-2022

Извор: НБС

График 11: Број запослених⁸ (000 лица) и учешће у укупној запослености (%) (десна оса); 2013-2022

Извор: РЗС

⁸ Број запослених се односи на запослене у пољопривреди и прехранбеној индустрији, односно на секторе делатности КД2010: А - Пољопривреда, шумарство и рибарство, С 10 - Производња прехранбених производа, С 11 - Производња пића и С 12 - Производња дуванских производа.

Запослени у пољопривреди и прехранбеној индустрији у 2022. години чине 18,8% укупног броја запослених у Србији, што је на нивоу прошлогодишњег учешћа.

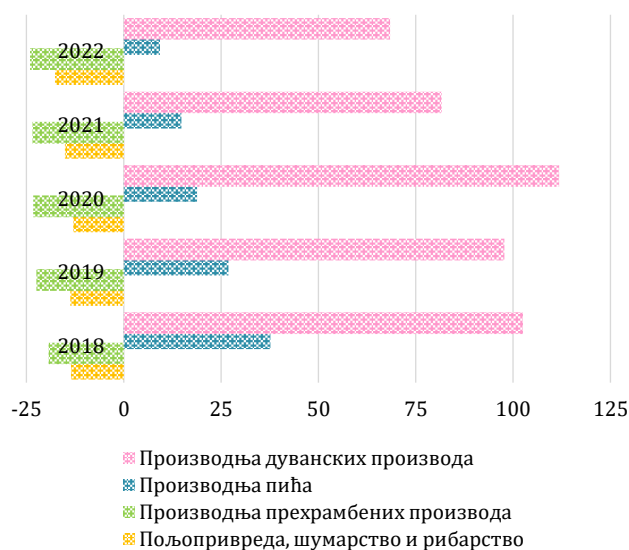
Зараде у свим делатностима пољопривреде и прехранбене индустрије током 2022. године повећане су у распону од 5,5% (производња дуванских производа) до 12,8% (производња прехранбених производа).

С обзиром на то да су просечне нето зараде на нивоу привреде повећане у већој мери у односу на сектор пољопривреде (+13,8%), повећано је одступање нето зарада у примарној пољопривреди (-17,7%) и производњи прехранбених производа (-24,1%) у односу на просек привреде, док је код делатности које бележе виши ниво зарада од просека, то одступање смањено – производња пића 9,3% и производња дуванских производа 68,4%.

С обзиром на то да је укупна вредност увоза у 2022. години повећана за 35% у односу на претходну годину, док је вредност увоза пољопривредно-прехранбених производа повећана за 32%, учешће увоза пољопривредно-прехранбених производа у укупном увозу незнатно је смањено, за 0,3 пп у односу на 2021. годину (на ниво од 8,3%).

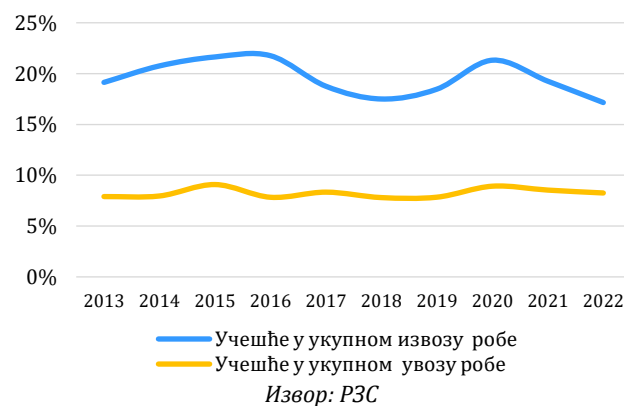
Када је извоз у питању, вредност укупног извоза роба и услуга у 2022. години повећана је за 32%, док је вредност извезених пољопривредно-прехранбених производа већа за 14%. Разлике у стопама раста довеле су до смањеног учешћа извоза пољопривредно-прехранбених производа у укупном извозу за 2,1 пп у односу на 2021. годину, достижући минимални ниво учешћа од 17,2% у претходних десет година.

График 12: Одступање просечних месечних нето зарада у пољопривреди од просечних нето зарада у РС (просек = 0) (%); 2018-2022

Извор: РЗС

График 13: Учешће увоза и извоза пољопривредно-прехранбених производа у укупном увозу и извозу (%); 2013-2022

Извор: РЗС

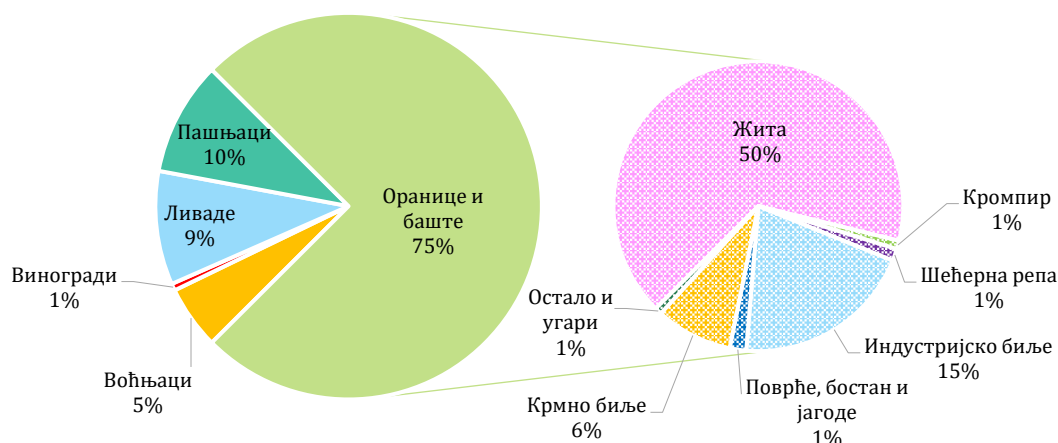
1.2. Структура пољопривредне производње

1.2.1. Коришћено пољопривредно земљиште

Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ) представља категорију, чија величина и структура показују минималне флукуације на годишњем нивоу. У том смислу, површина КПЗ у Републици Србији у 2022. години мања је за 0,5% у односу на претходну годину, бележећи ниво од 3.488.752 ха. Три четвртине површине КПЗ чине оранице и баште, на којима доминира производња жита (две трећине пожњевених површина).

Најзаступљенија култура у биљној производњи остаје кукуруз, који је у 2022. години гајен на 36,6% пожњевених површина, док се производња пшенице одвијала на 24,3% ових површина.

График 14: Структура КПЗ, према категоријама коришћења (лево) и структура ораница и башта, према културама⁹ (десно) (%); 2022.

Извор: РЗС

Иако номинално мале површине, површине под цвећем су током 2022. године забележиле највеће повећање – за 16,3%, док су површине под индустријским биљем повећане за 8,9% на годишњем нивоу. С друге стране, највеће смањење површина на годишњем нивоу забележено је код шећерне репе (-11,9%).

1.2.2. Општи показатељи пољопривредне производње

Бруто пољопривредна производња у 2022. години смањена је у односу на претходну годину за 8,3%, док је нето пољопривредна производња за резултат имала 8,1% нижи ниво него 2021. године. Смањење физичког обима пољопривредне производње у највећој мери је последица смањења обима биљне производње (-11,3%), док је пад у области сточарске производње значајно нижи (-1,3%), али задржава опадајући тренд.

У односу на 2021. годину, када је смањена производња забележена у свим сегментима биљне производње (као последица високих базних вредности из 2020.), током 2022. године смањење производње забележено је једино у ратарству и повртарству, чија је производња умањена за 16,7% у односу на претходну годину. Насупрот томе, производња у сектору воћарства увећана је за 9,3%, док су у области виноградарства

⁹ Подаци се односе на учешће у КПЗ.

забележени производни резултати на 4,3% вишем нивоу у односу на претходну годину. Међутим, ова повећања само су донекле компензовала смањење производње у сектору ратарства, које је, имајући у виду учешће ратарства у укупној пољопривредној производњи, у великој мери допринело смањењу нето пољопривредне производње.

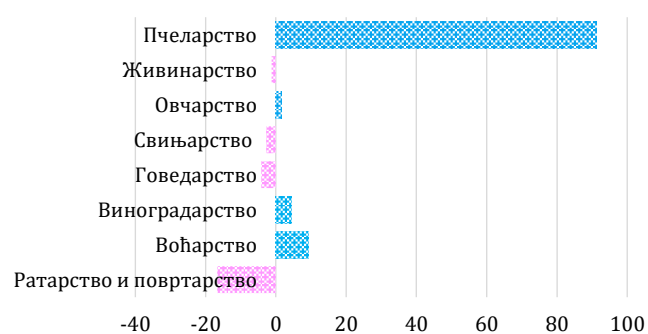
Као и претходне године, највећи утицај на смањење биљне производње имали су производни резултати код кукуруза, чија је производња у 2022. години 28,9% мања него претходне године. За разлику од претходне године, током 2022. године и производња пшенице бележи пад од 9,7% у односу на 2021. годину, што доприноси укупном паду производње у сектору житарица од 21,5% у односу на претходну годину.

Код већине осталих ратарских култура такође је забележен пад производње у 2022. години, при чему је највеће смањење у односу на 2021. годину забележено код крмног биља (-19%), шећерне репе (-18,6%) и кромпира (-14,7%). С друге стране, производња сунцокрета повећана је за 5,9%, док је производња поврћа (без кромпира) повећана за нешто мање од 2% у односу на 2021. годину.

Када је реч о сточарској производњи, најзначајнији пад остварен је у сектору говедарства (-4,1%), док је производња меда скоро двоструко повећана (91,3%) на годишњем нивоу.

Сектор свињарства бележи пад производње за 2,8% у односу на претходну годину, док је у сектору овчарства производња увећана за 1,7%, иако је производња овчијег млека значајно смањена (-15,5%).

График 15: Промене у физичком обиму производње (%); (0=2021.); 2022.

Извор: РЗС

Биљна производња

Највеће производне површине током 2022. године коришћене су за производњу житарица – 1,72 мил. ха, што је нешто мања површина у односу на претходну годину (-2,6%), али и даље на нивоу петогодишњег просека. Под пшеницом је током 2022. године било засејано 631 хиљ. ха (+5,3%), док је производња кукуруза поново смањена на ниво испод милион ха (952 хиљ. ха, 7% мање него 2021. године).

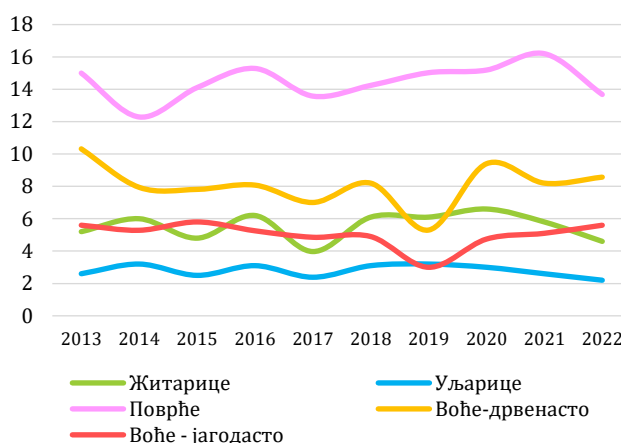
Након повећања површина под шећерном репом у 2021. години, наредне, 2022. године засејане површине су поново смањене на ниво од 35 хиљ. ха, што је за петину испод последњег петогодишњег просека.

У сектору уљарица бележи се повећање засејаних површина од 8,9%, чему су у највећој мери допринеле повећане површине под сунцокретом (+17,8%) и донекле под уљаном репицом (+26,1%).

Током 2022. године остварен је пад приноса је код свих ратарских култура, при чему је укупан принос житарица умањен за 20,7% у односу на претходну годину, као резултат приноса кукуруза од 4,5 t/ha (-23,7% мг.) и пшенице од 5 t/ha (-12,3% мг.).

Принос уљарица је 2022. године забележио 15,4% нижи ниво него претходне године, пре свега због смањеног приноса соје за 26,1% (1,7 t/ha).

График 16: Приноси у биљној производњи (t/ha); 2013-2022

Извор: РЗС

У сектору производње дувана такође је остварен значајно нижи принос у односу на претходну годину – 26,4%, на нивоу од 1,28 t/ha. Нешто мањи пад приноса забележен је у производњи шећерне репе, на нивоу од 7,7%.

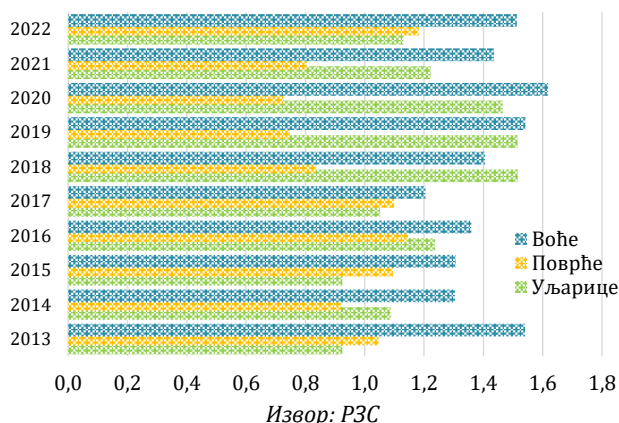
Насупрот томе, у сектору дрвенастог воћа забележен је раст приноса од 4,5%, док је пораст приноса код јагодастих воћних врста био 9,8%. Највећи пораст приноса у сектору воћарства током 2022. године забележен је код јагоде (+46,5%), трешње (+41,7%), кајсије и ораха (+40%), док је пад приноса остварен једино код јабуке (-6,3%) и категорије „остало воће“.

Принос на нивоу сектора поврћа смањен је за 15,6% у односу на 2021. годину, уз остварен раст приноса диња и лубеница на нивоу од 23,3%, док је највећи пад забележен код белог лука (-10,3%).

Када је реч о оствареној производњи, смањени приноси код значајног броја биљних култура утицали су на смањење производних резултата у биљној производњи током 2022. године. Најзначајније смањење на нивоу појединих сектора забележено је у сектору житарица (-21,7%), с обзиром на то да је производња кукуруза смањена за 28,9% у односу на претходну годину. Такође, производња шећерне репе је за 18,6% мања у поређењу са претходном годином, чему је у највећој мери допринело смањење засејаних површина. Значајно смањење производње, од скоро 35%, забележено је код дувана, док је производња крмног биља у 2022. години 17,5% мања него претходне године. Због смањеног просечног приноса, производња соје је током 2022. године забележила пад производње од 26,1%, што је допринело смањењу производње на нивоу сектора уљарица од 7,5%.

Са друге стране, сектори производње воћа и поврћа бележе пораст производње на годишњем нивоу током 2022. године, при чему је производња воћа забележила раст од 5,4% (јагодасто воће 10,4%), док је производња у области повртарства увећана за чак 46,8% у односу на 2021. годину.

График 17: Производња уљарица, воћа и поврћа (мил. т); 2013-2022

Сточарска производња

Када је реч о променама сточног фонда током 2022. године, приметан је наставак тенденције смањења броја говеда, свиња и коза, док је број оваца незнатно повећан.

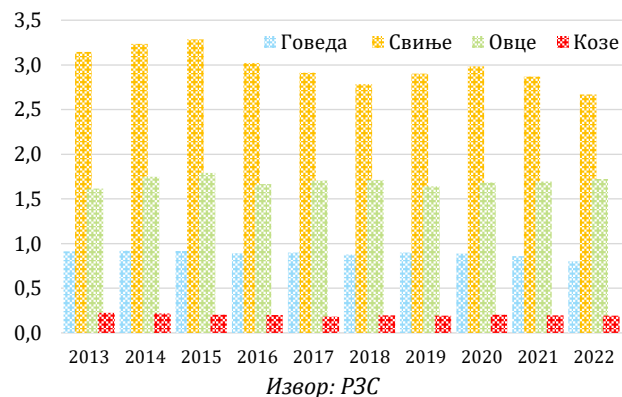
Број грла говеда и свиња смањен је за по 7% у 2022. години у односу на претходну годину, односно сточни фонд у сектору говедарства за годину дана умањен је за 60 хиљада грла, док ово смањење у сектору свињарства износи 201 хиљаду грла. Основни разлог смањења броја грла говеда током 2022. године јесте смањење броја музних крава, чији је број мањи за 8,3% у односу на годину раније. У сектору свињарства бележи се смањен број крмача за 9% у односу на претходну годину, чиме је достигнут минималан број крмача у претходној деценији.

Сточни фонд у сектору овчарства је током 2022. године увећан за 1,5%, док је број коза смањен за исти проценат.

Број живине је у 2022. години смањен 3,5% у односу на 2021. годину, при чему је смањење у категорији кока носиља забележено на нивоу од 4,7%.

Број кошница задржава стабилан годишњи раст, уз незнатно повећање од 0,1% током 2022. године.

График 18: Број грла говеда, свиња, оваца и коза (мил. грла); 2013-2022

Када је реч о нивоу производње у појединим секторима сточарства, највећи пад производње у 2022. години, од 5,3%, забележен је у сектору говедарства, достижући ниво од 142 хиљ. т, што је минимално достигнут ниво производње у претходној деценији.

Пад нивоа производње током 2022. године бележи се и у сектору свињарства, где је забележен пад производње од 2,8% у односу на претходну годину.

Насупрот оваквим негативним кретањима, повећање производње у 2022. години у односу на претходну, забележено је у сектору живинарства (1,8%) и овчарства (1,5%).

Ниво производње говеђег меса у 2022. години 2,6% је виши у односу на производњу претходне године, док је смањење производње у истом проценту евидентирано у сектору производње свињског меса.

Повећање нивоа производње меса забележено је и у сектору живинарства (4,5%), док производња овчијег меса задржава стбилан ниво од 31 хиљ. т.

Када је реч о производњи млека, смањење од 3,3% забележено је током 2022. године у производњи крављег млека, док је производња овчијег млека забележила пад од 10% у односу на производњу у претходној години.

Производња овчијег млека у 2022. години задржала је непромењен ниво у односу на 2021. годину.

График 19: Производња говеда, свиња, оваца и живине (прираст/жива мера; 000 т); 2013-2022

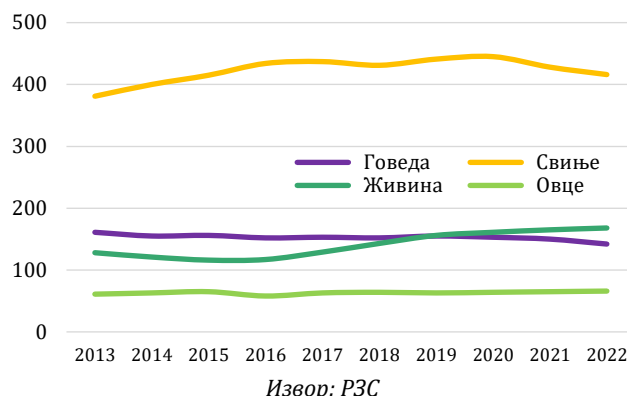

График 20: Производња меса¹⁰ (маса полутки; 000 т); 2013-2022

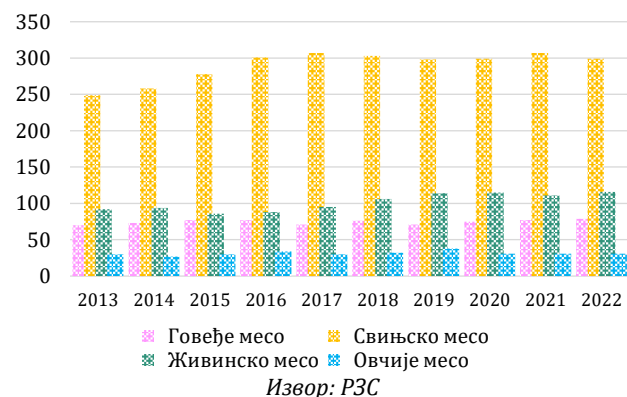
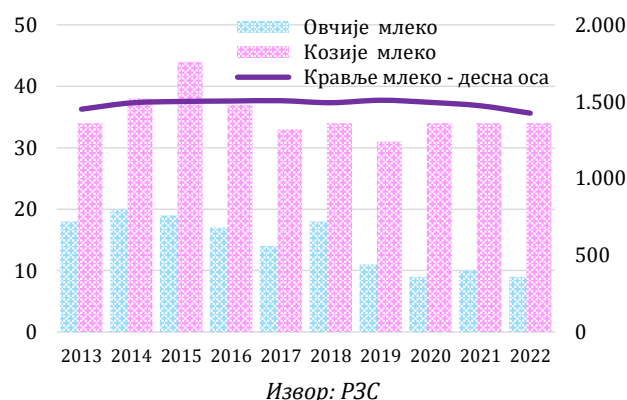

График 21: Производња млека (мил. л); 2013-2022

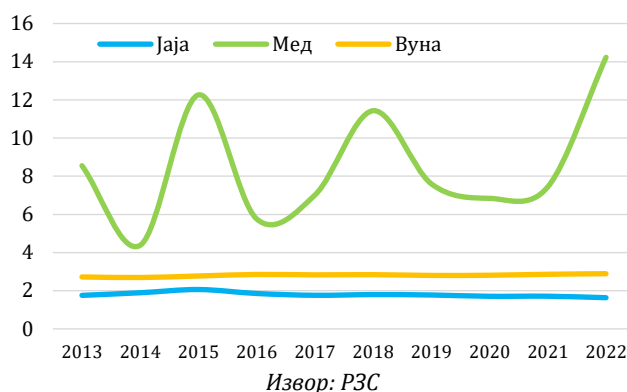

¹⁰ Бруто домаћа производња (укључена извезена, искључена увезена жива стока), без сирових масноћа.

Када је реч о осталим пољопривредним производима животињског порекла, производња јаја је током 2022. године смањена за 4,6% у односу на претходну годину, достижући ниво од 1,63 млрд. комада.

Истовремено, производња вуне је остала на стабилном нивоу (+1%) у односу на производњу 2021. године.

График 22: Производња меда, вуне (000 t) и јаја (млрд. ком.); 2013-2022

Производња меда у претходних десет година бележи значајне варијације, што је нарочито изражено у 2022. години, с обзиром да је остварена производња од 14,2 хиљ. t чак 91% већа од прошлогодишње, чиме је достигнут рекордни ниво производње меда у претходној деценији.

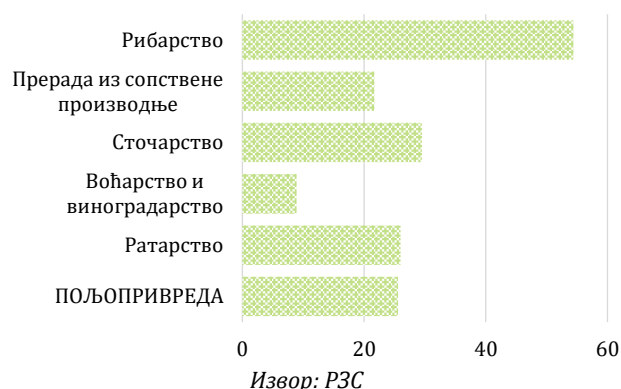
1.2.3. Цене пољопривредних производа

Имајући у виду пораст цена пољопривредно-прехранбених производа на светском нивоу, узрокован растом цена инпута за производњу и енергената, постојало је реално очекивање да ће се глобални пораст цена хране одразити и на тржиште у Србији. У том смислу, током 2022. године бележи се рекордан међугодишњи раст цена¹¹ у последњој деценији, на нивоу од чак 25,6%. Посматрано по гранама у оквиру сектора пољопривреде, 2022. година представља једину годину у претходном десетогодишњем периоду са забележеним растом цена (у односу на претходну годину) у свим гранама производње.

Повећање цена у сектору најизраженије је у области рибарства, где су цене увећане за чак 54,4%, док су цене у области сточарства повећане за близу 30% у односу на 2021. годину.

У ратарству су цене у 2022. години повећане за 26%, док је међугодишњи раст цена у области воћарске и виноградарске производње на нивоу од близу 9%.

График 23: Промене цена у сектору пољопривреде (%) (0=2021.); 2022.

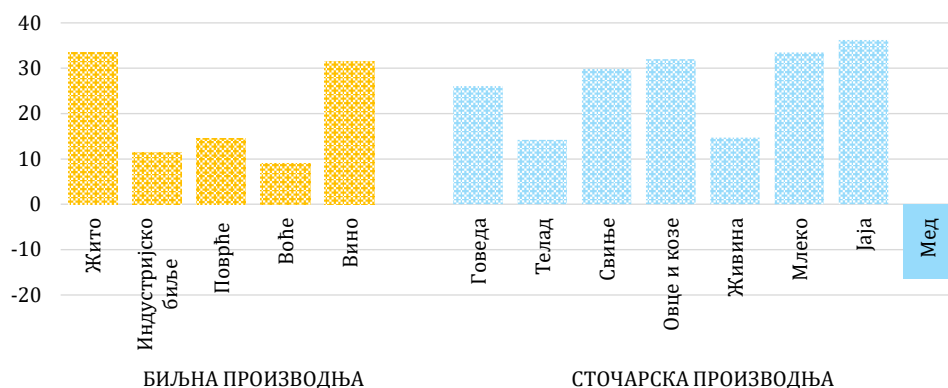

У области биљне производње, током 2022. године бележи се међугодишњи раст цена у оквиру свих група производа, при чему је најизраженији раст цена (од 33,5%) присутан код жита. Овако високом расту цена жита у највећој мери допринео је

¹¹ За израчунавање индекса цена произвођача производа пољопривреде и рибарства користе се пондери који представљају структуру вредности продатих производа правних лица из сопствене производње и вредности производа откупљених од породичних газдинстава. Пондери производа рачунају се за сваки месец посебно на основу месечних података о откупу и продаји.

пораст цена пшенице (45,3%) и кукуруза (28,1%), што је у великој мери утицало на цену сточне хране, а самим тим и на цене финалних производа у сектору сточарства.

График 24: Промене цена појединих производа (%) (0=2021.); 2022.

Извор: РЗС

Нешто мањи пораст цена забележен је код вина (31,4%), док су цене поврћа веће 14,5% у односу на 2021. годину. Најнижи раст у 2022. години забележен је код воћа, на нивоу од близу 9%.

У сектору сточарства током 2022. године бележи се пораст цена у свим гранама производње, осим код производње меда, где је забележен пад цена на нивоу од 16,4%, као резултат повећане понуде услед рекордне производње.

Цена јаја је у током 2022. године повећана за чак 36,2% у односу на претходну годину, док је цена млека повећана за трећину, након пет година релативно стабилне цене.

Слична тенденција кретања цена присутна је и код оваца и коза (+32%) и свиња (+30%), док је цена говеда повећана за 26%.

Систем тржишних информација пољопривреде Србије

Систем тржишних информација пољопривреде Србије представља *on-line* базу података¹², која садржи податке о ценама пољопривредно-прехранбених производа и инпута на недељном/месечном нивоу, као и кретања малопродајних цена на зеленим пијацама и велепродајних цена на кванташким пијацама. На основу података о ценама, израђују се извештаји, који су део седмичног билтена, а који приказује стање понуде и тражње, квалитет и ценовни тренд у току претходних седам дана.

Подаци и анализе ценовних кретања најчешће се користе при доношењу одлуке пољопривредних произвођача на којој тржници да пласирају свој производ, али су и саставни део аналитике МПШВ, у циљу повећања транспарентности реализације пољопривредне политике. Пружајући свобухватан приказ тржишних информација, овај систем доприноси познавању тражње и већем степену извесности, а тиме и сигурности тржишног пласмана пољопривредних производа.

Систем тржишних информација представља један од важних интегралних система јединственог тржишта ЕУ, који је заснован на националним системима земаља чланица и који пружа информације о ценама одређених пољопривредно-прехранбених производа на територији ЕУ. Земље чланице у обавези су да, у

¹² СТИПС је доступан на адреси www.stips.minpolj.gov.rs

роковима и за производе прописане регулативом, Комисији достављају тржишне информације.

Тржишни поремећаји и очекивана тржишна нестабилност, као и логистички проблеми, утицали су на реализацију претходно уговорених набавки, што је довело до раста цена. Повећане цене инпута и енергената довеле су до повећања цене коштања, тако да су цене хране на глобалном нивоу у сталном порасту од почетка пандемије COVID-19. Пандемија је довела до поремећаја у транспорту и дистрибуцији, нарушавања тржишног ланца, гомилања залиха на нивоу држава и појединаца и промена у потрошачким навикама код одређених производа.

Продужена зима и јутарњи мразеви утицали су на смањени род раног воћа. Услед тога, доминантна цена малине на зеленим пијацама повећана је 50% у односу на претходну годину, а главни разлог је поскупљење средстава за заштиту биља, репроматеријала, ђубрива и радне снаге, чија цена је дуплирана у односу на 2021. годину.

Берба јагода каснила је због хладног пролећа, тако да је доминантна цена јагоде двоструко већа у односу на претходну годину.

Због ратних сукоба са Украјином и потешкоћама у банкарском пословању у Руској Федерацији, пласман јабука на руско тржиште је отежан. Поред тога, трошкови транспорта су увећани, што је довело до смањења извоза, па су извозници били принуђени да јабуку пласирају на нова извозна тржишта (УАЕ, Кувајт, Сингапур, Индија, скандинавске земље и др.). Доминантна цена јабуке Ајдаред на домаћем тржишту у односу на прошлу годину, остала је иста.

Украјина и Руска Федерација велики су произвођачи и извозници житарица, уљарица и минералног ђубрива, што је значајно утицало на светске цене житарица. На свим светским берзама током 2022. године бележи се раст цена житарица, што се одразило и на тржиште Србије.

Доминантна цена кукуруза у 2022. години већа је 64% у односу на претходну годину.

Недостатак влаге у земљишту успорио је раст пшенице, што се одразило и на њен принос. Смањена понуда, као и висока цена минералог ђубрива, утицали су на цену пшенице, која је у 2022. години 48% виша у односу на претходну годину.

Доминантна цена сунцокрета у 2022. години виша је за 13% у односу на претходну годину, што је мањи пораст цене у поређењу са другим културама, а што је резултат

График 25: Доминантне цене појединог воћа са зелених пијаца (RSD/kg); 2013-2022

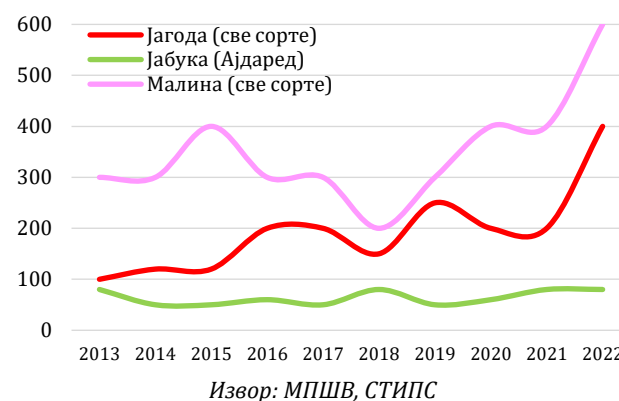
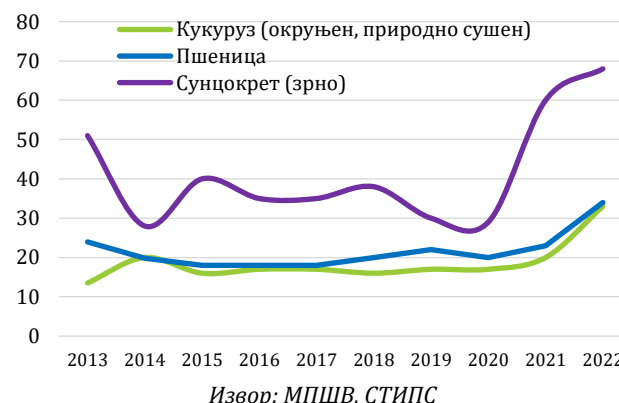

График 26: Доминантне цене појединих житарица из силоса (RSD/kg); 2013-2022

чињенице да је за узгој ове уљарице потребно мање скупог азотног минералног ђубрива, него што је потребно код кукуруза. Раст цена у сектору ратарства директно утиче на пораст цена у сточарској производњи, а самим тим и на цену финалног производа.

Летња суша, која се догодила у фази наливања плода, утицала је на смањен принос кромпира, а самим тим и на доминантну цену кромпира у 2022. години, која је 50% виша у односу на претходну годину. Такође, на повећање цене утицали су и пораст цена семена, ђубрива, радне снаге, паковања и транспорта.

Доминантне цене купуса и парадајза нису се мењале у односу на претходну годину.

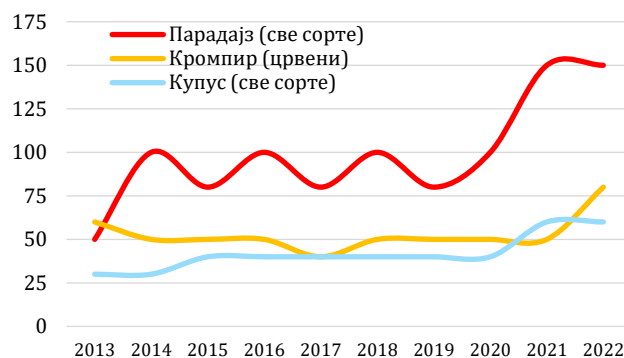
Високе цене инпута, као и неизвесност производње и пласмана, утицали су на сектор сточарства, који није директно погођен кризом у Украјини, какав је случај код житарица, већ индиректно.

Доминантна цена прасади (од 16-25 kg) у односу на претходну годину увећана је за више од 50%, што је делимично резултат високе цене компоненти, које улазе у састав сточне хране.

Доминантна цена јагњетине повећана је за 40% у односу на 2021. годину, док је цена јунади порасла за чак 64%.

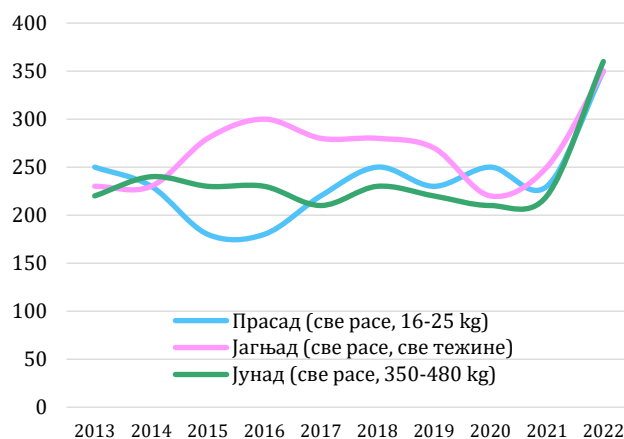
Руска Федерација један је од највећих светских извозника нитратних ђубрива, као и произвођач фосфорних ђубрива и калијума. Велики број земаља високо је зависан од увоза ђубрива из Руске Федерације и Украјине, што је значајно утицало и на цене ових ђубрива у Србији.

График 27: Доминантне цене појединог поврћа са зелених пијаца (RSD/kg); 2013-2022

Извор: МПШВ, СТИПС

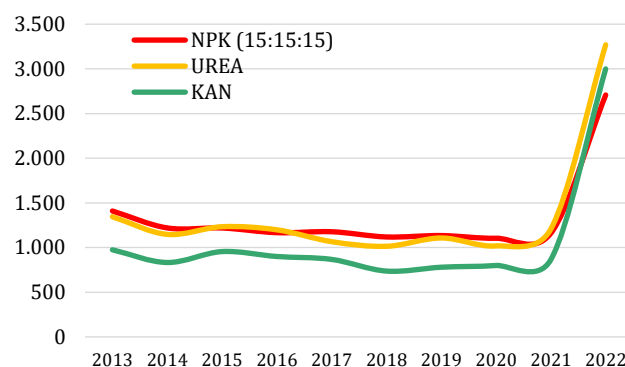
График 28: Доминантне цене у кланицама (RSD/kg); 2013-2022

Извор: МПШВ, СТИПС

Просечне цене минералног ђубрива на домаћем тржишту, пред пролећну сетву (у паковањима од 25 kg), повећане су више него двоструко – цена NPK (15:15:15) ђубрива виша је 133% у односу на 2021. годину, урее за 171%, док је цена KAN ђубрива чак 247% виша у односу на претходну годину.

График 29: Просечне цене минералног ђубрива (RSD/25 kg); 2013-2022

Извор: МПШВ, СТИПС

С обзиром на високе цене ђубрива, један од највећих ризика је уштеда у агротехничким мерама, односно питање до које мере ће произвођачи прилагодити своје агротехничке мере новим ценовним условима. Овакав тренд могао би да има двојаки ефекат у производњи – на смањење приноса и повећање цена производа.

2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА ПОЉОПРИВРЕДНО-ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА

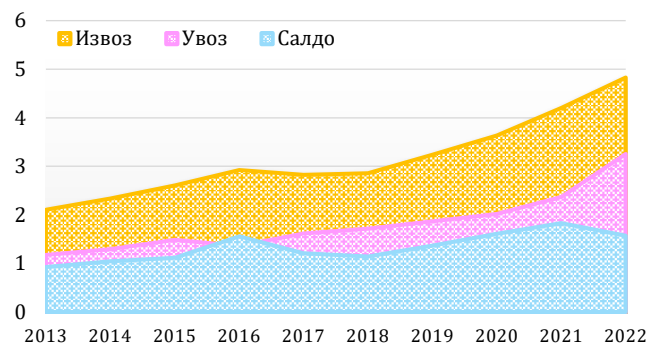
2.1. Укупна размена

Пољопривредно-прехранбени сектор заузима значајно место у спољнотрговинској размени Републике Србије, с обзиром на то да је већ дужи низ година једини сектор привреде који бележи константан суфицит у спољнотрговинској размени. Током 2022. године, учешће извоза пољопривредно-прехранбених производа у укупном извозу роба из Републике Србије износило је 17,2% (до сада најниже забележено учешће), док је учешће у увозу било на нивоу од 8,3%, што је на нивоу вишегодишњег просека.

Током 2022. године остварена је до сада највећа трговина пољопривредно-прехранбеним производима, уз достигнуту вредност од 8,1 млрд. EUR, што представља раст од 23% у односу на 2021. годину, односно чак 53% је виша од просека периода 2017-2021. Остварена вредност извоза пољопривредно-прехранбених производа у 2022. години износила је 4,8 млрд. EUR и за 15% је виша од остварене вредности извоза претходне године, односно за 44,1% виша у односу на петогодишњи просек. Истовремено, остварена вредност увоза пољопривредно-прехранбених производа износила је 3,3 млрд. EUR, што је највиша до сада забележена вредност увоза, која је 37% виша од забележене вредности увоза 2021. године, а за чак 70% већа од просека претходног петогодишњег периода.

Тренд постојања суфицита у размени пољопривредно-прехранбених производа настављен је и током 2022. године, уз достигнут ниво од 1,6 млрд. EUR, односно 14% мање од суфицита оствареног у 2021. години, док је у односу на петогодишњи просек већи за 10%.

График 30: Спољнотрговинска размена пољопривреде Републике Србије (млрд. EUR); 2013-2022

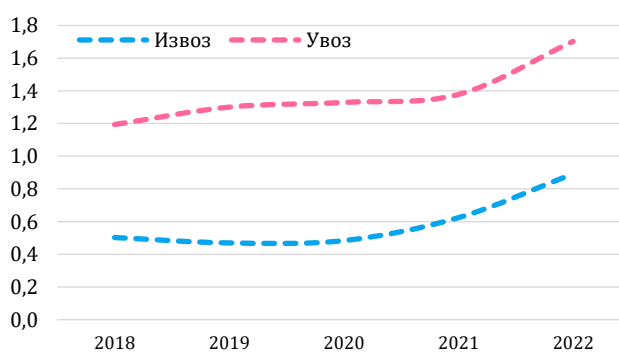

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Овако високе вредности извоза и увоза последица су, пре свега, раста цена пољопривредно-прехранбених производа на међународном тржишту, услед украјинске кризе, али и потребама да се надоместе губици у пословању који су настали због глобалне кризе услед пандемије COVID-19.

Анализа јединичних вредности извоза и увоза пољопривредно-прехранбених производа указује на њихов виши ниво у 2022. години у односу на претходне године. Наиме, у 2022. години јединична вредност извоза износила је 0,89 EUR/kg, при чему је извезено 5,4 мил. t производа у вредности од 4,8 млрд. EUR, док је током 2021. године извезено 6,7 мил. t производа у вредности од 4,2 млрд. EUR (јединична вредност била је на нивоу од 0,62 EUR/kg).

График 31: Јединичне вредности извоза и увоза пољопривредно-прехранбених производа (EUR/kg); 2018-2022

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Код увоза је слична ситуација, с обзиром на то да је јединична вредност увоза у 2022. години износила је 1,70 EUR/kg (1,8 мил. t производа је увезено за 3,1 млрд. EUR), док је у 2021. години била на нижем нивоу, од 1,38 EUR/kg (1,7 мил. t производа је увезено за 2,4 млрд. EUR).

2.2. Структура размене

У извозу пољопривредно-прехранбених производа из Републике Србије и даље доминирају примарни пољопривредни производи, чије је учешће у структури извоза у 2022. години износило 69%, што је нешто испод последњег петогодишњег просека (73%). Иначе, у поређењу са 2021. годином, током 2022. године дошло је до пада учешћа примарних пољопривредних производа у извозу, што је, пре свега, последица забране, односно ограничења извоза одређених пољопривредно-прехранбених производа, пре свега житарица.

Забрана, односно ограничење извоза било је на снази од 10. марта до 11. августа 2022. године¹³. Одлука се првобитно односила на потпуну забрану извоза меркантилне пшенице, меркантилног кукуруза, пшеничног и кукурузног брашна, кукурузне прекрупне, кукурузног гриза и сировог и рафинисаног сунцокртовог уља, а донета је у циљу стварања прехранбене сигурности становништва и обезбеђивања довољне количине сировина, али и због страха да ће се, услед знатног раста цена ових производа на међународном тржишту изазваних ратним дешавањима на територији Украјине, производи из Србије много више извозити, што би могло да доведе до несташице. Међутим, ова забрана није била потпуна и за одређене производе као што су пшеница, кукуруз, а касније и сунцокретоно уље, додељиване су дозволе за извоз одређених количина на тржишта земаља са којима Србија има потписане споразуме о слободној трговини, а пре свега тржишта околних земаља у оквиру иницијативе „Отворени Балкан“.

Забрана извоза је важила до априла 2022. године, када је уместо забране уведено привремено ограничење извоза, при чему су биле прописане квоте за извоз. Одлука о привременом ограничењу извоза више је пута мењана, при чему је привремено ограничење сукцесивно укидано за поједине производе¹⁴.

И поред забране извоза током 2022. године, меркантилни кукуруз, меркантилна пшеница и рафинисано сунцокретоно уље нашли су се међу водећим производима у извозу из Републике Србије, при чему су вредности извоза пшенице и рафинисаног сунцокретоног уља биле веће у односу на 2021. годину, док је вредност извоза меркантилног кукуруза мања од остварене у 2021. години, и то за 26,5%.

Колико је забрана извоза утицала на смањење учешћа наведених производа у укупном извозу говори и податак да је извоз меркантилног кукуруза у 2022. години за милион тона мањи у односу на 2021. годину (у 2022. – 1,22 мил. т, а у 2021. – 2,27 мил. т). Слична ситуација присутна је код меркантилне пшенице – 2022. извезено је 692 хиљ. т, док је претходне године извоз био на нивоу од милион т).

Без обзира на забрану/ограничење извоза, услед раста цена на међународном тржишту дошло је до раста извоза примарних пољопривредних производа на нивоу од 7,6% у односу на 2021. годину.

Када је реч о прерађеним пољопривредним производима, учешће ове групе производа у структури извоза у 2022. години износило је 30,7%, што је за 4 пп више у односу на петогодишњи просек претходног периода. Иначе, извоз ове групе производа током последњих десет година повећао се 3,5 пута.

У извозу прерађених пољопривредних производа током 2022. године доминирале су цигарете, са учешћем у извозу ове групе производа од 15,7%. Поред цигарета, значајно учешће у извозу ове групе производа имали су још и: дуван за пушење, вода обична и газирана са додатком шећера, производи за исхрану нигде непоменути, концентрати беланчевина, сладолед итд.

Учешће риба и производа рибарства у структури извоза је мало (свега 0,4%) у 2022. години и на истом је нивоу као и претходне године. Иначе, вредност извоза рибе и

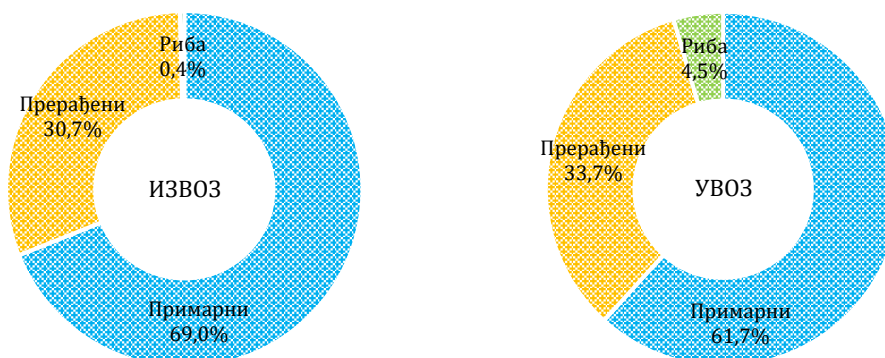
¹³ Одлука о привременој забрани извоза основних пољопривредно прехранбених производа битних за становништво („Сл. гласник РС”, бр. 32/22, 35/22 и 48/22); Одлука о привременом ограничењу извоза основних пољопривредно прехранбених производа битних за становништво („Сл. гласник РС” бр: 49/22, 52/22, 57/22, 59/22, 61/22, 67/22, 69/22, 74/22, 76/22 и 81/22).

¹⁴ Најпре је у мају 2022. године укинута ограничење извоза за пшенично брашно, затим је у јулу 2022. године укинута и за меркантилну пшеницу и кукуруз, да би у августу ограничење било потпуно укинута.

производа рибарства је у 2022. години била 20% већа од остварене вредности извоза у 2021. години, а 27,6% већа од просечне вредности извоза током претходног петогодишњег периода.

Што се увоза тиче, и ту доминирају примарни пољопривредни производи са учешћем у увозу од 61,7% што је на нивоу претходне године (61,3%), а за свега 1,2 пп мање од петогодишег просека претходног периода (2017-2021). Примарни пољопривредни производи, који су доминирали у увозу у Републику Србију током 2022. године, били су: сирова кафа, смрзнуто свињско месо без костију, меркантилна соја, банане, палмино уље, дуван, семенски кукуруз, парадајз итд. Иначе, ови производи доминирају у увозу већ дужи низ година.

График 32: Учешће појединих група производа у размени (%); 2022.

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Учешће прерађених пољопривредних производа у укупном увозу пољопривредно-прехранбених производа у 2022. години износило је 33,4% и представља незнатан пад учешћа у односу на претходну годину, али је и даље за 2 пп изнад петогодишњег просека. Иначе, вредност увоза прерађених пољопривредних производа у 2022. години је за 32% већа од остварене вредности увоза ове групе производа у претходној години, а у оквиру ове групе производа највише су се увозили следећи производи: разни прехранбени производи, цигарете, замене за цигарете, екстракт и есенције од дувана, обична и газирана вода са додатком шећера, препарати на бази екстракта, есенција и концентрата кафе, пуњена чоколада, пекарски производи итд.

Учешће риба и производа рибарства у укупном увозу пољопривредно-прехранбених производа у 2022. години било 4,5%, односно на истом нивоу као последњих неколико година. У увозу су доминирали свеж или расхлађен лосос, смрзнути ослић и рибље конзерве.

2.3. Водећи производи у размени

Уколико се посматрају основни сектори пољопривредно-прехранбених производа у извозу у 2022. години, као и претходних година доминира сектор воћа (укључујући језгасто воће, диње и лубенице). Производи из овог сектора у укупном извозу пољопривредно-прехранбених производа учествовали су са 17,6%, што је 1,9 пп мање у односу на 2021. годину. На другом месту је сектор житарица са учешћем од 14,4%, затим следи сектор дувана и производа замене дувана (9,5%), пића, алкохоли и сирће (8%), сточна храна (6,9%), разни производи за исхрану (6,7%), итд.

Учешће првих шест водећих сектора у извозу у односу на укупан извоз пољопривредно-прехрамбених производа у 2022. години је износило 63,1%, што је 1,8 пп мање од учешћа истих група производа у извозу у 2021. години.

У поређењу са вредностима извоза ових група производа у 2021. години, током 2022. године код свих група производа је забележен раст вредности извоза, осим код житарица, што се директно доводи у везу са забраном, односно ограничењем извоза.

Највећи раст извоза, у поређењу са претходном годином, остварен је у следећим секторима: лац, гуме, смоле, остали биљни сокови и екстракти (75%), какао и производи од какао (укључујући чоколаде) (55,5%), производи млинске индустрије (55%), производи од житарица, брашна и скроба (40%) и пића, алкохоли и сирће (37,8%). Највећи пад у извозу забележен је у секторима: биљни материјали за плетарство, остали производи биљног порекла (19,5%), остали производи животињског порекла (9,7%), житарице (9,2%), живе животиње (5,3%) и шећер (4,6%).

Табела 3: Највеће вредности извоза (по тарифним главама) (000 EUR; %); 2022/2021

Глава	Назив	2021		2022	
		Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	Вредност (000 EUR)	Учешће (%)
8	Воће и језграсто воће, агруми, диње и лубенице	825.704	19,5	851.100	17,6
10	Житарице	765.386	18,0	694.600	14,4
24	Дуван и производи замене дувана	386.840	9,1	460.200	9,5
22	Пића, алкохоли и сирће	280.587	6,6	386.500	8,0
23	Остаци и отпаци прехрамбене индустрије (сточна храна)	245.766	5,8	333.800	6,9
21	Разни производи за исхрану	262.341	6,2	322.300	6,7
Укупно топ 6 по тарифним главама		2.766.624	65,2	3.048.500	63,1
Извоз укупно		4.240.619	100,0	4.828.600	100,0

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

На увозној страни, у 2022. години доминирају производи из сектора воћа (укључујући и језграсто воће, диње и лубенице) са учешћем у увозу од 9,1%, затим сектор дувана и дуванских производа (9%), разни прехрамбени производи (8,2%), производи од житарица (6,6%), млечни производи, јаја и мед (6,2%), сектор меса, јестивих масти и других кланичних производа (6,1%), итд.

Учешће шест водећих сектора у укупној вредности увоза пољопривредно-прехрамбених производа у 2022. години износило је 45,4% и на истом је нивоу као и претходне године.

Као што је случај код извоза, и у увозу је у свим секторима забележен раст, а највећи раст увоза забележен је у секторима: житарице (117%), лац, гуме, смоле, остали биљни сокови и екстракти (99%), биљни материјали за плетарство, остали производи биљног порекла (85,8%), млечни производи, јаја, природни мед (81,7%), месо и јестиви месни и други кланични производи (80,3%) итд.

Табела 4: Највеће вредности увоза (по тарифним главама) (000 EUR; %); 2022/2021

Глава	Назив	2021		2022	
		Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	Вредност (000 EUR)	Учешће (%)
8	Воће и језграсто воће, агруми, диње и лубенице	286.254	11,6	295.700	9,1
24	Дуван и производи замене дувана	221.898	9,0	292.200	9,0
21	Разни производи за исхрану	224.200	9,1	267.200	8,2
19	Производи од житарица, брашна и скроба	162.200	6,6	214.900	6,6

4	Млечни производи, јаја, природни мед	116.647	4,7	212.000	6,5
2	Месо и јестиви месни и други кланични производи	109.434	4,4	197.300	6,1
Укупно топ 6 по тарифним главама		1.120.633	45,5	1.479.300	45,4
Увоз укупно		2.460.575	100,0	3.255.700	100,0

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Највећи суфицит у размени остварен је у секторима: житарица – 631 мил. EUR, воћа – 555 мил. EUR, сточне хране – 197 мил. EUR, пића, алкохола и сирћа – 189 мил. EUR, животињске и биљне масти и уља – 182,3 мил. EUR, итд., док је највећи дефицит у размени остварен у секторима: месо и јестиви месни и други кланични производи – 157 мил. EUR, кафа, чај мате и зачини 97,9 мил. EUR, млечни производи, јаја и природни мед – 95,8 мил. EUR, рибе, љускари, мекушци и остали водени бескичмењаци – 66,6 мил. EUR, какао и производи од какаа – 63,2 мил. EUR, итд.

Посматрани показатељи указују да је извозна оријентација пољопривреде Републике Србије фокусирана на одређене групе производа, у којима се већ дужи низ година бележи успех на међународном тржишту и може послужити као један од индикатора конкурентности ових производа на светском тржишту.

Пад извоза млека и млечних производа и повећање дефицита у размени, последица је, између осталог, привремене забране извоза млека и производа од млека, која је била на снази од октобра 2022. године до јануара 2023. године¹⁵, али и повећаног увоза млека и млечних производа због повлачења млека домаћег порекла са рафова у малопродајним објектима услед незадовољства произвођача због ограничења цене млека¹⁶.

Посматрано по појединим производима, током 2022. године водећи производ у извозу биле су смрзнуте малине са оствареном вредношћу извоза од 353,5 мил. EUR (2,2% мање у односу на 2021.). На другом месту је меркантилни кукуруз са вредношћу извоза од 344 мил. EUR (26,5% мање него 2021.), док је на трећем месту меркантилна пшеница са вредношћу извоза од 229,4 мил. EUR (раст од 6,2% мг.). Поред меркантилне пшенице, раст извоза је забележен и код дувана, обичне и газирание воде са додатком шећера, хране за псе и мачке, рафинисаног сунцокретовог уља и сировог сојиног уља, док је код јабука забележен незнатан пад у извозу, што је последица украјинске кризе и отеженог извоза и транспорта јабука до руског тржишта, с обзиром на то да се, до почетка рата у Украјини транспорт јабука на руско тржиште одвијао преко територије Украјине.

Табела 5: Највеће вредности извоза (по тарифним ставкама на 10 цифара) (000 EUR; %); 2022/2021

Тарифна линија	Назив	2021		2022	
		Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	Вредност (000 EUR)	Учешће (%)
0811 20 31 00	Малине, смрзнуте, без додатка шећера	361.459	8,5	353.497	8,3
1005 90 00 00	Кукуруз, осим семенског	468.416	11,0	343.983	8,1
1001 99 00 00	Пшеница остала, пир и наполица, осим за сетву	215.891	5,1	229.420	5,4
2402 20 90 00	Цигарете које садрже дуван	193.566	4,6	228.487	5,4
2403 19 90 00	Дуван за пушење, остали, за дуванску индустрију	165.509	3,9	193.561	4,6
2202 10 00 00	Вода, обична и газирана са додатком шећера	85.939	2,0	154.769	3,6

¹⁵ Одлука о привременој забрани извоза млека и производа од млека („Сл. гласник РС“, бр. 121/22, 130/22 и 144/22)

¹⁶ Уредба о ограничењу висине цена основних животних намирница („Сл. гласник РС“, бр. 133/2022, 136/2022, 10/2023, 15/2023, 25/2023 и 34/2023)

2309 10 51 00	Храна за псе и мачке	108.025	2,5	124.182	2,9
0808 10 80 00	Јабукe, свеже, остале	105.679	2,5	101.052	2,4
1512199000	Уље од сунцокрета, шафранике, остало	71.899	1,7	97.512	2,3
1507109000	Уље сојино сирово, дегумирано	60.432	1,4	88.149	2,1
Укупно топ 10 производа		1.475.357	34,8	1.914.612	45,1
Извоз укупно		4.240.619	100,0	4.828.600	100,0

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Иначе, посматрано према вредности извоза, међу првих двадест водећих производа у укупном извозу Републике Србије налази се пет производа из пољопривредно-прехранбеног сектора, и то: смрзнуте малине, рангиране на 6. месту (1,3% вредности извоза), меркантилни кукуруз (7. место, са истим учешћем од 1,3%), затим меркантилна пшеница (на 12. месту), цигарете (13. место) и дуван за пушење (17. место).

На увозној страни, највећа вредност увоза остварена је увозом сирове кафе, чије је учешће у укупном увозу пољопривредно-прехранбених производа износило 3,7%, уз раст вредности увоза за 67,9% у односу на 2021. годину. На другом месту је смрзнуто свињско месо без костију, чија је забележена вредност увоза за 64,2% већа од оне забележене у 2021. години, затим следе банане, меркантилна соја, палмино уље, семенски кукруз, пуњена чоколада итд. Током 2022. године, међу десет водећих производа у увозу по први пут нису разни прехранбени производи нигде непоменути, док су исти 2021. године заузимали водеће место у увозу.

Табела 6: Највеће вредности увоза (по тарифним ставкама на 10 цифара) (000 EUR; %); 2022/2021

Тарифна линија	Назив	2021		2022	
		Вредност (000 EUR)	Учешће (%)	Вредност (000 EUR)	Учешће (%)
0901 11 00 00	Кафа, непржена, са кофеином	53.561	2,2	89.914	3,7
0203 29 55 00	Месо од домаћих свиња, остало, без костију, смрзнуто	51.280	2,1	84.192	3,4
0803 90 10 00	Банане, свеже, остале	57.851	2,4	61.164	2,5
1201 90 00 00	Соја у зрну, ломљена или дробљена, осим за сетву	33.140	1,3	63.912	2,6
1511 90 99 00	Уље палмино, остало, течно, за остале сврхе	32.639	1,3	45.643	1,9
1005 10 15 00	Кукуруз, семенски, обични хибриди	14.012	0,6	39.154	1,6
1806 31 00 00	Чоколада (блок, табла, шипка), са какаом, пуњена	24.324	1,0	27.435	1,1
0805 50 10 00	Лимун свеж или расхлађен	21.974	0,9	24.487	1,0
1601 00 99 90	Прњерађевине од меса, изнутрица и крви, јестиве	27.758	1,1	24.002	1,0
0901 21 00 00	Кафа пржена, са кофеином	17.150	0,7	23.855	1,0
Укупно топ 10 производа		228.847	9,3	309.652	9,5
Увоз укупно		2.460.575	100,0	3.255.700	100,0

Извор: РЗС (обрада МПШВ)

Производи из пољопривредно-прехранбеног сектора нису у толикој мери заступљени у укупном увозу Републике Србије, као што је то случај код извоза, па се тако међу првих двадесет производа по вредности увоза у 2022. години не налази ни један од ових производа, док се сирова кафа налази тек на 39. месту.

Овакав однос размене указује на чињеницу да је увоз пољопривредних производа далеко разноврснији од извоза, будући да је учешће појединачних производа у укупном увозу пољопривредно-прехранбеног сектора знатно мање него што је то случај код извоза.

2.4. Главни трговински партнери

Посматрано по правцима трговине, односно према релевантним тржиштима, Европска унија представља главног трговинског партнера када је у питању трговина пољопривредно-прехранним производима. У 2022. години је 58,8% трговине овим производима представљала трговина са Европском унијом, при чему је од укупног извоза пољопривредно-прехранбених производа више од половине било пласирано на тржиште Европске уније (51,6%), док је чак 68,5% укупне вредности увоза пољопривредно-прехранбених производа у Републику Србију представљао увоз из Европске уније.

Република Србија остварује константан суфицит у трговини са Европском унијом када је у питању трговина пољопривредно-прехранбеним производима. Током 2022. године остварен је суфицит у размени у вредности од 238 хиљ. EUR, што представља пад од око 61% у односу на 2021. годину, а 40% у односу на просек претходног петогодишњег периода. Остварена вредност извоза на тржиште Европске уније је у 2022. години била на нивоу од 2,4 млрд. EUR и представља повећање од 9% у односу на 2021. годину, а 48% у односу на просек претходног петогодишњег периода. Истовремено, забележена је вредност увоза од 2,2 млрд. EUR, што је 35% више у односу на претходну годину, а чак 76% више у односу на просек претходног петогодишњег периода, при чему је остварена укупна трговина пољопривредно-прехранбеним производима са Европском унијом у вредности од 4,6 млрд. EUR.

Посматрано по појединим државама чланицама Европске уније, највише робе је пласирано на тржиште Италије (369,6 мил. EUR), затим Немачке (354,1 мил. EUR), Румуније (274,3 мил. EUR), Хрватске (250,6 мил. EUR) и Француске (153 мил. EUR), док се најмање извозило на тржишта Естоније, Луксембурга и Републике Ирске (у просеку испод милион EUR).

Са друге стране, највеће вредности увоза остварене су увозом из Немачке (274,8 мил. EUR), Италије (213,9 мил. EUR), Хрватске (211,4 мил. EUR), Мађарске (194,1 мил. EUR) и Пољске (192,3 мил. EUR), док се најмање увозило из Финске, Луксембурга и Малте.

Највећи суфицит при размени пољопривредно-прехранбених производа, Република Србија је током 2022. године остварила са Румунијом, Италијом и Бугарском, док је највећи дефицит у размени забележен са Шпанијом, Пољском и Холандијом.

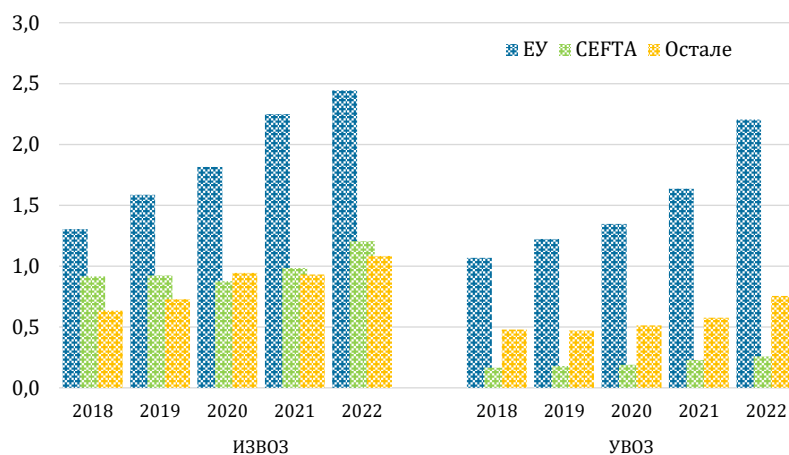
Други подједнако важан трговински партнер Републике Србије, када је у питању трговина пољопривредно-прехранбеним производима, јесте СЕФТА, са учешћем у укупној трговини у 2022. години од 18,4%, при чему је учешће извоза на ово тржиште износило 25,5%, док је оно у увозу било заступљено са свега 8%.

Посматрано у апсолутним бројкама, укупна трговина пољопривредно-прехранбеним производима са СЕФТА партнерима износила је близу 1,5 млрд. EUR и представља повећање од 20% у односу на 2021. годину, а 32% у односу на просек претходног петогодишњег периода. На СЕФТА тржиште током 2022. године остварена је вредност извоза од 1,2 млрд. EUR, што представља раст од 23% у односу на претходну годину, а 31% у односу на просек претходног петогодишњег периода. Истовремено, вредност увоза од 259 мил. EUR представља повећање од 12% у односу на 2021. годину, а 45% у односу на петогодишњи просек. На тај начин, током 2022. године остварен је суфицит у размени у вредности од 947 мил. EUR, што је 26% више у односу на 2021. годину, а 28% више у односу на просек претходног петогодишњег периода.

Међу СЕФТА партнерима, током 2022. године највише се извозило, као и претходних година, у Босну и Херцеговину (565 мил. EUR), док се најмање извозило у Молдавију (3 мил. EUR). Код увоза је иста ситуација, с обзиром на то да се највише увозило из Босне и Херцеговине (100 мил. EUR), а најмање из Молдавије (15 мил. EUR).

Током 2022. године, Република Србија је са свим СЕФТА партнерима остварила суфицит у размени пољопривредно-прехрамбених производа, осим са Молдавијом. Највећи суфицит у размени остварен је са Босном и Херцеговином – 467 мил. EUR, док је вредност дефицита са Молдавијом износила 11,9 мил. EUR.

График 33: Извоз и увоз пољопривредно-прехрамбених производа према тржиштима (млрд. EUR); 2018-2022

Извор: РЗС

Трговина са осталим државама укључује спољнотрговинску размену са државама са којима Република Србија има потписане билатералне споразуме о слободној трговини и трговина са осталим државама. Учешће ове трговине у укупној трговини пољопривредно-прехрамбеним производима у 2022. години износило је 23,1%, при чему је учешће извоза било на нивоу од 22,9%, док је увоз из осталих земаља учествовао у укупном увозу са 23,5%.

Посматрано у апсолутним износима, вредност трговине пољопривредно-прехрамбеним производима између Републике Србије и осталих земаља у 2022. години достигла је ниво од 1,8 млрд. EUR, што је 22% више од трговине остварене у 2021. години, а 44% више од просека претходног петогодишњег периода. У трговини са овим државама остварен је суфицит у размени у вредности од 327 мил. EUR, што представља пад од 8% у односу на 2021. годину, али је за 22% више у односу на просек претходног петогодишњег периода. Током 2022. године остварена је вредност извоза од 1,1 млрд. EUR, односно за 16% више од вредности извоза остварене 2021. године, а 40% више у односу на просек претходног петогодишњег периода. Истовремено је забележена вредност увоза на нивоу од 756 мил. EUR – 31% више у односу на 2021. годину и 50% више у односу на просек претходног петогодишњег периода.

Од укупног извоза пољопривредно-прехрамбених производа на остала тржишта, 44% се односи на извоз у државе са којима Србија има потписане споразуме о слободној трговини (ЕФТА, Евроазијска економска унија, Турска и Уједињено Краљевство), док се 56% односи на државе са којима Република Србија нема потписан споразум о слободној трговини.

Од држава са којима Република Србија има потписане споразуме о слободној трговини, најзначајнији трговински партнер свакако је Руска Федерација, са којом је током 2022. године остварена укупна трговина пољопривредно-прехранбеним производима у вредности од 413,5 мил. EUR, што је 17% више у односу на претходну годину. Остварена вредност извоза износила је 301,5 мил. EUR (18% више од остварене вредности извоза у 2021. години), док је вредност увоза била на нивоу од 111,9 мил. EUR и била је за 14,4% већа од вредности забележене 2021. године.

Што се осталих држава чланица Евроазијске економске уније тиче (Белорусија, Казахстан, Јерменија и Киргистан), вредност извоза остварена у трговини са овим државама је у 2022. години износила 11,2 мил. EUR, док је вредност увоза била на нивоу од близу 24 мил. EUR. Највиша вредност извоза забележена је у трговини са Белорусијом – 5,1 мил. EUR, али је истовремено са Белорусијом забележена и највећа вредност увоза, од 13,1 мил. EUR. Поред Белорусије, доста је увожено пољопривредно-прехранбених производа и из Киргистана – близу 10 мил. EUR.

Поред Руске Федерације, значајнији трговински партнери, међу државама са којима Србија има потписане споразуме о слободној трговини, свакако су и Уједињено Краљевство и Турска. Споразум о партнерству, трговини и сарадњи¹⁷ омогућио је да се трговина са Уједињеним Краљевством настави у оквирима који су постојали док је ова земља била чланица ЕУ. Укупна трговина пољопривредно-прехранбеним производима између Републике Србије и Уједињеног Краљевства током 2022. године износила је 96,8 мил. EUR и била је 17% већа од трговине остварене у 2021. години. Остварена вредност извоза на тржиште Уједињеног Краљевства у 2022. години је износила 67,2 мил. EUR (на нивоу 2021. године), док је увоз из Велике Британије износио 29,6 мил. EUR и био скоро дупло већи у односу на вредност увоза забележену 2021. године и том приликом остварен је суфицит у размени у вредности од 37,5 мил. EUR.

Што се трговине са Турском тиче, она се углавном одвија на устаљеном нивоу, уз остварену вредност размене у 2022. години од 148,3 мил. EUR, при чему је остварена вредност извоза од 52,1 мил. EUR (раст од близу 30% у односу на 2021. годину), док је забележена вредност увоза износила 96,3 мил. EUR и за 23% је већа од вредности увоза забележене у 2021. години. Иначе, Република Србија у спољнотрговинској размени пољопривредно-прехранбеним производима са Турском бележи константан дефицит у размени, који је у 2022. години износио 44 мил. EUR.

Што се земаља ЕФТА тиче, остварена укупна трговина пољопривредно-прехранбеним производима у 2022. години износила је приближно 80,7 мил. EUR, што је за 17,1% више од остварене трговине у 2021. години. Остварена вредност извоза у 2022. години била је на нивоу од 47,8 мил. EUR, док је вредност увоза износила 32,9 мил. EUR, при чему је остварен суфицит у размени увредности од 14,9 мил. EUR. Међу ЕФТА земљама, током 2022. године се, као и претходних година, највише трговало са Швајцарском, у коју је пласирано пољопривредно-прехранбених производа у вредности од 37,7 мил. EUR, при чему је остварен суфицит у размени од 29,3 мил. EUR. Други по важности трговински партнер Републике Србије, када је у питању тржиште ЕФТА, свакако је Норвешка. Међутим, за разлику од Швајцарске, са овом земљом Република Србија остварује константан дефицит у

¹⁷ Споразум о партнерству и трговинској сарадњи између Владе Републике Србије и Владе Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске („Службени гласник РС – Међународни уговори“ бр.13/21

размени, који је 2022. години износио 13,9 мил. EUR. Оваква ситуација последица је структуре увоза, где доминирају риба и производи рибарства.

Међу државама са којима Република Србија нема потписане споразуме о слободној трговини, најзначајнији трговински партнер у 2022. години био је, када је извоз у питању (као и претходних неколико година), Алжир, на чије тржиште је пласирано пољопривредно-прехранбених производа у вредности од 165 мил. EUR, што ову државу сврстава међу водеће спољнотрговинске партнере Србије, када је извоз пољопривредно-прехранбених производа у питању, при чему је обухват производа у извозу из године у годину све већи. Поред Алжира, значајна тржишта за извоз пољопривредно-прехранбених производа из србије јесу и Сједињене Америчке Државе, Јапан, Израел, Уједињени Арапски Емирати, Египат, итд.

Када је увоз у питању, из осталих држава током 2022. године највише се увозило из Бразила (63,8 мил. EUR), Кине, али и Еквадора, Малезије и Вијетнама. Из Бразила и Вијетнама највише се увозила сирова кафа, из Кине какао маса и маслац и уље од какао, а из Еквадора банане.

3. СИСТЕМ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ ПОДАТАКА НА ПОЉОПРИВРЕДНИМ ГАЗДИНСТВИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (FADN) И АНАЛИЗА ФИНАНСИЈСКИХ ПОДАТАКА У СРБИЈИ

Спровођење годишњих истраживања према FADN методологији обавеза је свих држава чланица Европске уније, док се од држава кандидата очекује да до приступања ЕУ успоставе функционални систем у складу са ЕУ методологијом. У оквиру тог захтева, држава треба да успостави одговарајућу организацију, којом руководи овлашћена Агенција за везу (*Liaison Agency*).

С обзиром на то да FADN садржи најпотпуније информације о стању у пољопривреди, представља најзначајнији извор података при анализи ефеката мера аграрне политике у ЕУ.

FADN систем се заснива на годишњем прикупљању производних, економских и финансијских података са узорка пољопривредних газдинстава, класификованих према различитим критеријумима: економска величина газдинства, врста пољопривредне производње и регионална припадност. Како би подаци прикупљени са узорка могли да се примене на ниво популације, потребно је обезбедити репрезентативност узорка, односно могућност екстраполације резултата на национални ниво, што захтева селекцију репрезентативног узорка укључених газдинстава.

У изради ове анализе коришћена су искуства и методологија које се примењују у ЕУ. На овај начин, поред основног циља – успостављање аналитичког и методолошког оквира за евалуацију мера аграрне политике, омогућена је и упоредивост добијених резултата са резултатима аграрне политике у ЕУ.

У овој анализи коришћени су најзначајнији извори података: FADN база (МПШВ) и *Agri-food Data Portal*¹⁸ (Европска комисија).

¹⁸ <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FarmEconomyFocus/FADNDatabase.html>

3.1. FADN узорак, прикупљање података и резултати

3.1.1. FADN узорак и популација

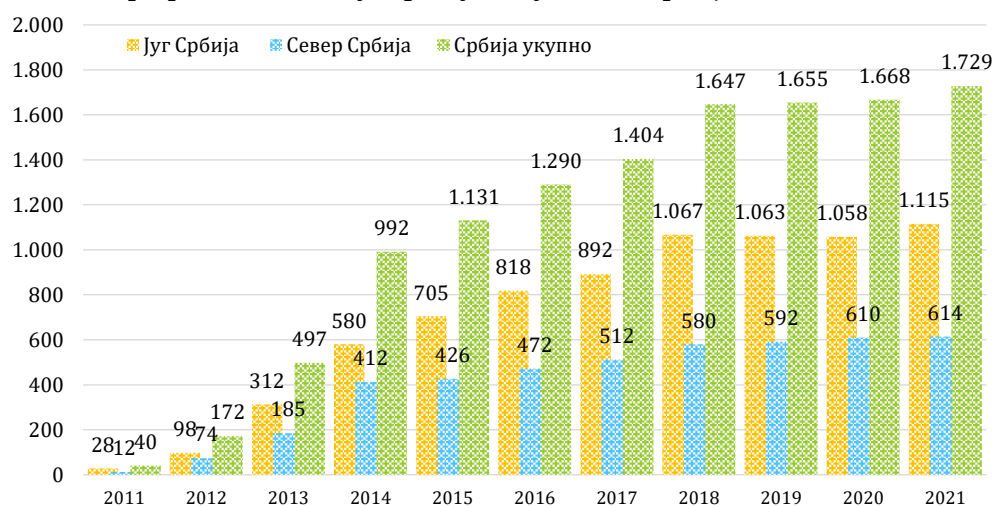
Узорак пољопривредних газдинстава, укључених у FADN систем, утврђује се статистичком методом стратификације, путем које се пољопривредна газдинства распоређују унутар подручја FADN истраживања у стратуме. За потребе истраживања, потребно је обезбедити да селектовани FADN узорак газдинстава одражава различитост производње у одређеном подручју, због чега се FADN популација дефинише према три основна критеријума: економска величина, тип пољопривредне производње и регионална припадност. Међутим, селекција FADN узорка не обухвата сва пољопривредна газдинства у земљи, већ само она, која се због своје величине сматрају комерцијалним.

Да би се узорак сматрао репрезентативним на националном нивоу, а у складу са ЕУ методологијом, потребно је да рефлектује поље истраживања које покрива 90% коришћеног пољопривредног земљишта, 90% укупног броја условних грла и више од 90% вредности пољопривредне производње у држави чланици.

Процењена величина FADN узорка у Републици Србији, потребна да се достигне ниво репрезентативности на националном нивоу, износи 2.000 пољопривредних газдинстава, што је одређено статистичким методама на основу података из Пописа пољопривреде 2012 и Истраживања о структури пољопривредних газдинстава 2018, које спроводи РЗС.

Како би се достигао потребан ниво репрезентативности, FADN узорак се сваке године повећава, кроз укључивање нових газдинстава, селектованих у складу са Планом за избор пољопривредних газдинстава, који се припрема на годишњем нивоу. Током 2021. године, у FADN узорак било је укључено 1.729 газдинстава, док је достизање нивоа репрезентативности од (2.000 пољопривредних газдинстава), планирано у периоду до приступања Републике Србије Европској унији.

График 34: FADN узорак у Републици Србији; 2012-2022

Извор: МПШВ, FADN

3.1.2. Прикупљање података у оквиру FADN истраживања

Послове прикупљања рачуноводствених FADN података у Републици Србији обављају саветодавне и стручне службе, које су у националном FADN систему препознате као канцеларије за прикупљање рачуноводствених FADN података.

Поред прикупљања података на терену за потребе FADN истраживања, ове службе обављају и остале послове, одређене националним прописима:

- ⇒ идентификују пољопривредна газдинства за укључивање у FADN систем;
- ⇒ информишу, односно обучавају представнике пољопривредних газдинства у вези прикупљања FADN података;
- ⇒ попуњавају и достављају обрасце за прикупљање FADN података, уносе податке у FADN базу података;
- ⇒ припремају извештаје за пољопривредно газдинство и достављају их пољопривредном газдинству;
- ⇒ на основу добијених података и обраде врше анализу пословања пољопривредног газдинства.

У складу са правном регулативом ЕУ, обавезни подаци који су садржани у FADN упитнику и за које земља чланица има обавезу слања ЕК, јесу:

1. општи подаци о пољопривредном газдинству;
2. тип пољопривредне производње;
3. подаци о радној снази;
4. имовина пољопривредног газдинства;
5. квоте и остала права¹⁹;
6. дуговања;
7. подаци о ПДВ;
8. трошкови;
9. подаци о биљној производњи;
10. подаци о сточарској производњи;
11. подаци о сточарским производима и повезаним услугама;
12. остале активности које доносе економску корист;
13. подаци о субвенцијама.

Поред ових података, за које постоји обавеза прикупљања у складу са регулативом држава чланица, у оквиру националног FADN система, а у складу са сопственим потребама, држава може да укључи прикупљање додатних података – нпр. субвенције које користи газдинство, да ли газдинство узима у закуп државно земљиште, детаљни подаци о линијама производње, подаци о органској производњи, подаци из области екологије и заштите животне средине, итд.

Након завршетка FADN истраживања и објављивања стандардних резултата, газдинство добија Извештај за пољопривредне произвођаче, односно повратну информацију у виду привременог биланса стања и биланса успеха. Овакав вид повратне информације пољопривредном произвођачу пружа детаљан увид у техничке и књиговодствене резултате пословања газдинства у току претходне обрачунске године, а у циљу планирања пословања у наредном периоду. Ова врста извештаја представља још један облик аналитичког извештаја, који, поред Извештаја о стандардним резултатима, произилази из FADN система.

¹⁹ Релевантно за период када су се у оквиру ЗПП примењивале производне квоте за млеко и шећер и права на подизање винограда. Производне квоте укинута су током примене ЗПП 2014-2020.

3.1.3. Стандардни резултати – преглед и структура индикатора

Стандардни резултати представљају сет статистичких индикатора, базираних на резултатима са пољопривредних газдинстава, израчунатих према јединственој методологији и приказаних у збирној форми. Стандардни резултати се израчунавају као пондерисани просеци по пољопривредном газдинству и омогућавају екстраполацију података са газдинстава из узорка на укупно поље истраживања (укупну популацију). Пондер показује колико одређено газдинство у FADN узорку представља пољопривредних газдинстава у популацији. На овај начин врши се екстраполација резултата, односно приказ резултата не само пољопривредних газдинстава у узорку, већ и оних газдинстава која припадају пољу истраживања које представљају.

Стандардни резултати у Србији се објављују на годишнем нивоу, у форми Извештаја о стандардним резултатима.

Стандардни резултати дају приказ индикатора према основним категоријама: структурни показатељи, економски показатељи и финансијски показатељи, који могу бити обједињени у осам група:

- 1) узорак и популација;
- 2) структура и приноси;
- 3) вредност производње;
- 4) трошкови;
- 5) субвенције;
- 6) добит газдинства;
- 7) биланс стања;
- 8) финансијски показатељи.

Један од циљева FADN истраживања је да се испитају структурне промене газдинстава у Србији и конкурентност међу различитим типовима и економским величинама у различитим регионима Републике Србије и упореде са земљама Европске уније. Анализа пословања пољопривредних газдинстава најчешће може бити фокусирана на две димензије конкурентности: ефикасност и профитабилност пословања.

Ефикасност пословања пољопривредног газдинства изражава постигнуту количину или вредност производње по јединици коришћеног ресурса. Мера ефикасности изражава се кроз техничку ефикасност (количину произведених производа/ трошак коришћених ресурса) и алокативну ефикасност (вредност количина производа/ вредност количине ресурса). Ако је ефикасност исувише ниска, потребно је проверити три сегмента пословања: техничку ефикасност, продајне цене и цене инпута.

Профитабилност пољопривредног газдинства исказује се кроз анализу финансијских показатеља који показују новостворену вредност на сопствени капитал, неплаћену радну снагу и сопствени менаџмент али и остварену добит/доходак у току једне производне године. Профитабилност зависи од величине пољопривредног газдинства, врсте пољопривредног пословања и учешћа ангажоване радне снаге и због тога је нето додата вредност обично изражена по ГРЈ, што се може посматрати као мера делимичне продуктивности рада.

Анализом финансијских показатеља FADN истраживања нето додата вредност (SE 415), нето додата вредност по годишњој радној јединици (SE 420), нето добит

газдинства (SE 425) и нето добит по годишњој радној јединици (SE 430), исказује се мера профитабилности пољопривредних газдинстава. У овој анализи приказано је и учешће субвенција у нето добити пољопривредних газдинстава, односно утицај субвенција на пословање пољопривредних газдинстава у Србији и Европској унији.

За анализу динамике конкурентности пољопривредних газдинстава коришћен је скуп FADN података, посматран у периоду 2017-2021. Подаци су упоређени за територијални ниво НСТЈ 1 (Србија Север и Србија Југ) и НСТЈ 2 (Београдски регион, Регион Војводине, Регион Шумадије и Западне Србије и Регион Јужне и Источне Србије). Поред тога, анализирани су подаци из система FADN Србија 2021, а подаци су упоређени и анализирани са подацима из система FADN земаља чланица Европске уније 2020, који су тренутно одобрени и јавно доступни на FADN платформи базе података.

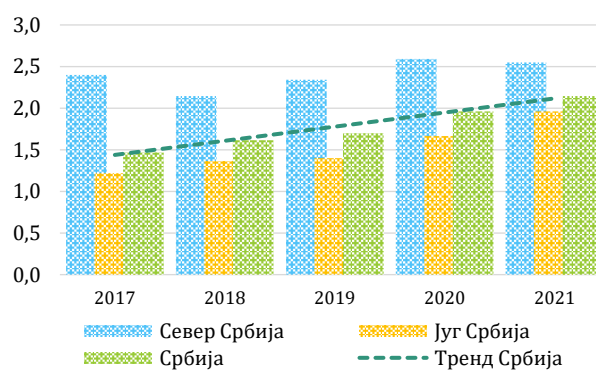
3.2. Анализа финансијских података у Србији

3.2.1. Нето додата вредност

Нето додата вредност (НДВ) газдинства указује на новостворену вредност на газдинству током обрачунског периода, која је резултат производног процеса²⁰. НДВ указује на накнаду свих фактора производње (земљишта, капитала и радне снаге), како у власништву газдинства, тако и екстерно ангажованих. Највећи утицај на просечну НДВ по пољопривредном газдинству има величина пољопривредног газдинства, врста пољопривредне производње и учешће радне снаге запослених на пољопривредном газдинству.

Посматрано на нивоу Србије током последњих пет година, након стабилног нивоа у прве две године, овај показатељ почиње да расте од средине до краја периода, достижући максимални ниво 2021. године од преко 2 мил. RSD. НДВ је у региону Србија Север на вишем нивоу од националног – око 2,6 мил. RSD, док је у региону Србија Југ на нивоу од око 1,9 мил. RSD.

График 35: НДВ газдинства према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2017-2021

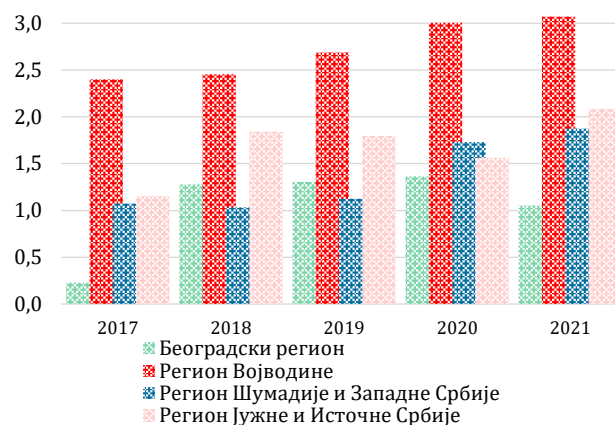

Извор: МПШВ, FADN

²⁰ НДВ представља бруто приход из пословне активности, након корекције субвенцијама и индиректним порезима. У обрачун додате вредности укључује се вредност производње и субвенције, који се умањују за трошкове пореза на производе и производњу и вредност међуфазне потрошње, која обухвата трошкове материјала, трошкове производних и непроизводних услуга и део осталих личних расхода.

Уколико се НДВ посматра према регионима нижег територијалног нивоа, највеће вредности у 2021. години бележе се у регионима Војводине и Јужне и Источне Србије (3,1 мил. RSD, односно 2 мил. RSD).

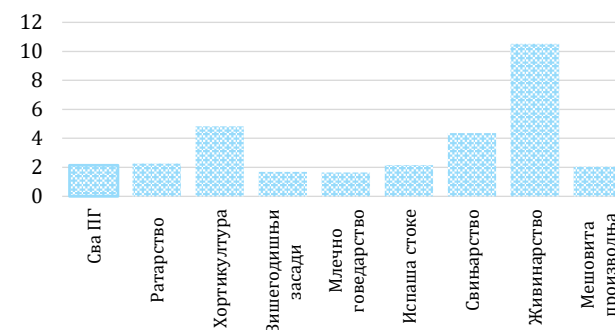
График 36: НДВ газдинства према регионима НСТЈ 2 (мил. RSD); 2017-2021

Извор: МПШВ, FADN

Поређење резултата према типу производње указује на чињеницу да су у 2021. години газдинства са живинарском производњом била најуспешнија, стварајући 5,6 мил. RSD НДВ, док је код газдинстава која се баве мешовитом производњом, вредност НДВ на најнижем нивоу.

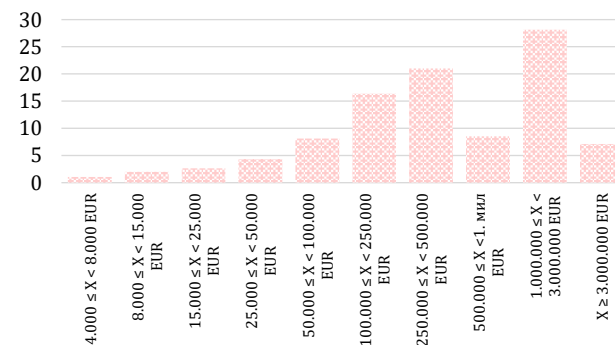
График 37: НДВ газдинства према типу производње (мил. RSD); 2021.

Извор: МПШВ, FADN

Са аспекта економске величине, највиши ниво НДВ у 2021. години остварен је у категорији ПГ величине од 1-1,5 мил. EUR, која остварују вредност од 28 мил. RSD.

График 38: НДВ газдинства према према економској величини (мил. RSD); 2021.

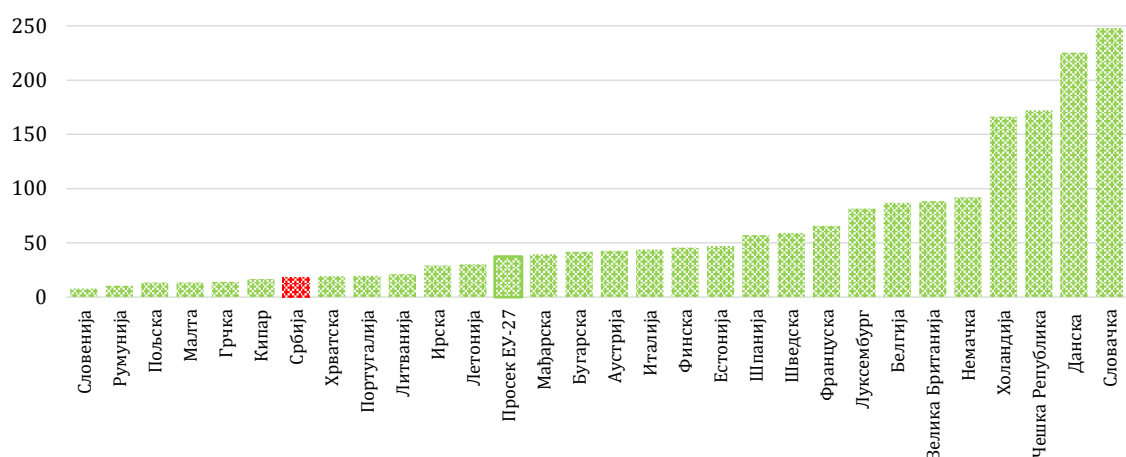

Извор: МПШВ, FADN

Уколико се просечна НДВ у Србији у 2021. години упореди са истим показатељем у ЕУ оквирима, може се закључити да НДВ у Србији представља тек нешто мање од половине ЕУ просека (18 хиљ. EUR). У односу на поједине чланице ЕУ, Србија је, по оствареном НДВ газдинства, на нивоу Кипра, а изнад Словеније, Румуније, Грчке, Малте и Пољске.

Највиши ниво НДВ газдинства у ЕУ током 2020. године остварен је у Словачкој (248,1 хиљ. EUR), док је на зачељу ове листе Словенија, са свега 7,8 хиљ. EUR.

График 39: НДВ газдинства у земљама чланицама ЕУ и Србији (000 EUR); 2020.*

Извор: МПШВ, FADN и ЕУ, FADN

* Податак за Републику Србију односи се на 2021. годину

3.2.2. Учешће субвенција у НДВ пољопривредног газдинства

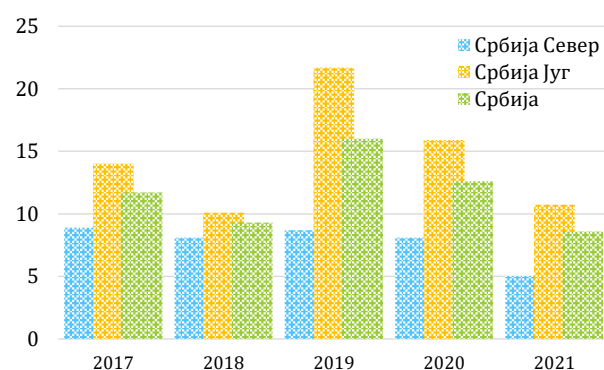
Субвенције се у пољопривредној политици Републике Србије примењују у складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, и то на националном, регионалном и локалном нивоу. Према овом закону, подстицаји се класификују као: директна плаћања, подстицаји мерама руралног развоја, посебни подстицаји и кредитна подршка. За потребе ове анализе, а због потребе упоредивости са ЕУ субвенцијама, као и због примене FADN методологије, субвенције су груписане као: директна плаћања, плаћања за рурални развој, субвенције за инвестиције и остале субвенције.

Учешће субвенција у НДВ газдинства показује у којој мери су примљене субвенције допринеле новоствореној вредности ПГ.

Овај показатељ варира на нивоу Србије током претходног петогодишњег периода, уз максимално достигнут ниво 2019. године (16%) и остварену вредност у 2021. години на нивоу од 8,6%.

Током 2021. године, учешће субвенција у НДВ газдинства мање је у региону Србија Север (5%) у односу на регион Србија Југ (10,7%), што је тенденција која се наставља из претходних година.

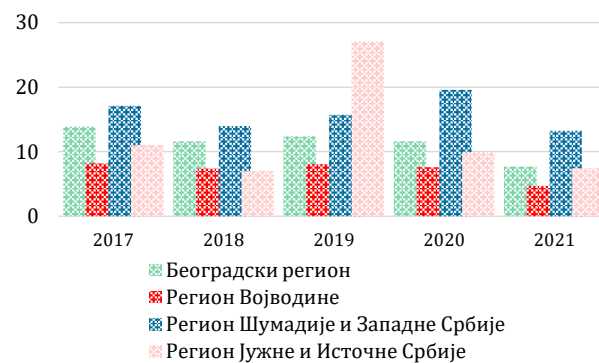
График 40: Учешће субвенција у НДВ газдинства према регионима НСТЈ 1 (%); 2017-2021

Извор: МПШВ, FADN

Посматрано према регионима НСТЈ 2, највеће учешће субвенција у НДВ у 2021. години бележи Регион Шумадије и Западне Србије (13,3%), док субвенције у најмањој мери учествују у НДВ у Региону Војводине.

График 41: Учешће субвенција у НДВ газдинства према регионима НСТЈ 2 (%); 2017-2021

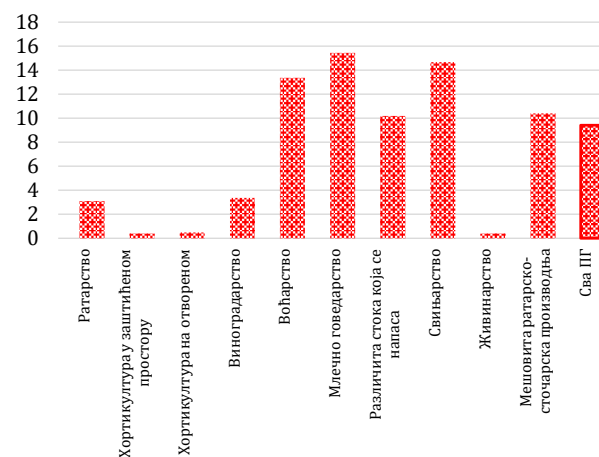

Извор: МПШВ, FADN

Уколико се ово учешће посматра са аспекта доприноса субвенција НДВ газдинства која се баве појединим пољопривредним делатностима, уочава се највећа вредност показатеља у секторима млечног говедарства и испаше стоке (око 15%).

Најниже учешће субвенција у НДВ бележи се у сектору живинарства, што је последица ограничених субвенција, намењених овој врсти производње.

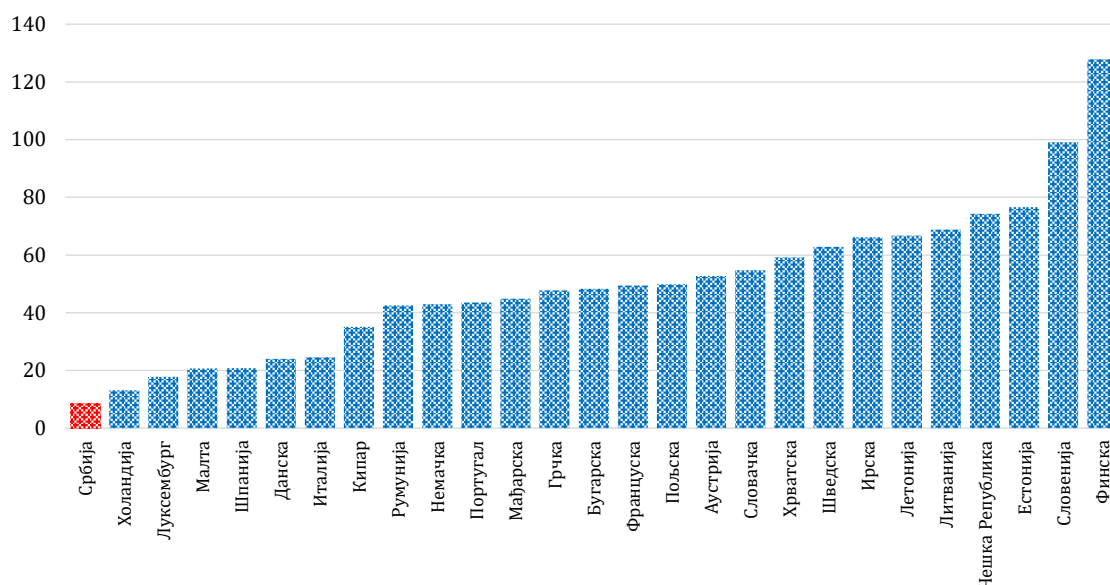
График 42: Учешће субвенција у НДВ газдинства према типу производње (%); 2021.

Извор: МПШВ, FADN

Просечно учешће субвенција у НДВ које остварују газдинства у ЕУ током 2021. године било је на нивоу од 37,3%, што је три пута веће учешће у односу на учешће које остварују газдинства у Републици Србији. Највећи ниво овог показатеља, посматрано по земљама чланицама, остварује се у Финској (127%), где резултат показује да су годишње субвенције које прима газдинство за четвртину веће од остварене НДВ. Висок ниво овог учешћа бележи и Словенија (99%), док се најмањи удео субвенција у НДВ бележи у Холандији (11,6%) и Србији (8,6 %).

График 43: Учешће субвенција у НДВ газдинства у земљама чланицама ЕУ и Србији (%); 2020.*

Извор: МПШВ, FADN и ЕУ, FADN

* Податак за Републику Србију односи се на 2021. годину

3.2.3. Нето додата вредност по годишњој радној јединици

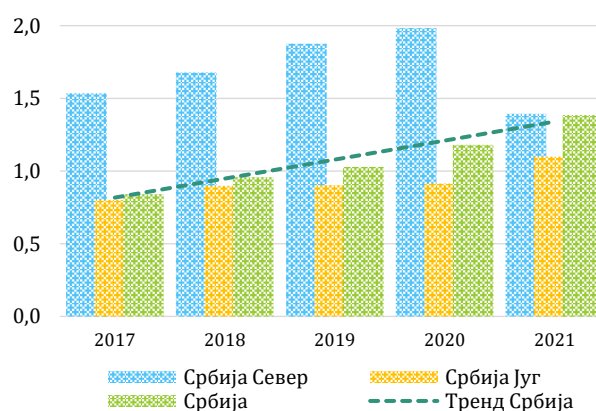
На повећану вредност просечне НДВ по пољопривредном газдинству утиче величина пољопривредног газдинства, врста/ тип пољопривредне производње или смањење радне снаге запослених. Да би се ово превазишло, НДВ се обично изражава по годишњој радној јединици (ГРЈ), што се може посматрати као мера делимичне продуктивности рада.

Уколико се НДВ посматра према ангажованом раду уложеном у производњу, израженом кроз број ГРЈ, добија се индикатор за мерење продуктивности рада, који показује колико је створено додате вредности по јединици ангажованог рада.

Овај показатељ у периоду 2017-2021. године показује константни раст, како на нивоу Србије, тако на нивоу региона Србија Север и Србија Југ.

Просечан ниво НДВ по ГРЈ на нивоу Србије у 2021. години износио је око 1,4 мил. RSD, при чему је вредност овог показатеља нешто већа у региону Србија Север у односу на регион Србија Југ.

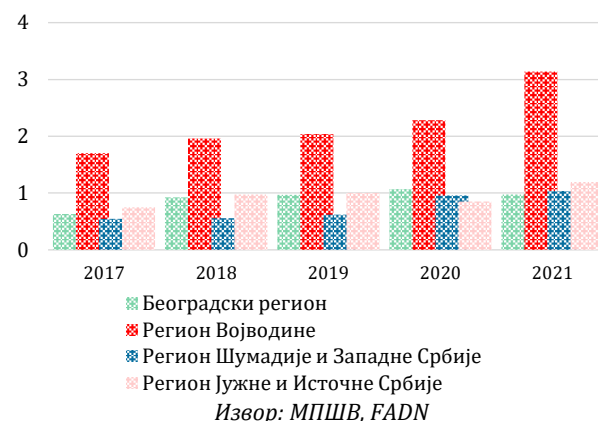
График 44: НДВ газдинства по ГРЈ према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD/ГРЈ); 2017-2021

Извор: МПШВ, FADN

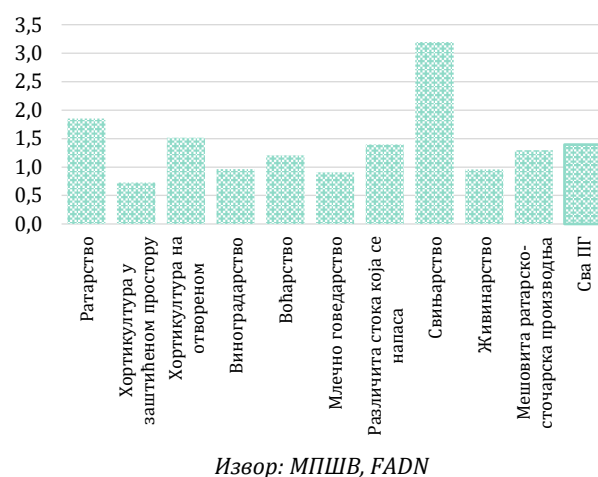
Ниво НДВ по ГРЈ у 2021. години бележи највишу вредност у Региону Војводине, (нешто више од 3 мил. RSD/ГРЈ), док је у осталим регионима на нивоу од око милион RSD/ГРЈ.

График 45: НДВ газдинства по ГРЈ према регионима НСТЈ 2 (мил. RSD/ГРЈ); 2017-2021

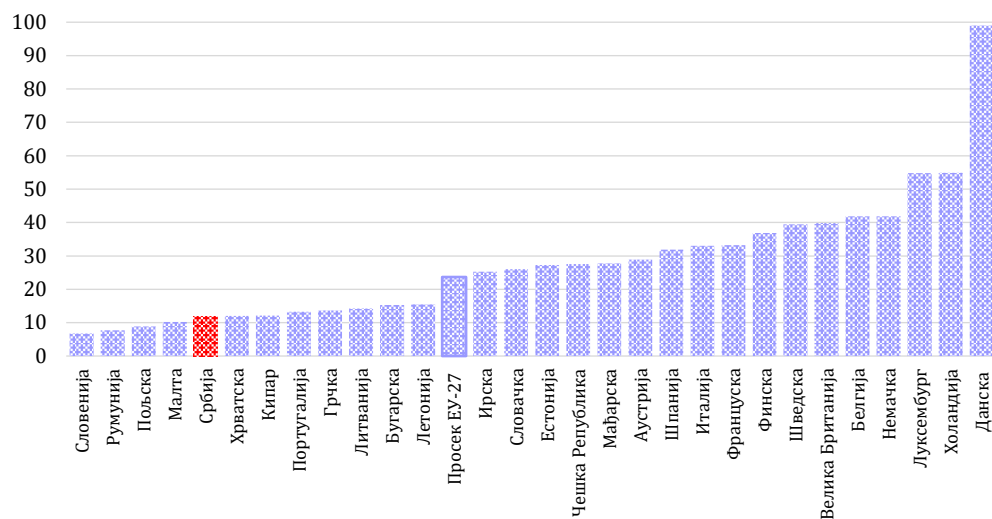
Када се овај индикатор посматра у односу на типове производње, највећу вредност, односно најмањи утрошак радне снаге за добијање новостворене вредности на пољопривредном газдинству, показују газдинства која се баве производњом ратарских производа и производњом свиња.

График 46: НДВ газдинства по ГРЈ према типу газдинства (мил. RSD/ГРЈ); 2017-2021

НДВ по ГРЈ значајно варира у земљама чланицама ЕУ. Највиша вредност овог показатеља током 2020. године остварена је у Данској (око 99 хиљ. EUR) по пољопривредном газдинству, док се ова вредност у Холандији и Луксембургу креће на нивоу од око 50 хиљ. EUR. Са друге стране, мања вредност овог показатеља указује на мању продуктивност. Србија показује изузетно ниске вредности овог индикатора од око 11 хиљ. EUR, чија је вредност значајно испод просека ЕУ-27 (око 23 хиљ. EUR).

График 47: НДВ газдинства по ГРЈ у земљама чланицама ЕУ и Србији (000 EUR); 2020.*

Извор: МПШВ, FADN и ЕУ, FADN

* Податак за Републику Србију односи се на 2021. годину

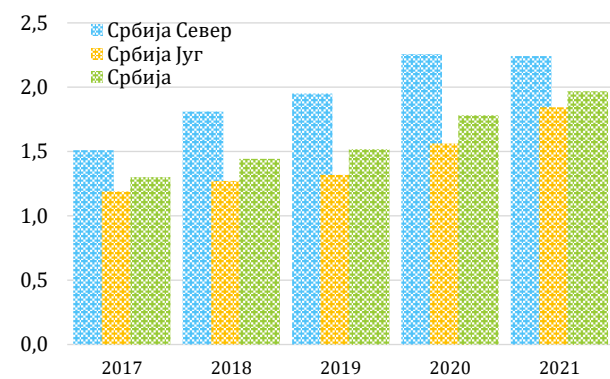
3.2.4. Нето добит

Структура расподеле укупне добити приказује профитабилност пољопривредног газдинства. Приликом анализе пословања газдинства важно је утврдити вредност нето добити пољопривредног газдинства, односно принос остварен на сопствени капитал, неплаћену радну снагу и сопствени менаџмент.

Просечна нето добит свих газдинстава у Србији износи 1,8 мил. RSD (око 15 хиљ. EUR) годишње, што је испод просека у ЕУ.

Нето добит у региону Србија Север је значајно већи од региона Србија Југ, што указује на повољнији обим и вредност производње (већи број хектара, већи број грла стоке и сл.), односно рентабилније коришћење ресурса.

График 48: Нето добит газдинства према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2017-2021

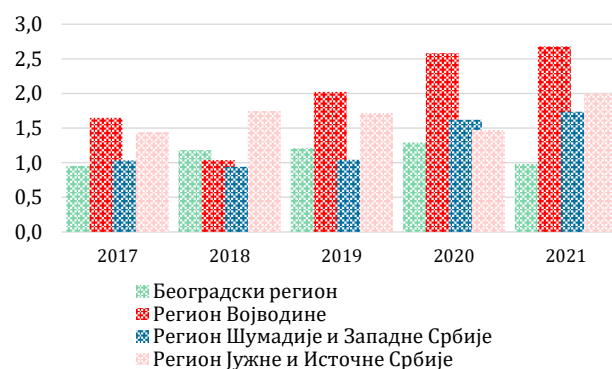
Извор: МПШВ, FADN

Кретање нето добити показује растући тренд на нивоу Србије у претходном петогодишњем периоду, као и на нивоу региона Север и Југ. Просечна нето добит газдинства током 2021. године достиже максималну вредност на националном нивоу од 1,8 мил. RSD, при чему се виши ниво нето добити остварује у региону Србија Север (2,3 мил. RSD) у односу на регион Србија Југ (1,6 мил. RSD).

Посматрано према регионима на нивоу НСТЈ 2, сви региони бележе раст током претходних пет година, осим региона Јужне и Источне Србије, где је евидентан благи пад овог показатеља од средине периода.

Највећи ниво нето прихода газдинства током 2021. године забележен је у Региону Војводине – 3,3 мил. RSD, док су остала три региона остварила резултат око милион RSD.

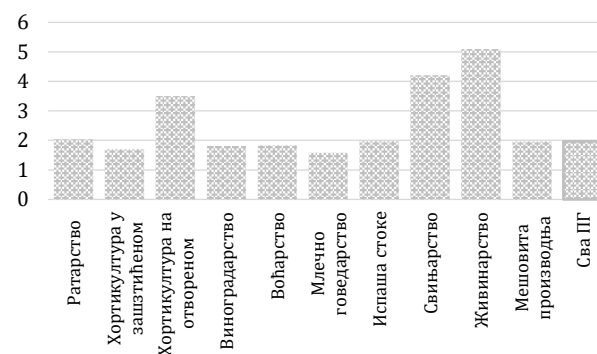
График 49: Нето добит газдинства према регионима НСТЈ 2 (мил. RSD); 2017-2021

Извор: МПШВ, FADN

Сектор живинарства на нивоу Србије и у 2021. године бележи највишу вредност (5 мил. RSD), док газдинства која се баве производњом млека у 2021. години, као и у претходном периоду, остварују најнижу нето добит.

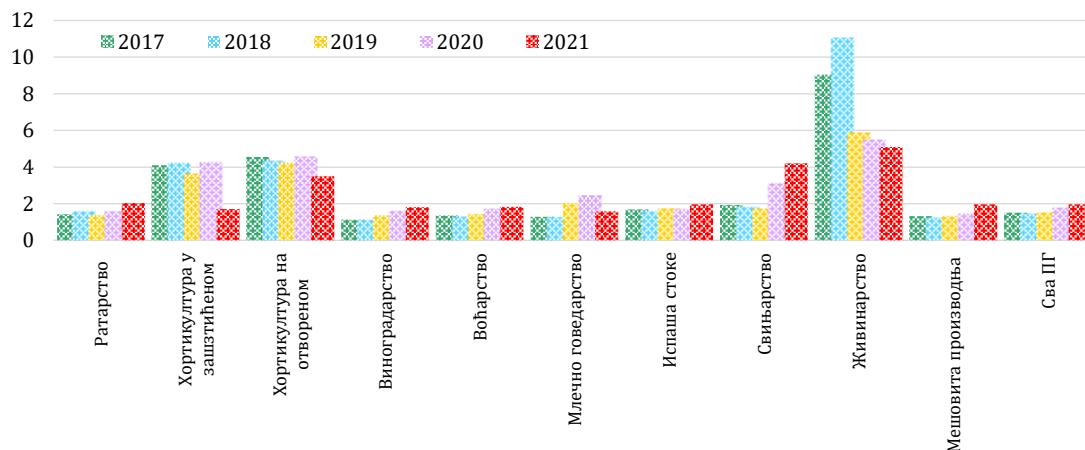
График 50: Нето добит газдинства према типу производње (мил. RSD); 2021.

Извор: МПШВ, FADN

Уколико се нето добит газдинства посматра са аспекта делатности у којој та газдинства послују, у претходном петогодишњем периоду (2017-2021) може се уочити поново доминација живинарства као сектора током посматраног периода. Међутим, крајем периода долази до смањења резултата у овом сектору и уједначавања остварене добити по газдинству између сектора. Такође, сектор који се бави производњом млека у посматраном периоду остварује најниже вредности профитабилности пословања.

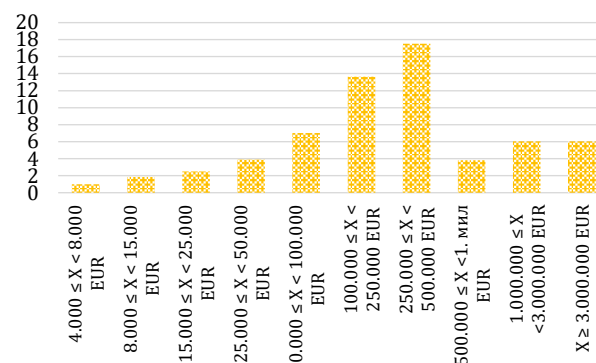
График 51: Нето добит газдинства према типу производње (мил. RSD); 2017 -2021

Извор: МПШВ, FADN

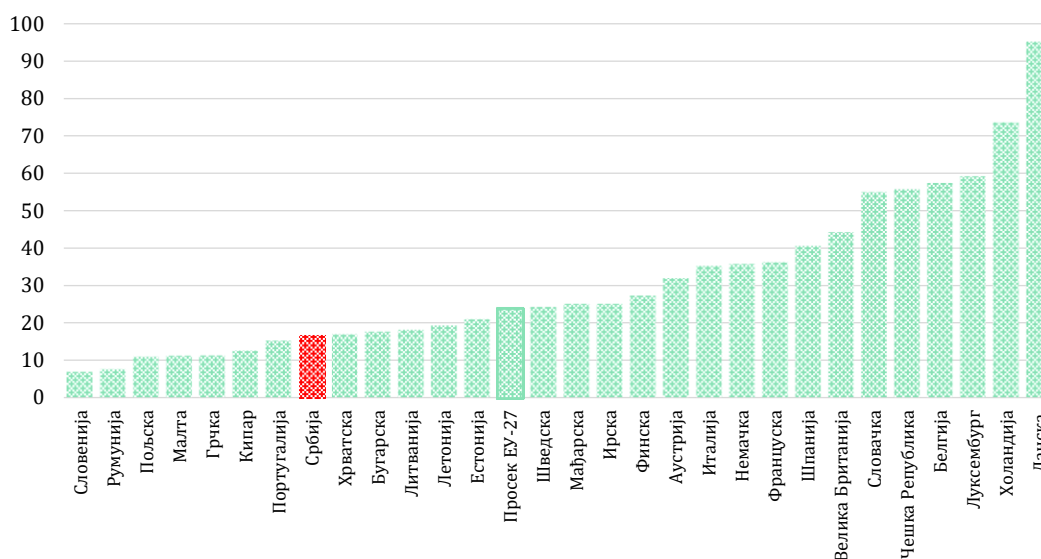
Уколико се посматра остварење нето добити газдинства са аспекта њихове економске величине, уочава се да газдинства више категорије економске величине остварују највећу нето добит. Тако на нивоу Србије у 2021. години највиши резултат овог показатеља су генерисала ипак ПГ из категорије 250-500 хиљ. EUR (17,5 мил. RSD).

График 52: Нето добит газдинства према према економској величини (мил. RSD); 2021.

Извор: МПШВ, FADN

График 53: Нето добит газдинства у земљама чланицама ЕУ и Србији (000 EUR); 2020.*

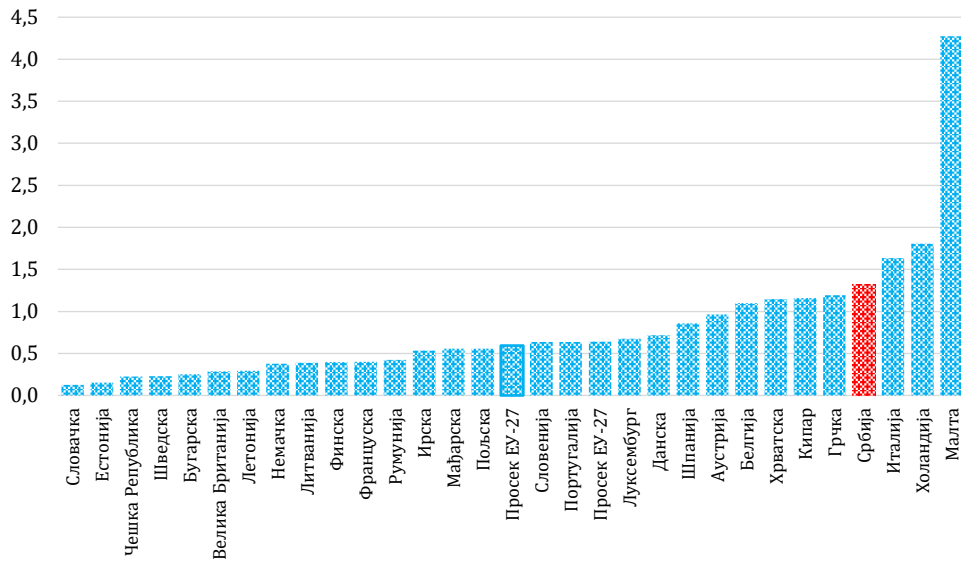

Извор: МПШВ, FADN и ЕУ, FADN

* Податак за Републику Србију односи се на 2021. годину

Највиши ниво нето добити у ЕУ у 2020. години достигле су Данска (94,8 хиљ. EUR) и Холандија (73,3 хиљ. EUR), док је на последњем месту Словенија, са 6,8 хиљ. EUR остварене нето добити. Међутим, када се посматра нето добит по КПЗ, Србија се налази при врху, уз нето добит по хектару од око 1.300 EUR.

График 54: Нето добит газдинства према КПЗ у земљама чланицама ЕУ и Србији (000 EUR); 2020.*

Извор: МПШВ, FADN и ЕУ, FADN

* Податак за Републику Србију односи се на 2021. годину

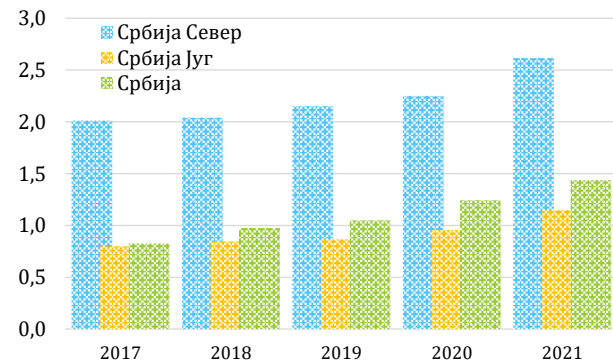
3.2.5. Нето добит газдинства по ангажованој породичној радној снази

Ако се нето добит газдинства стави у однос са ангажованом радном снагом чланова газдинства, добија се објективнији показатељ нивоа добити према породичној (неплаћеној) радној снази, ангажованој у производњи која је генерисала приход.

Овај показатељ у потпуности прати кретање, односно пораст нето добити газдинства, што указује на повећање добити газдинства како на националном нивоу, тако на нивоу региона Север и Југ.

Током 2021. године, на нивоу Србије остварена је највиша вредност овог показатеља у посматраном периоду, од 1,4 мил. RSD, при чему је у региону Србија Север овај резултат био на нивоу од 2,6 мил. RSD, док је у региону Србија Југ био упола мањи (1,1 мил. RSD).

График 55: Нето добит газдинства /породична радна снага према регионима НСТЈ 1 (мил. RSD); 2017-2021

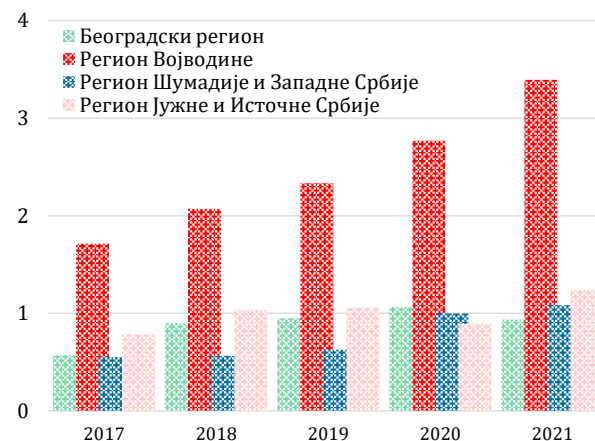
Извор: МПШВ, FADN

Овај показатељ у региону Север је значајно већи од региона Југ, што указује на повољнији обим и вредност производње (већи број хектара, већи број грла стоке и сл.), односно рентабилније коришћење ресурса.

Највиши ниво овог показатеља бележи се у Региону Војводине, уз растући тренд, док остала три региона значајно одступају, варирајући око милион RSD.

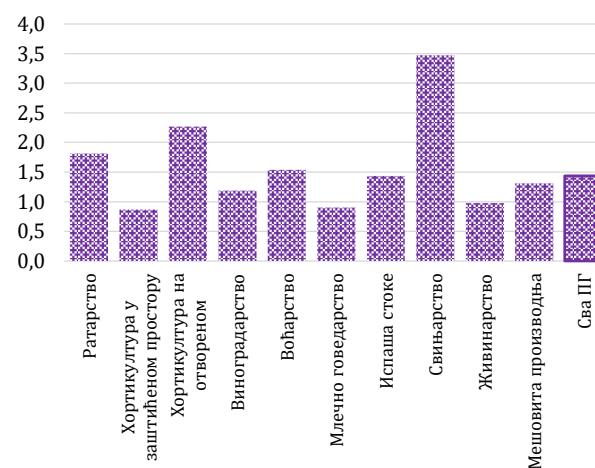
Посматрано прем типу производње, највишу вредност током 2021. године остварила су газдинства која се баве производњом свиња, бележећи вредност од 3,5 мил. RSD (око 30 хиљ. EUR) годишње.

График 56: Нето добит газдинства /породична радна снага према регионима НСТЈ 2 (мил. RSD); 2017-2021

Извор: МПШВ, FADN

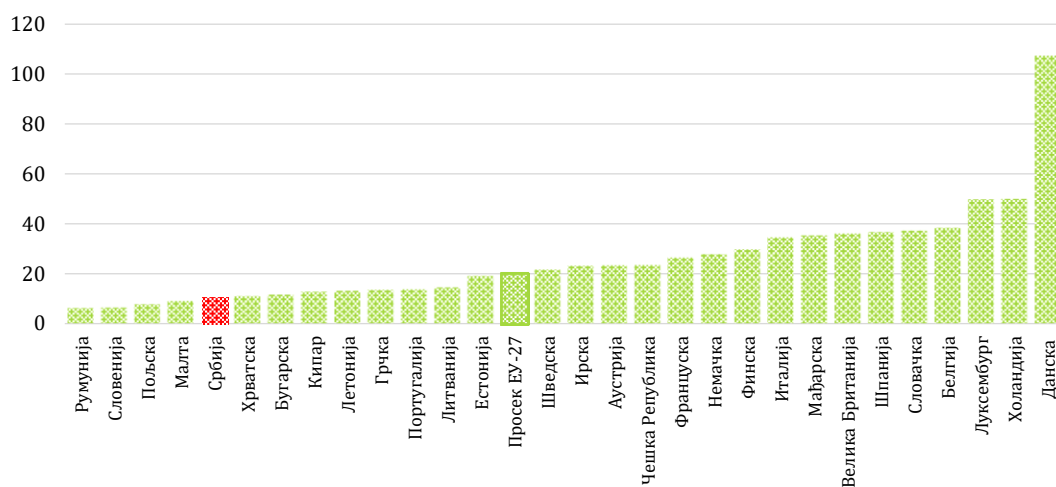
График 57: Нето добит газдинства /породична радна снага према типу (мил. RSD); 2021.

Извор: МПШВ, FADN

Нето добит пољопривредних газдинстава изражена према породичној радној снази у Србији износи 1,2 мил. RSD (око 11 хиљ. EUR) годишње, што је испод просека земаља чланица ЕУ. Највиши ниво нето добити према породичној радној снази у ЕУ у 2020. години достигле су Данска (око 106 хиљ. EUR) и Холандија (око 50 хиљ. EUR), док су на последњем месту у ЕУ Словенија и Румунија са око 6 хиљ. EUR.

График 58: Нето добит газдинства/породична радна снага у земљама чланицама ЕУ и Србији (000 EUR); 2020.*

Извор: МПШВ, FADN и ЕУ, FADN

* Податак за Републику Србију односи се на 2021. годину

4. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА

4.1. Оквир пољопривредне политике и политике руралног развоја

Стратешки и програмски оквир

Пољопривредна политика и политика руралног развоја у Републици Србији спроводе се у складу са стратешким усмерењима садржаним у Стратегији пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024²¹. Као документ највишег нивоа општости, Стратегија дефинише визију, стратешке циљеве, приоритетне области и правце развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије у периоду 2014-2024. године, што представља опште усмерење за дефинисање и примену конкретних мера подршке.

Такође, Стратегија представља оквир за доношење средњерочних програмских докумената – Националног програма за пољопривреду и Националног програма руралног развоја. Програми су нижег нивоа општости у односу на Стратегију и садрже детаљне трогодишње планове и динамику реализације мера, као и активности у правцу прилагођавања националне пољопривредне политике Заједничкој пољопривредној политици ЕУ током претприступног периода.

Законодавни оквир

Основни законски прописи, на којима се базира примена пољопривредне политике и политике руралног развоја у Републици Србији, јесу Закон о пољопривреди и руралном развоју²² и Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју²³.

Закон о пољопривреди и руралном развоју дефинише успостављање одређених тела, инструмената и механизма за креирање и спровођење пољопривредне политике и

²¹ „Сл. гласник РС“, бр. 85/14

²² „Сл. гласник РС“, бр. 41/09, 10/13 – др. закон, 101/16, 67/21 – др. закон и 114/21

²³ „Сл. гласник РС“, бр. 10/13, 142/14, 103/15, 101/16 и 35/23

политике руралног развоја. Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју дефинисане су врсте подстицаја, начин коришћења подстицаја, корисници, услови за остваривање права на подстицаје, као и минимални износи подстицаја.

Последњим изменама оба закона успостављен је законодавни оквир за увођење и функционисање софтверског решења еАграр, укључујући електронско подношење захтева за подстицаје и електронско поступање.

Финансијски основ

Финансијска средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју обезбеђују се у буџету Републике Србије, при чему се мере у највећој мери финансирају из општих прихода и примања буџета као извора, док су поједине мере подршке финансиране из средстава ЕУ и међународних донаторских средстава. Законом о буџету Републике Србије за 2022. годину²⁴ Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде, као буџетском кориснику, опредељена су средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју, која су Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2022. години²⁵ расподељена на поједине мере подршке. Поред износа на нивоу мера и група мера, овом уредбом прописан је обим средстава, врсте и максимални износи по врсти подстицаја у пољопривреди и руралном развоју.

Међутим, поред подршке на националном нивоу, подршка пољопривреди и руралном развоју спроводи се и на локалном и покрајинском нивоу према посебним програмима и финансира се из локалних/покрајинских извора финансирања.

4.2. Мере пољопривредне политике и политике руралног развоја у 2022. години

Током 2022. године, а у складу са Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2022. години, реализовани су следећи подстицаји:

- 1) директна плаћања,
- 2) мере руралног развоја,
- 3) посебни подстицаји,
- 4) *IPARD* подстицаји,
- 5) кредитна подршка у пољопривреди.

Табела 7: Врсте подстицаја у пољопривреди и руралном развоју*; 2022.

Назив мере		Износ по јединици мере
I	ДИРЕКТНА ПЛАЋАЊА	
1.	Премије	
1.1	Премија за млеко ¹	15 RSD/l (Q1-Q2) 10 RSD/l (Q3-Q4)
2.	Подстицаји за производњу	
2.1	Основни подстицаји за биљну производњу ²	6.000 RSD/ha
2.2	Подстицаји у сточарству	
2.2.1	Подстицаји за квалитетне приплодне млечне краве ³	25.000 RSD/грлу
2.2.2	Подстицаји за квалитетне приплодне товне краве и бикове	40.000 RSD/грлу
2.2.3	Подстицаји за квалитетне приплодне крмаче и нерастове	15.000 RSD/грлу
2.2.4	Подстицаји за квалитетне приплодне овце и овнове, козе и јарчеве	7.000 RSD/грлу

²⁴ „Сл. гласник РС“, бр. 110/21 и 125/22

²⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 125/21, 11/22, 30/22, 52/22, 67/22, 99/22, 126/22, 141/22

2.2.5	Подстицаји за квалитетне приплодне матице риба шарана	500 RSD/грлу
2.2.6	Подстицаји за квалитетне приплодне матице риба пастрмке	300 RSD/грлу
2.2.7	Подстицаји за родитељске кокошке тешког типа	60 RSD/грлу
2.2.8	Подстицаји за родитељске кокошке лаког типа	100 RSD/грлу
2.2.9	Подстицаји за родитељске ћурке	300 RSD/грлу
2.2.10	Подстицаји за краве дојиље ⁴	40.000 RSD/грлу
2.2.11	Подстицаји за тов јунади ⁵	15.000 RSD/грлу
2.2.12	Подстицаји за тов јагњади	2.000 RSD/грлу
2.2.13	Подстицаји за тов јаради	2.000 RSD/грлу
2.2.14	Подстицаји за тов свиња	1.000 RSD/грлу
2.2.15	Подстицаји за кошнице пчела ⁶	800 RSD/кошници
2.2.16	Подстицаји за производњу конзумне рибе ⁷	10 RSD/kg рибе
2.2.17	Подстицаје за краве за узгој телади за тов ⁸	20.000 RSD/грлу
3.	Регреси	
3.3	Регрес за трошкове складиштења у јавним складиштима ⁹	40%
3.4	Регрес за ђубриво, гориво и семе	3.000 RSD/ha
II	ПОДСТИЦАЈИ МЕРАМА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА	
1.	Подстицаји за унапређење конкурентности	
1.1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства	
1.1.1	Подстицање подизања нових вишегодишњих засада воћака, винове лозе и хмеља ¹⁰	
1.1.1.1	Подстицање подизања нових вишегодишњих засада воћака и хмеља	50-65%
1.1.1.2	Подстицање подизања нових вишегодишњих засада винове лозе	60%
1.1.2	Подршка за унапређење примарне пољопривредне производње	
1.1.2.1	Подршка за инвестиције у набавку нових машина и опреме за унапређење примарне биљне пољопривредне производње ¹¹	50-65%
1.1.2.2	Подршка за инвестиције у набавку нових машина и опреме за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње ¹²	50-65%
1.1.2.3	Подршка за инвестиције за набавку нових машина и опреме за унапређење дигитализације сточарске пољопривредне производње ¹³	60%
1.1.2.4	Подршка за инвестиције у набавку квалитетних приплodних грла за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње ¹⁴	50-65%
1.1.2.5	Подршка инвестицијама у изградњу и опремање објеката ¹⁵	50-65%
1.1.2.6	Подршка инвестицијама у набавку нових трактора ¹⁶	50-65%
1.1.2.7	Подршка инвестицијама за електрификацију поља ¹⁷	90%
1.2	Инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехранбених производа и производа рибарства	
1.2.1	Подршка унапређењу квалитета вина, ракије и пољопривредно-прехранбених производа ¹⁸	50-65%
1.2.2	Контролне маркице за пољопривредно-прехранбене производе и евиденционе маркице за вино	50-65%
1.2.3	Изградња објеката и набавка опреме у сектору производње вина	60%
1.2.4	Изградња и реконструкција објеката и набавка опреме у сектору производње јаких алкохолних пића	60% за PGI
1.3	Управљање ризицима ¹⁹	40-45% 70% за пет округа
2.	Подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса	
2.1	Органска производња	
2.1.1	Органска биљна производња ²⁰	250%
2.1.2	Органска сточарска производња ²¹	40%
2.2	Очување биљних и животињских генетичких ресурса	
2.2.1	Очување биљних генетичких ресурса ²²	100%
2.2.2	Очување животињских генетичких ресурса ²³	по јединици
3.	Подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима	
3.1	Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима ²⁴	50-65%
3.2	Спровођење активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду, као и за увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима	

3.2.1	Увођење и сертификација система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла ²⁵	50-65%
3.2.2	Диверсификација економских активности кроз подршку инвестицијама у прераду и маркетинг на газдинству ²⁶	50-65%
3.4	Инвестиције у руралну инфраструктуру	100%
4.	Подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја	
4.1	Припрема локалних стратегија руралног развоја	100%
4.2	Спровођење локалних стратегија руралног развоја	100%
5.	Подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања	
5.1	Развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју ²⁷	100%
5.2	Подршку пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди ²⁸	100%
III	ПОСЕБНИ ПОДСТИЦАЈИ	
1.	Подстицаји за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству - мере селекције ²⁹³⁰	
2.	Подстицаје за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју (мере и акције у пољопривреди) ³¹	
3.	Подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију ³²	
IV	IPARD	
	Мера 1: Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава ³³	
	Мера 3: Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства ³⁴	
	Мера 7: Диверсификација пољопривредних газдинстава и развој пословања ³⁵	
	Мера 9: Техничка помоћ	
V	КРЕДИТНА ПОДРШКА³⁶	

*⁽¹⁻³⁶⁾ Подзаконска регулатива подстицаја у пољопривреди и руралном развоју за 2022. годину представљена је у прилогу 3.2
Извор: Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2022. години

Нивои подршке код појединих мера директних плаћања повећани су током 2022. године, уз додатно увођење мера, прописаних Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју. У том смислу, премија за млеко за први и други квартал увећана је на 15 RSD/l, док је ниво подршке у трећем и четвртном кварталу износио 10 RSD/l. Такође, износ основних подстицаја у биљној производњи повећан је са 4.000 RSD/ha на 6.000 RSD/ha, уз увођење регреса за ђубриво, гориво и семе кроз плаћање од 3.000 RSD/ha. Подршка за остале мере директних плаћања остала је на истом нивоу као претходне године.

Код мера подршке руралном развоју, током 2022. године је, због увећања основних подстицаја у биљној производњи, смањен ниво подршке у биљној органској производњи на 250% у односу на конвенционалну, док је ниво подршке произвођачима са регистрованом географском ознаком јаким алкохолних пића у оквиру мере Изградња и реконструкција објеката и набавка опреме у сектору производње јаким алкохолних пића повећан на 70%. Нивои подршке за остале мере подршке руралном развоју, као и за остале врсте подстицаја, остао је непромењен у 2022. години у односу на 2021. годину.

4.3. Буџетска средства за подршку пољопривреди и руралном развоју

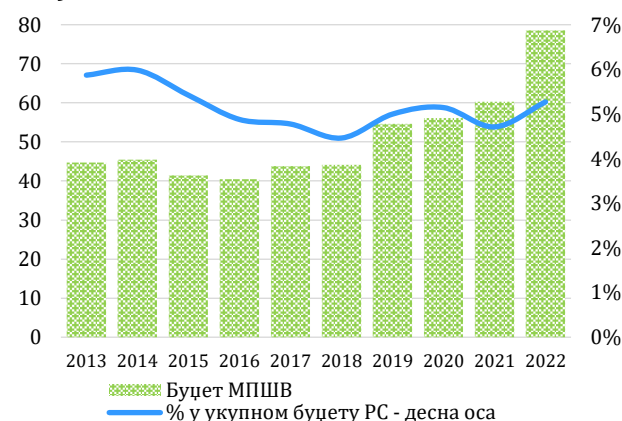
4.3.1. Буџет Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде

Буџетска средства за пољопривреду, опредељена МПШВ²⁶ као кориснику буџета, током прве половине претходне деценије кретала су се на релативно стабилном нивоу, између 40 и 45 млрд. RSD, док је другу половину периода обележио раст буџета, достижући максимални ниво 2022. године (78,6 млрд. RSD).

У периоду 2018-2022. године, буџет МПШВ повећавао се у просеку 13% годишње, при чему је буџет за пољопривреду у 2022. години чак 30% већи од буџета из претходне године.

Пораст апсолутног износа буџета за пољопривреду у 2022. години праћен је повећањем његовог учешћа у укупном буџету Републике Србије, достижући учешће од 5,27%, што је 0,56 пп више у односу на 2021. годину и највеће учешће у последњих пет година.

График 59: Буџет МПШВ (млрд. RSD) и учешће у укупном буџету РС (%) (десна оса); 2013-2022

Извор: Закон о буџету Републике Србије за одговарајуће године

4.3.2. Опредељена средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју

За подстицаје у пољопривреди и руралном развоју током 2022. године издвојено је око 72% буџетских средстава, алоцираних МПШВ. Укупно опредељен износ од 56,7 млрд. RSD, предствала повећање од 28% у односу на опредељена средства за ове намене у 2021. години.

Као и претходних година, подстицаји у пољопривреди и руралном развоју су се и током 2022. године реализовали кроз директна плаћања, мере руралног развоја, посебне подстицаје, кредитну подршку и IPARD подстицаје. Поред ових мера подршке, а због потребе за реаговањем услед тржишних поремећаја, реализоване су ванредне мере подршке.

Табела 8: Износ опредељених средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју према врсти подстицаја (RSD); 2021/2022

Врста подстицаја	2021	2022
Директна плаћања	31.269.521.000	41.256.678.000
Подстицаји мерама руралног развоја	7.009.994.000	9.051.459.000
Посебни подстицаји	250.000.000	226.100.000
IPARD подстицаји	5.384.831.000	5.416.650.000
Кредитна подршка	470.000.000	722.000.000
Укупно	44.384.346.000	56.672.887.000
COVID-19 – Интервентни откуп јунади		312.700.000

²⁶ У посматраном десетогодишњем периоду приказани су буџети министарства надлежног за пољопривреду, при чему је у периоду 2014-2017 надлежно министарство било Министарство пољопривреде и заштите животне средине. Услед тога, приказани буџети укључују и релевантна издавања из надлежности заштите животне средине у наведеном периоду.

Подршка произвођачима брашна	353.558.000
Подршка произвођачима сунцокрета	2.600.000.000

Извор: Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2021. и 2022. години и подзаконски прописи за додатне мере

Структура алоцираних средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју у 2022. години остала је углавном непромењена у односу на претходне године, задржавајући директна плаћања као доминантну врсту подстицаја у погледу одређених средстава (73% укупних подстицаја), док је за мере руралног развоја било издвојено 16% средстава буџета за подстицаје, односно нешто мање од 10% за IPARD подстицаје.

У односу на претходну годину, издвојена средства за директна плаћања повећана су за 32%, средства за мере руралног развоја за 29%, док су средства за кредитну подршку у 2022. години увећана чак 54% у односу на годину раније.

4.3.3. Реализована средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју

Током 2022. године је, по основу подстицаја у пољопривреди и руралном развоју, исплаћено 53,9 млрд. RSD, што је близу 33% више у односу на вредност реализованих подстицаја током 2021. године.

Табела 9: Износ реализованих средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју према врсти подстицаја (RSD); 2020/2021

Врста подстицаја	2021	2022
Директна плаћања	31.171.105.060	41.245.651.001
Подстицаји мерама руралног развоја	6.854.917.164	9.001.866.581
Посебни подстицаји	248.055.621	224.913.111
IPARD подстицаји	1.898.969.206	2.688.967.331
Кредитна подршка	451.625.799	712.341.220
Укупно	40.624.672.849	53.873.739.245
COVID-19 – Интервентни откуп јунади		312.681.640
Подршка произвођачима брашна		353.392.237
Подршка произвођачима сунцокрета		2.598.987.729

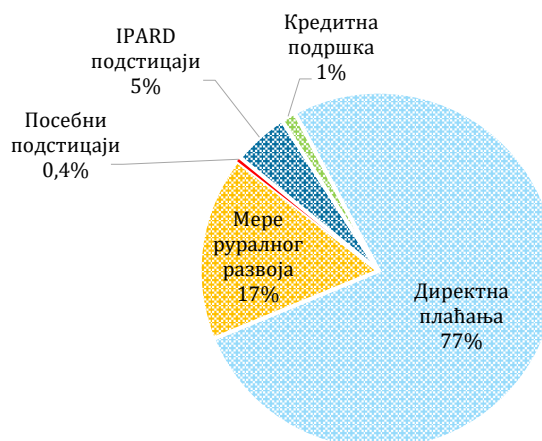
Извор: МПШВ, УАП

Имајући у виду повећање средстава у оквиру појединих врста подстицаја, највеће међугодишње повећање исплаћених средстава забележено је код кредитне подршке (+58%) и IPARD подстицаја (42%), док су реализована средства за директна плаћања и мере руралног развоја повећана за 31-32%.

Структура реализованих подстицаја према појединим врстама у корелацији је са структуром опредељених средстава за ове сврхе у 2022. години, уз очекиван највећи исплаћен износ за директна плаћања (77% буџета за подстицаје).

Средства за мере руралног развоја у укупним подстицајима учествовала су са 17%, док су IPARD подстицаји чинили 5% реализованих средстава у 2022. години

График 60: Структура реализованих средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју према врсти; 2022.

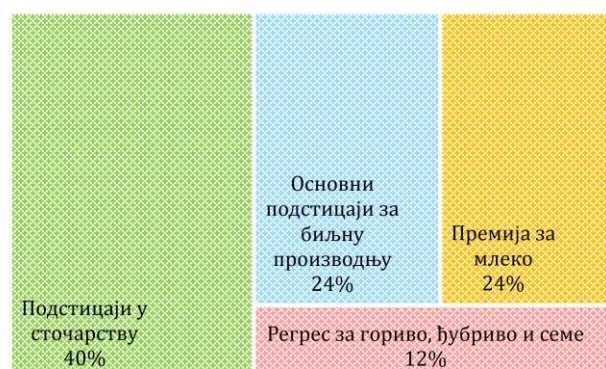
Извор: МПШВ, УАП

Директна плаћања

За потребе директних плаћања током 2022. године исплаћено је око 41,2 млрд. RSD, од чега се највећи део (40%) односио на директна плаћања у сточарству.

Основни подстицаји за биљну производњу и премија за млеко чине близу половине реализације директних плаћања, док је 12% утрошено за плаћање по основу набавке инпута за производњу.

График 61: Структура реализованих средстава за директна плаћања према мерама (%); 2022.

Извор: МПШВ, УАП

Подстицаји за мере руралног развоја

Када је реч о мерама руралног развоја, око 9 млрд. RSD исплаћено је за ову врсту мера у 2022. години, при чему је више од 3/4 средстава било намењено инвестицијама за унапређење конкурентности.

У оквиру ове категорије подстицаја, скоро половина средстава (3,3 млрд. RSD) односила се на инвестиције у физичку имовину газдинстава, док је 27% утрошено за трошкове премије осигурања и 25% за инвестиције у прераду и маркетинг.

График 62: Структура реализованих средстава за мере руралног развоја према мерама (%); 2022.

Извор: МПШВ, УАП

У оквиру мера усмерених ка унапређењу система креирања и преноса знања, скоро 600 мил. RSD реализовано је по основу саветодавних активности, док се највећи део подстицаја за очување и унапређење животне средине и природних ресурса односио на финансирање подршке органске производње. За подстицаје за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима у 2022. години утрошено је око 440 мил. RSD, углавном за намену унапређења и развоја руралне инфраструктуре.

Посебни подстицаји

По основу посебних подстицаја у 2022. години утрошено је око 225 мил. RSD, од чега је 64% било усмерено на подршку кроз одгајивачке програме у сточарству (мере селекције).

За подстицаје за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију издвојено је 35%, док је мање од 3 мил. RSD исплаћено по основу промотивних активности у пољопривреди.

График 63: Структура реализованих средстава за посебне подстицаје према мерама (%); 2022.

Извор: МПШВ, УАП

Кредитна подршка

Кредитна подршка представља врсту подстицаја, којом се пољопривредним газдинствима омогућава олакшани приступ коришћењу кредита кроз субвенционисање дела камате, и то за намене кредита: 1) набавка животиња (укључујући премију осигурања животиња); 2) набавка семена, садног материјала и средстава за заштиту биља; 3) инвестициона улагања у пољопривредну механизацију и опрему; 4) набавка хране за животиње; 5) инвестициона улагања у одређене врсте механизације и опреме која се користи у биљној пољопривредној производњи; 6) набавка квалитетних приплодних јуница и квалитетних приплодних крава (старости до пет година); 7) набавка ђубрива.

Током 2022. године по основу кредитне подршке реализовано је 712,3 мил. RSD.

IPARD подстицаји

Основна сврха IPARD II Програма јесте да подржи пољопривредне произвођаче и прерађиваче, као и становништво руралних подручја у Републици Србији да постепено повећавају своје капацитете и потенцијале како би се благовремено и правилно припремили за достизање европских стандарда из области пољопривреде, прехранбене индустрије и заштите животне средине. IPARD II Програм дефинише мере које пружају финансијску подршку сектору примарне пољопривредне производње, сектору прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства, као и подршку диверсификацији пољопривредних газдинстава и развоју пословања у руралним подручјима Републике Србије.

IPARD II Програм садржи следеће акредитоване мере:

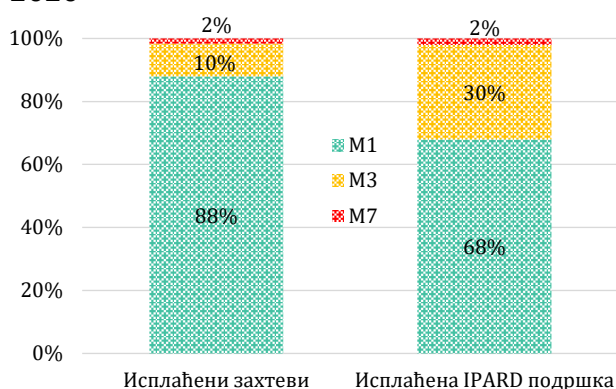
- Мера 1: Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава;
- Мера 3: Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства;
- Мера 7: Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања;
- Мера 9: Техничка помоћ.

За програмски период 2014-2020. године, на који се IPARD II Програм односи, Републици Србији је из европских фондова иницијално одобрено 175 мил. EUR. С обзиром на то да средства из буџетске алокације за 2017. годину у износу од 3.696.787,3 EUR нису употребљена у сврху предфинансирања, за међуплаћања, у складу са релевантним одредбама Секторског споразума закљученог између Владе Републике Србије и Европске комисије, започета је примена аутоматског отказивања буџетске обавезе у наведеном износу. Сходно томе, опредељен буџетски допринос ЕУ за IPARD II Програм износи 171.303.212,7 EUR²⁷.

Од почетка спровођења IPARD II Програма до краја 2022. године, објављено је четрнаест јавних позива за подношење предлога пројеката (седам за Мери 1, са укупно опредељеним средствима у износу од 111,2 мил. EUR, четири за Мери 3, са укупно опредељеним средствима у износу од 81,5 мил. EUR, два за Мери 7, са укупно опредељеним средствима у износу од 26,3 мил. EUR и један позив за неинвестициону Мери 9, чији корисник је IPARD Управљачко тело, за потребе израде веб-сајта IPARD Управљачког тела у износу захтеване IPARD подршке од 6.300 EUR), од чега су два позива расписана у 2022. години (Седми позив за Мери 1 и Први позив за Мери 9). До краја 2022. године поднето је 3.179 захтева за остваривање права на IPARD подстицаје, са захтеваном јавном подршком у износу од 490,7 мил. EUR, од чега је током 2022. године у оквиру Седмог позива за Мери 1 за куповину трактора поднето 656 захтева (процењена IPARD подршка: 31,8 мил. EUR), док је за Мери 9 поднет један захтев, са захтеваним износом подршке од 6.300 EUR. Закључно са 31.12.2022. године, одобрено је 1.193 IPARD пројеката (146,8 мил. EUR одобрена IPARD подршка) и исплаћено је 675 пројеката (52 мил. EUR исплаћена IPARD подршка).

У оквиру Мере 1, до краја 2022. године исплаћен је највећи број захтева (594, са износом исплаћене IPARD подршке од 35,4 мил. EUR), укључујући авансну исплату. Значајно мањи број захтева исплаћен је за пројекте у оквиру Мере 3 (70), са исплаћеном IPARD подршком у износу од 15,6 мил. EUR, док је у оквиру Мере 7 авансно исплаћено 1,1 мил. EUR за 11 авансно исплаћених пројеката.

График 64: Учешће појединих мера у укупном броју исплаћених захтева и исплаћеној IPARD подршци (%); 2014-2020

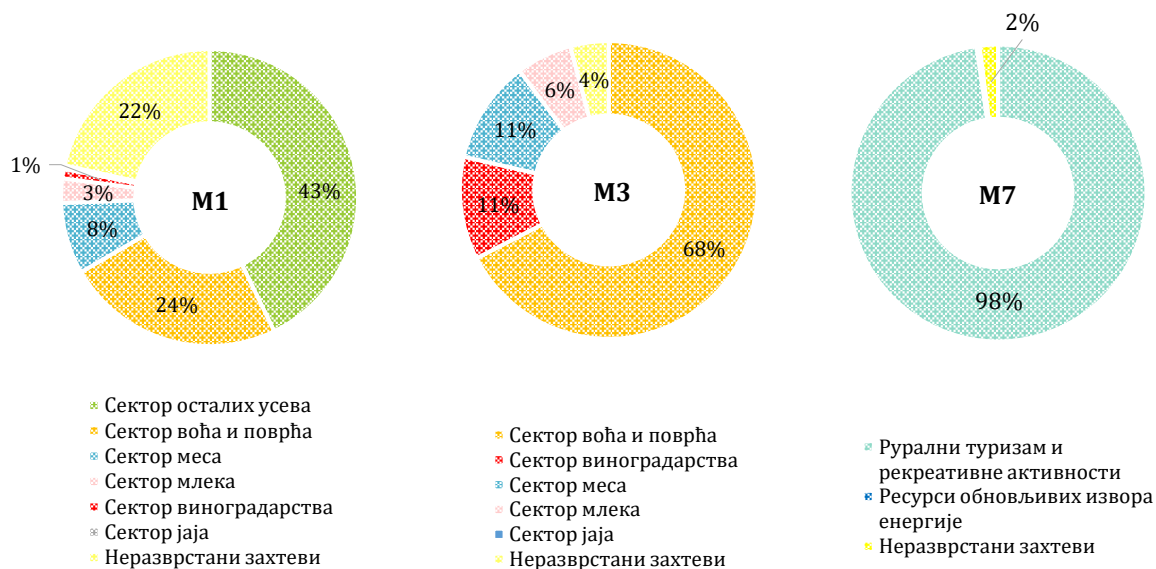

Извор: МПШВ, IPARD Управљачко тело

²⁷ Закључно са 31.12.2022. године

Највеће интересовање корисника са становишта броја поднетих захтева у оквиру Мере 1 односи се на инвестиције у сектору осталих усева (житарице, уљарице, шећерна репа), док је истовремено највећи број захтева пристиглих за Меру 3 намењено инвестицијама у сектору прераде воћа и поврћа. Рурални туризам и рекреативне активности представљају најатрактивнији сектор у оквиру позива за Меру 7.

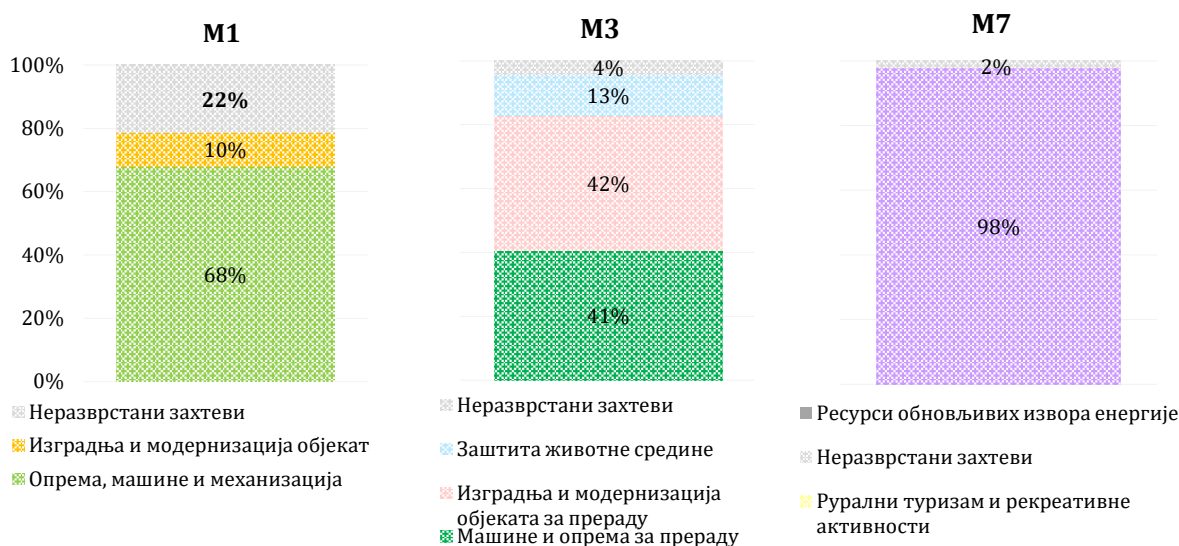
График 65: Структура поднетих захтева према секторима (%); 2014-2020

Извор: МПШВ, IPARD Управљачко тело

Када је реч о врсти инвестиција према IPARD мерама, набавка опреме, машина и механизације представља најзаступљенији тип инвестиције у оквиру Мере 1 са аспекта броја поднетих захтева, док су инвестиције у изградњу и модернизацију објеката значајније са аспекта обима инвестиционих улагања, односно захтеваног износа IPARD подршке, што резултира већом просечном вредности инвестиције по поднетом захтеву за овај тип инвестиција. У оквиру Мере 3, од укупног броја поднетих захтева разврстаних према сектору, 149 захтева је поднето за намену израдне и опремања објеката и упостављања нових постројења за прераду, док је 109 захтева поднето за модернизацију опреме за прераду. Успостављање туристичких домаћинстава и рекреативних зона представљају доминантан тип инвестиције у оквиру Мере 7, за које је до краја 2022. године поднето 468 захтева.

График 66: Структура поднетих захтева према типу инвестиције (%); 2014-2020

Извор: МПШВ, IPARD Управљачко тело

Доминантан тип инвестиције у оквиру Мере 1 односи се на куповину трактора, са укупно 1.486 поднетих захтева (66% учешће у укупном броју поднетих захтева) и захтеваном IPARD подршком у износу од 58,8 мил. EUR (27% учешће у укупном износу захтеване IPARD подршке).

Најзаступљенији подносиоци захтева за IPARD средства су физичка лица (индивидуални пољопривредници и предузетници), која су поднела 79% укупног броја захтева, учествујући у захтеваним трошковима са 57%. Насупрот томе, од стране правних лица (привредна друштва и пољопривредне задруге) поднето је 21% захтева, али је њихово учешће у захтеваним трошковима око 43%. Наведена структура према типу корисника указује на значајно већу просечну вредност инвестиције по поднетом захтеву у случају привредних друштава (574.448 EUR) у поређењу са овим показатељем за индивидуалне пољопривреднике (194.922 EUR).

У погледу регионалне заступљености поднетих захтева, највећи број захтева за Мери 1 поднет је у Региону Војводине (70%), док је највећи број захтева за Мери 3 и Мери 7 поднет од стране потенцијалних корисника из Региона Шумадије и Западне Србије (48% за Мери 3 и 60% за Мери 7).

4.4. Подршка на покрајинском и локалном нивоу

Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју прописује могућност реализације програма мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе. Ове програме доносе надлежни органи покрајинских и локалних управа, уз претходну сагласност Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, којом се оцењује усаглашеност програма са законским одредбама и националним политикама.

У оквиру својих програма, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе могу на својој територији да реализују све врсте подстицаја, осим директних плаћања (уз изузетак регреса за трошкове складиштења у јавним складиштима и регреса за репродуктивни материјал/вештачко осемењавање).

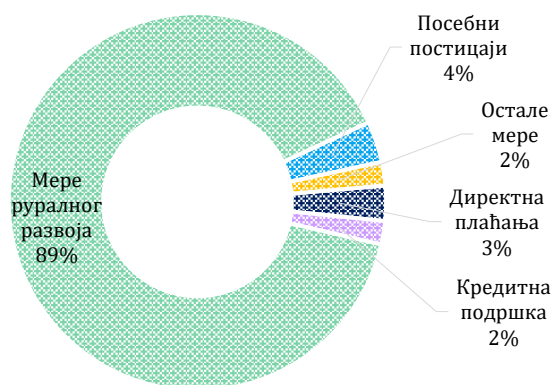
Програми подршке на покрајинском и локалном нивоу достављају се и одобравају електронским путем, кроз Платформу за комуникацију са локалним самоуправама. Такође кроз платформу, а у складу са законским одредбама, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе достављају извештаје о реализацији програма у претходној календарској години.

Током 2022. године, кроз 119 одобрена програма, реализовано је око 3,5 млрд. RSD за мере подршке пољопривреди и руралном развоју на покрајинском и локалном нивоу.

Због законских ограничења у погледу могућности реализације директних плаћања, али и због потенцијала за прилагођавање локалним карактеристикама, најзаступљенија врста подршке су мере руралног развоја, с обзиром да је скоро 90% издвајања на локалном и покрајинском нивоу усмерено ка подршци руралном развоју.

Са друге стране, 386 мил. RSD утрошено је за остале видове подршке.

График 67: Структура реализоване подршке на покрајинском и локалном нивоу (%); 2022.

Извор: МПШВ

5. КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

Климатске промене, које се данас дешавају брже него икада, повећале су штете и губитке, угрозиле животе људи и функционалност природних система, како у свету тако и код нас. Процене показују да се Република Србија загрева више и брже од глобалног просека – док је евидентиран пораст глобалне средње температуре од 1,1°C, Србија је већ на 1,8°C, а лети на чак 2,6°C. Истовремено, Република Србија се од 2000. године суочила са неколико значајних екстремних климатских и временских епизода, које су проузроковале значајне материјалне и финансијске губитке, као и губитке људских живота.

Климатске опасности које највише наносе штете и губитке у Републици Србији и чији се интензитет и учесталост повећавају су: топлотни таласи, интензивне падавине и суше. Друге климатске опасности изазване климатским променама, а делују у зависности од карактеристика региона, јесу: поплаве, клизишта, одрони, пожари, итд. Рањивост на климатске промене појачавају загађеност ваздуха, воде и земљишта. Начин деловања климатских промена у Републици Србији доводи до погоршања проблема изазваних загађењем.

Учесталост и интензитет климатских опасности, проузрокованих климатским променама, повећава се у будућности, са јасним трендом промене до средине 21. века, након чега промене зависе од успешности спровођења мера ублажавања и прилагођавања климатским променама. Процене на националном нивоу показују да ће повећање просечне глобалне температуре значајно утицати на вредност БДП

у Републици Србији. Смањење укупног БДП, у зависности од сценарија повећања глобалне температуре, без прилагођавања и у поређењу са случајем потпуног одсуства глобалног загревања, приказано је у Табели 10.

Табела 10: Очекивани утицај климатских промена на БДП: Смањење укупног БДП у односу на БДП у условима без климатских промена²⁸ (млрд. USD; %); 2020-2100

Пораст Т за:	2020.-2040.	2040.-2100.	2020.-2100.
1 °C	15.465 (1,20%)	328.899 (4,74%)	344.364 (4,19%)
2 °C	58.124 (4,53%)	708.193 (10,20%)	766.317 (9,32%)
3 °C	59.107 (4,97%)	831.296 (12,88%)	890.403 (11,65%)
4 °C	97.536 (6,87%)	1.904.874 (18,46%)	2.002.410 (17,06%)

Извор: UNDP (2019.)

У Републици Србији промене климатских услова прате се више од десет година, укључујући осмотрене промене климе и будуће промене до краја 21. века по различитим сценаријима емисија гасова са ефектом стаклене баште (*Greenhouse gases – GHG*). Извештавање према Оквирној конвенцији Уједињених нација о промени климе (*United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC*) од значаја за област адаптације на измењене климатске услове урађено је у оквиру националних извештаја (тзв. Националних комуникација).

Република Србија има усвојена два оваква извештаја (Прва национална комуникација, МЗЖС, 2010.; Друга национална комуникација, МЗЖС, 2017.). Друга Национална комуникација приказује анализу осмотрених климатских промена до 2012. године, док будуће промене климе разматра по IPCC SRES сценаријима (*Special Report on Emissions Scenarios – SRES*) емисија са ефектом стаклене баште, у складу са IPCC Четвртим извештајем процене (Извештај радне групе I; IPCC, 2007.). Изабрана сценарија за тадашње анализе су SRES A1B и A2, тзв. "средњи" и "екстремни" сценарио, сматрајући да процене будућих климатских услова по ова два сценарија обухватају највероватније исходе климатских промена за потребе планирања прилагођавања.

У оквиру пројекта финансираног из Зеленог климатског фонда "Унапређење средњорочног и дугорочног планирања мера прилагођавања на измењене климатске услове у Републици Србији" обезбеђена је неопходна подршка за унапређење климатских анализа, анализа утицаја и доступности климатских података, са циљем систематичног приступа у процесу прилагођавања на климатске промене Републике Србије, као и пружање могућности спровођења адаптације које су од значаја на локалном нивоу. Иначе, Зелени климатски фонд (ЗКФ) је глобални фонд, креиран како би помогао напорима земаља у развоју под Конвенцијом да одговоре изазовима глобалне промене климе. ЗКФ обезбеђује подршку овим државама у ограничењу или смањењу емисија гасова са ефектом стаклене баште и погођености измењеним климатским условима. Другим речима, циљ ЗКФ је да промовише парадигму прелаза на ниско-угљенични и развој отпоран на климатске промене на начин који уважава националне приоритете и потребе, а посебно узимајући у обзир потребе најпогођенијих држава и народа.

ЗКФ су 2010. године успоставиле 194 државе чланице Оквирне конвенције УН о промени климе (UNFCCC Конвенција) као финансијски механизам ове Конвенције.

²⁸ Сектор енергетике је обухваћен заједно са три најугроженија сектора.

Када је Споразум из Париза усвојен 2015. године, ЗКФ добија значајну улогу у постизању основног циља овог Споразума, односно одржавању раста средње глобалне температуре значајно испод 2 °C.

У циљу сарадње са ЗКФ, земље у развоју према Конвенцији морају успоставити тзв. NDA (*National Designated Authority*), односно Национално тело за сарадњу са ЗКФ, које служи као веза влада држава у развоју и ЗКФ и које примарно одобрава потенцијалне пројекте за финансирање из ЗКФ на националном нивоу²⁹.

Анализе у оквиру поменутог пројекта указале су на чињеницу да је пољопривредни сектор најосетљивији на климатске промене и да има велику изложеност, јер је гајење највећим делом на отвореном простору. С тим у вези, неопходно је обезбедити капацитете за прилагођавање пољопривредне производње климатским променама.

Негативан утицај климатских промена на воћарство указује да је потребно заштити засаде под високим ризиком од мраза у вегетацији и под високим ризиком од екстремних температура и појаве града, као и планирати већа улагања за субвенционисање система за заштиту у блиској будућности због пораста ризика. Да би се искористио потенцијал за гајење винове лозе, потребно је редовно обнављати рејонизацију Републике Србије за потребе виноградарске производње, укључујући процене од потенцијалних ризика од климатских промена, са препорукама за избор сорти, локације, начина гајења и различитих мера агротехнике, који би обезбедили квалитет приноса. У областима са високим ризиком потребно је заштити засаде од града, високих температура, али и планирати увођење заштите од мраза. На основу досадашњих истраживања, указује се потреба за применом мера адаптације ратарске производње на климатске промене кроз рејонизацију, израду препорука и материјала за едукацију и омогућавање ефикасног приступа информацијама од стране произвођача. Услед растућег ризика од топлотног стреса и других климатских опасности, препоручује се планирање повећања улагања у обезбеђивање одговарајућих објеката за животиње, као и повећање капацитета за прилагођавање сточарске производње на климатске промене и израда одговарајућих препорука за произвођаче и процене потреба будућих улагања ради ублажавања негативних утицаја.

Нема сумње да ће климатске промене утицати на квалитет и квантитет приноса основних пољопривредних култура. Препознавање свих негативних ефеката које изазивају климатске промене и благовремено предузете краткорочне и дугорочне активности на свим нивоима, могу допринети да се штете и губици у пољопривреди знатно смање. Прилагођавање климатским променама је дугорочан процес, који је потребно да се одржава у будућности, због динамике промене климе, кроз обнављање и проширење знања и информација, повећање ефикасности њихове доступности произвођачима и другим заинтересованим странама, као и укључивањем ових информација у планирање, односно стратешка и планска документа.

²⁹ Влада Републике Србије именовала је министра пољопривреде, шумарства и водопривреде за новог националног *focal point* за ЗКФ 2022. године. Овакав избор последица је надлежности МПШВ за три сектора најпогођенија измењеним климатским условима: пољопривреду, шумарство и водопривреду.

6. СТАЊЕ И ОЧЕКИВАЊА НА ТРЖИШТУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА У ЕУ У 2023. ГОДИНИ

Наредно поглавље представља преглед производних и тржишних показатеља на тржиштима основних пољопривредних производа у Европској унији током 2022. године, као и очекиваних тржишних кретања у 2023. години. Посебан аспект овог прегледа указује на тржишне поремећаје на светском нивоу, изазване сукобом у Украјини, као и на значајне ценовне флукуације инпута за производњу и хране у претходном периоду.

Текст је базиран на аналитичком документу Европске комисије „Краткорочни изгледи за тржишта пољопривредних производа у ЕУ у 2023. години“ (издање бр. 35, пролеће 2023. године)³⁰.

6.1. РАТАРСКИ УСЕВИ

- ✓ **265,6 мил. t**
расположива производња житарица у ЕУ у 2022/23. години
- ✓ **+44%**
увоз житарица у ЕУ у 2022/23. години (у односу на петогодишњи просек)
- ✓ **31,3 мил. t**
производња уљарица у ЕУ у 2022/23. години
- ✓ **+33%**
увоз шећера у ЕУ у 2022/23.

Производња житарица у Европској унији пројектована је на нивоу од 265,5 мил. t у производној 2022/23. години, што је 6,9% мање у односу на петогодишњи просек, као последица суше, која је нарочито утицала на производњу кукуруза (24,3% испод петогодишњег просека). Очекује се да ће лоша жетва у комбинацији са високим ценама житарица на почетку сезоне и очекиваним смањењем производње меса у ЕУ смањити употребу житарица за сточну храну за 2,9% у односу на претходну годину, док се истовремено очекује да ће потрошња хране незнатно порастати (+0,8% на годишњем нивоу).

Процена је да би увоз житарица у ЕУ могао да се повећа за 44% у односу на петогодишњи просек, на 35 мил. t, због повећања увоза из Украјине. С друге стране, очекује се да ће извоз житарица остати стабилан (4,7% изнад петогодишњег просека), захваљујући повећању понуде меке пшенице.

Када је реч о производњи уљарица, очекивање је да ће у производној 2022/23. години производњи достићи ниво од 31,3 мил. t (5,2% изнад петогодишњег просека), захваљујући одличној жетви уљане репице (13,6% изнад петогодишњег просека), што је у потпуности компензовало смањење производње сунцокрета због суше.

Прогноза производње шећера у ЕУ у производној 2022/23. години креће се на нивоу од око 15 мил. t (8,7% испод петогодишњег просека), с обзиром да су и површине под шећерном репом и принос смањени. Због смањене понуде и виших цена у ЕУ, очекује се да ће се увоз шећера у ЕУ повећати на 2 мил. t (33,1% изнад петогодишњег просека).

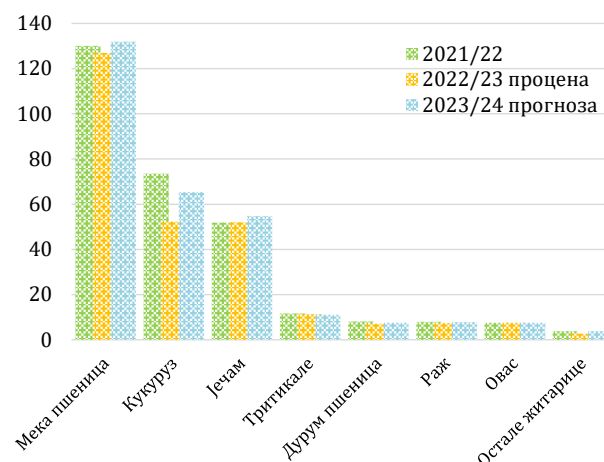
³⁰ Short-term outlook for EU agricultural markets in 2023 (spring 2023, edition No 35)
https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-03/short-term-outlook-spring-2023_en_1.pdf

6.1.1. Житарице

Потврђена смањена производња житарица

На производњу житарица у ЕУ током производне 2022/23. године негативно је утицало топло и суво време, што је довело до смањења производње за 9,2% у односу на претходну годину, уз значајнији пад приноса (-7,4%) у односу на површину (-2%). Међутим, овакви резултати нису остварени код свих култура. Принос је значајно умањен код кукуруза (-25,7%), нешто мање код меке пшенице (-2,7%), док је остао скоро стабилан код јечма (остварени бољи приноси за јару меку пшеницу и јечам у односу на озиме).

График 68: Производња житарица у ЕУ (мил. t); 2021/22-2023/24

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat, земаља чланица и JRC MARS)

Извоз житарица из ЕУ вероватно ће бити мањи него претходне године (-7,7%, на 44,2 мил. t), пре свега услед смањеног извоза кукуруза због мање понуде. С друге стране, извоз пшенице из ЕУ могао би да се повећа (+9,4%, на 32 мил. t), као и извоз других стрних жита. Насупрот томе, очекује се да ће се увоз житарица у ЕУ знатно повећати (+57%), а услед повећања увоза из Украјине, што је утицало на прекомерну понуду, смањило притисак на цене и попунило ланце логистике у појединим регионима ЕУ (Пољска, Бугарска, Румунија), док је у другим помогло да се надокнади смањена производња због суше. Очекивање је да ће се у ЕУ житарице у мањој мери користити за храну за животиње у односу на претходну тржишну годину (-2,9%), с обзиром да је сточарска производња у ЕУ смањена више од прогнозираног нивоа. Као резултат тога, процењује се да ће доћи до повећања крајњих залиха житарица (+2,4% на годишњем нивоу).

Растући извоз житарица из ЕУ у 2023/24. години

Процена је да ће засејане површине под озимим усевима у 2023/24. години бити веће него претходне године. Очекивање је да ће површине под озимом пшеницом остати на скоро истом нивоу (20,8 мил. ha), док би засејане површине под озимим јечмом требало да се повећају на 5 мил. ha (+1,5%). Након пада од 10% прошле године, површина под ражи могла би незнатно да се повећа (+4,6%). Међутим, процењује се да ће се површине под дурум пшеницом и тритикалијама смањити за више од 2,5% (на 2,1 мил. ha, односно 2,5 мил. ha).

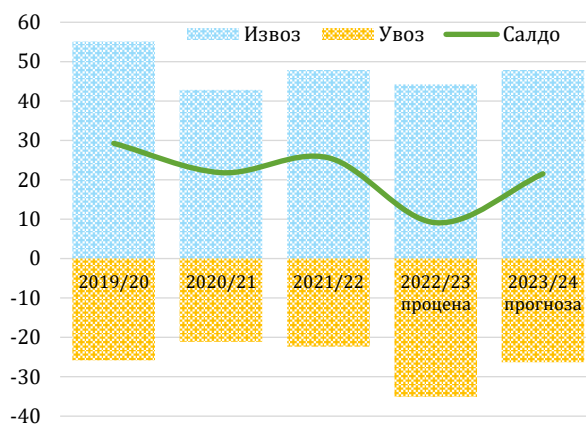
Што се тиче кукуруза, продужена зимска суша (и последично смањена доступност воде за наводњавање током лета) у многим производним регионима у ЕУ, као и ниже цене, могли би да подстакну неке пољопривреднике да преусмере своју производњу на сунцокрет, што би резултирало пројектованим смањењем засејане површине под кукурузом за 4% у односу на претходну годину (на ниво од 8,5 мил. ha).

Укупна производња житарица у ЕУ током 2023/24. године, узимајући у обзир просечне временске услове, могла би да достигне 287,9 мил. t (+8,4% у односу на

претходну годину). Ниво производње меке пшенице процењен је на 130,9 мил. t, јечма на 54,2 мил. t и кукуруза на 65 мил. t.

Ниже цене житарица у 2023/24. години требало би да стабилизују тражњу за сточном храном на нивоу од 156,5 мил. t, док би тражња за храном могла благо да се повећа, на 59,6 мил. t, у складу са растом становништва у ЕУ. Уз већу производњу, извоз житарица из ЕУ могао би да се повећа за 8% (на 48 мил. t). Истовремено, предвиђа се смањење увоза у ЕУ за 25%, на 26 мил. t, такође због очекиваног опоравка производње кукуруза.

График 69: Спољнотрговинска размена житарица у ЕУ (мил. t); 2019/20-2023/24

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat и земаља чланица)

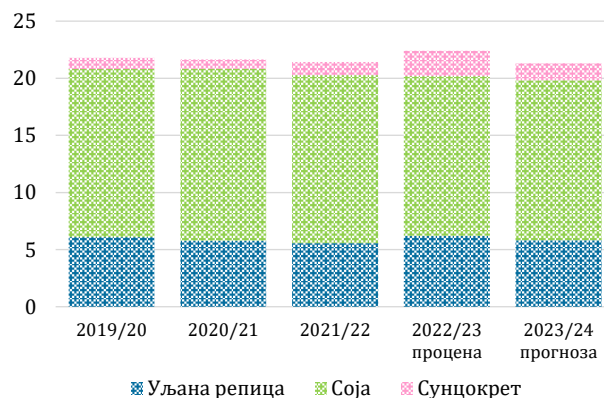
6.1.2. Уљарице

Производња уљарица расте у 2022/23. години у ЕУ без обзира на сушу

Производња уљарица у 2022/23. години повећана је за 4% (на 31,4 мил. t, укључујући ланено семе), захваљујући повећаној производњи уљане репице од 19,6 мил. t (+14,8% у односу на претходну годину), без обзира на смањење производње сунцокрета (-10,8%) и соје (-6,8%) због суше.

Очекује се да ће увоз уљарица у ЕУ достићи рекордни ниво од 22,4 мил. t током 2022/23. године (+4,5% у односу на претходну годину). Нарочито се очекује раст увоза сунцокрета на скоро двоструком нивоу, од 2,2 мил. t, с обзиром да је увоз из Украјине повећан због прекида у раду постројења за дробљење и логистичких ограничења. С обзиром на повећање увоза, очекује се повећање производње ломљеног семена за 5%, нарочито код уљане репице (+14%).

График 70: Увоз уљарица у ЕУ (мил. t); 2019/20-2023/24

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat, земаља чланица и JRC MARS)

Такође се предвиђа да ће производња уљане сачме у ЕУ достићи рекордни ниво од 30,5 мил. t (+4,1% у односу на претходну годину), док би увоз сачме требало да се смањи на 18,7 мил. t (-4,6%) због мањег увоза сојине сачме (-4% на 16 мил. t).

Када је реч о биљним уљима, очекује се да ће увоз у ЕУ достићи нови минимум од 6,4 мил. t (-25,5% у односу на претходну годину). Главни разлог за то је постепено искључивање палминог уља као сировине за производњу биодизела, за шта се очекује да ће довести до смањења увоза палминог уља у ЕУ за 30% у 2022/23. години (на 3,8 мил. t).

Производња уљарица могла би да достигне нови рекорд у 2023/24. години

Процена је да ће површина под озимом уљаном репицом у ЕУ достићи максимални ниво у последњих пет година (6 мил. ha) због атрактивних цена током периода сетве и повољних услова током зиме. Стога се очекује да ће производња уљане репице у ЕУ порасти на 19,8 мил. t (+1% у односу на претходну годину и +15% изнад петогодишњег просека). Сетвене површине под сунцокретом требало би да се повећају за 10% изнад петогодишњег просека и достигну ниво од 4,8 мил. ha, због привременог изузећа обавезе остављања дела обрадивог земљишта необрађеним и могућег преласка са производње кукуруза у регионима погођеним сушом. Такође, очекује се повећање површина под сојом за 6,4% у односу на петогодишњи просек (на милион ha). Производња уљарица у ЕУ у 2023/24. години могла би да порасте за 7% на годишњем нивоу, достижући нови рекорд од 33,6 мил. t. Производња сунцокрета, под претпоставком достизања просечних приноса и нормалних временских услова у сушом погођеним регионима прошлог лета, такође би достигла нови рекорд од 10,9 мил. t (+18% на годишњем нивоу).

Очекује се да ће производња биљног уља и уљане сачме у ЕУ достићи нове максималне нивое од 17,2 мил. t уља и 30,9 мил. t сачме. Као резултат тога, процена је да ће нето увоз ових производа у ЕУ бити нижи него 2022/23. године, па би се самодовољност ових производа у ЕУ могла повећати.

6.1.3. Шећер

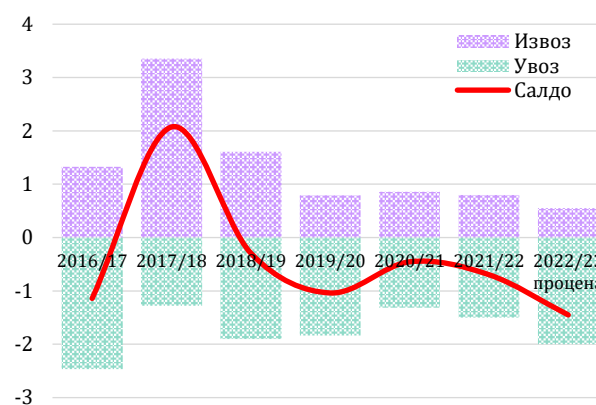
Цене шећера расту услед смањења производње испод просечног нивоа у 2022/23. години

Производња шећера у ЕУ током 2022/23. производне године процењена је на 15 мил. t, што је мање од производње претходне сезоне (-10%) и петогодишњег просека (-9%). Ово смањење последица је комбинације смањених површина под шећерном репом (-4,3% у односу на претходну годину), углавном у земљама ЕУ-13, и смањења приноса због летње суше у различитим деловима ЕУ. С друге стране, очекује се да ће се светска производња шећера повећати за 3,2% током 2022/23. године.

Мања производња шећерне репе у ЕУ и повећање трошкова прераде шећера због високих цена природног гаса, довели су до раста цена шећера током јесени и зиме 2022/23. године. Просечна цена у ЕУ у фебруару 2023. године достигла је 804 EUR/t, што одговара годишњем расту цене од 83%, односно 51% од септембра 2022. године. Светске цене шећера, с друге стране, изгледа да су достигле врхунац у септембру 2022. године и почеле да опадају на основу очекивања тржишног суфицита на глобалном нивоу.

Због високих цена на унутрашњем тржишту и пада производње на локалном нивоу, процена је да ће увоз шећера у ЕУ достићи 2 мил. t током 2022/23. године (+34% у односу на претходну годину), док се истовремено предвиђа пад извоза из ЕУ за 31% у односу на претходну годину, на 0,6 мил. t.

График 71: Спољнотрговинска размена шећера у ЕУ (мил. t); 2016/17-2022/23³¹

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat)

Смањење потрошње шећера у ЕУ у 2022/23. години

Очекивање је да ће се потрошња шећера за људску исхрану у ЕУ смањити, с обзиром да повећање цена негативно утиче на тражњу потрошача. Поред тога, очекује се да ће нето извоз шећера кроз прерађевине опасти у односу на рекордни ниво, достигнут 2021/22. године.

Употреба репе за производњу биоетанола у ЕУ током 2022/23. године требало би, према проценама, да се смањи за 0,1 мил. t, на 0,6 мил. t, имајући у виду да друге алтернативне сировине, као што су житарице, постају конкурентније. Сличан тренд пада очекује се и у погледу тражње за шећером за друге индустријске сврхе. Ипак, очекује се да ће нижа тражња за шећером бити мање изражена од смањења понуде. Сходно томе, предвиђање је да ће се крајње залихе шећера у ЕУ незнатно смањити у 2022/23. години – за 0,1 мил. t, на 1,4 мил. t.

Прелиминарна одлука Суда правде ЕУ из јануара 2023. године о одступањима од употребе неоникотиноидних супстанци утицала је на одлуке о садњи, па се предвиђа да ће се површина под шећерном репом у ЕУ током 2023. године смањити за 3% испод петогодишњег просека, на 1,45 мил. ha. Када је реч о приносу, предвиђање је да ће принос бити на нивоу вишегодишњег просека од 77 t/ha, што би резултирало производњом шећерне репе од око 111 мил. t.

³¹ Подаци од 2020/21. године односе се на ЕУ-27.

6.2. СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ УСЕВИ

Процењена производња маслиновог уља у ЕУ у 2022/23. години достиже рекордно низак ниво од 1,4 мил. t (-39% у односу на претходну годину), што је последица смањене производње у Шпанији због изузетно топлог и сувог времена. Смањена понуда, у комбинацији са високим трошковима инпута, доводи до виших производних цена, што се преноси дуж ланца снабдевања и доводи до виших продајних и извозних цена. Као резултат тога, очекује се пад потрошње у ЕУ и извоза (након рекордног нивоа извоза забележеног прошле године).

- ✓ **Маслиново уље: -11%**
потрошња маслиновог уља у ЕУ у 2022/23. години
- ✓ **Вино: +3%**
производња вина у ЕУ у 2022/23. години
- ✓ **Јабукe: натпросечна производња**
- ✓ **Поморанце: -7%**
потрошња свежих поморанци по становнику у ЕУ

За разлику од производње маслиновог уља, производња вина у ЕУ се повећава и могла би да достигне ниво од скоро 158 мил. t у 2022/23. години, као резултат снажног опоравка сектора у Француској. Након значајног пораста потрошње претходне године, вероватно је да ће се вратити опадајући тренд потрошње, на ниво нешто изнад оног који је постојао у тренутку избијања COVID-19 пандемије. Извоз вина из ЕУ могао би да остане стабилан, на нивоу приближном прошлогодишњем.

Временски услови неповољно су утицали и на производњу поморанци у ЕУ, нарочито у Шпанији (-16%) и Италији (-20%). Значајније смањење очекује се код производње поморанци за прераду, па би смањена понуда могла да доведе до повећања увоза ове категорије воћа. Изгledi су да ће високе цене имати негативан утицај на потрошњу свежих поморанци по глави становника (-7%), али мање него код осталих врста воћа.

Са друге стране, очекује се натпросечна производња јабука у ЕУ у наредном периоду. Због високих трошкова складиштења (посебно енергије), али и трошкова транспорта, већа количина јабука могла би да се усмери у прераду. Слично као код поморанци, потрошња свежих јабука по глави становника у ЕУ могла би да се смањи (-6%), док би се повећала потрошња прерађевина (+4,5%).

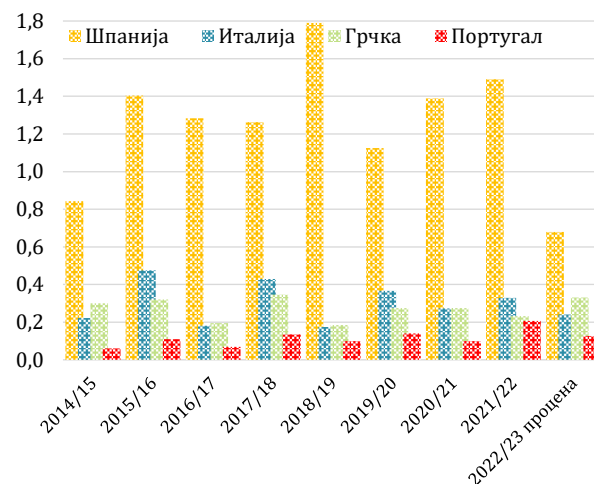
6.2.1. Маслиново уље

Производња маслиновог уља на рекордно ниском нивоу у 2022/23. години

Раније процене рекордно ниских резултата због суше су потврђене, па би производња маслиновог уља у ЕУ у 2022/23. години могла да достигне тек 1,4 мил. t (-39% у односу на прошлу годину). Разлог томе је нижи принос маслина (2,53 t/ha у 2021. и само 1,67 t/ha 2022. године), с обзиром да је принос уља на нивоу прошлогодишњег.

Међу највећим земљама произвођачима у ЕУ, само у Шпанији је забележен раст (+42%), што је било далеко од довољног да се надокнаде губици у другим земљама произвођачима.

График 72: Производња маслиновог уља у главним земљама произвођачима у ЕУ (мил. t); 2014/15-2022/23

Извор: DG AGRI (на основу података земаља чланица)

У Италији и Португалу одређени пад производње приписује се (двогодишњој) алтернативној родности, док је ниска производња у Шпанији последица недостатка падавина током цветања, односно недостатка воде за наводњавање.

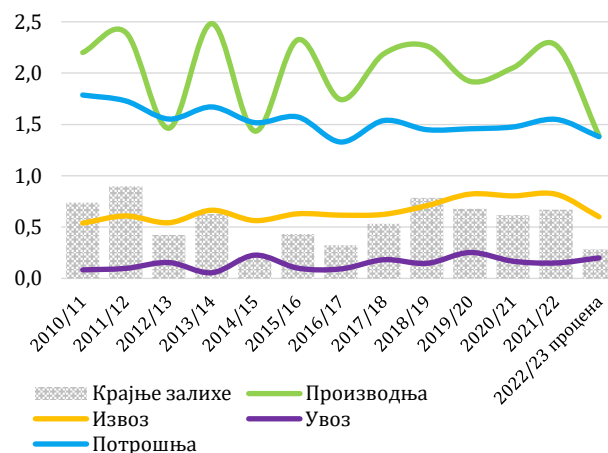
Упркос високим почетним залихама у 2022/23. години, понуда маслиновог уља је ниска, што, у комбинацији са високим трошковима инпута, доприноси рекордно високим произвођачким ценама за све категорије маслиновог уља. У Шпанији, просечна цена екстра девичанског маслиновог уља је 85% виша од последњег петогодишњег просека (више од 520 EUR/100 kg крајем фебруара), односно 90% у категорији маслиновог уља лампанте (470 EUR/100 kg). Дуж ланаца снабдевања, ова повећања доводе до повећања јединичне вредности извоза, као и до повећања потрошачких цена у ЕУ. Индекс потрошачких цена маслиновог уља у јануару је износио 126,3 поена (индекс 2015. године) и забележио је раст од 12 поена од почетка нове кампање у октобру.

Повећање цена смањује тражњу у ЕУ и на светском нивоу

Повећање потрошачких цена у ЕУ вероватно ће негативно утицати на потрошњу у ЕУ током 2022/23. године. У највећим земљама произвођачима у ЕУ, обично осетљивијим на кретање цена, пад потрошње могао би да буде око 11%.

Поред смањења малопродаје, очекује се одређени ниво смањења и у преради, док би могло доћи и до супституције маслиновог уља другим уљима, упркос њиховој ограниченој понуди због високих цена (нпр. сунцокретово уље).

График 73: Биланс маслиновог уља у ЕУ (мил. t); 2010/11-2022/23

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat и земаља чланица)

У остатку ЕУ, с обзиром на позиционирање маслиновог уља као премијум производа, потрошња би могла да се смањи за 10% (у односу на стабилне нивое потрошње из претходних година).

Извоз из ЕУ такође би могао да се смањи, узимајући у обзир повећан извоз претходне године и слабију куповну моћ у појединим регионима. Услед тога, очекивање је да ће извоз бити на нивоу од 600 хиљ. t (27% мање него прошле године, што је било приближно нивоу из рекордне 2019/20. године). Мања понуда у ЕУ могла би да доведе до повећања увоза, углавном из Туниса, али и из Турске и других земаља, где је забележена већа производња. Сходно томе, увоз би могао достићи 200 хиљ. t. У комбинацији са осталим кретањима на тржишту ЕУ, крајње залихе маслиновог уља могле би достићи близу 280 хиљ. t, што представља просечан ниво крајњих залиха.

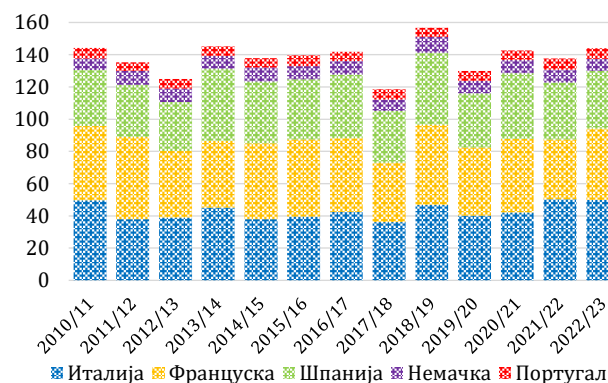
6.2.2. Вино

Могућ повратак дугорочно опадајућег тренда потрошње вина у ЕУ

На основу најновијих нотификација земаља чланица, производња вина у ЕУ у 2022/23. години вероватно ће бити на нивоу првобитних процена од скоро 158 мил. hl (+3,3% на годишњем нивоу). Разлог томе је углавном опоравак производње у Француској (око +19% на годишњем нивоу).

Међу осталим великим земљама произвођачима, у Шпанији се бележи раст од 1,3%, док је производња у Италији смањена за скоро 1% у односу на претходну тржишну годину. Истовремено, производња вина у Португалу смањена је за 8%.

График 74: Производња вина у главним земљама произвођачима у ЕУ (мил. hl); 2010/11-2022/23

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat и земаља чланица)

Као резултат опоравка потрошачких навика након COVID-19, а делимично и због промена у броју становника ЕУ, потрошња вина у ЕУ је током 2021/22. године повећана. Међутим, тржишни сигнали указују на повратак на претходни ниво потрошње током 2022/23. године. Као резултат тога, поново би могао да наступи опадајући тренд, уз достизање нивоа од 22,5 l по становнику (изнад нивоа потрошње у 2020/21. години због значајног утицаја COVID-19, али 1,3% испод петогодишњег просека). Ово се посебно односи на црвена вина.

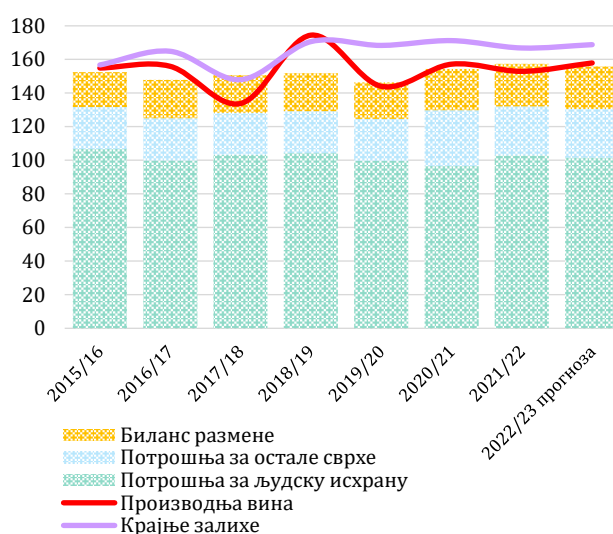
Упркос очекиваном повећању производње, производња вина „за остале сврхе“ (нпр. дестилација, сирће и ракије) вероватно ће остати на приближном нивоу из претходне године (око 29 мил. hl).

Задржавање нивоа извоза вина из ЕУ током 2022/23

Док је извоз вина из ЕУ у погледу количина остао стабилан током 2021/22. године, извозна вредност је повећана за више од 12%.

Узимајући у обзир различите категорије вина, стабилност извезених количина последица је повећања извоза вина са заштићеном ознаком порекла (PDO), осталих и сортних вина, што је компензовало смањен извоз вина са заштићеном географском ознаком (PGI).

График 75: Биланс производње вина (мил. hl); 2015/16-2022/23

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat и земаља чланица)

Велика Британија и САД остале су најважније извозне дестинације ЕУ, са већим учешћем вредности размене са САД, док је Велика Британија увозила веће количине. Ова тржишта омогућавају произвођачима из ЕУ да извозе своја најскупља вина, која су на овим тржиштима боље позиционирана него на тржишту ЕУ.

Током 2022/23. године, извоз вина из ЕУ, предвођен извозом квалитетних вина, могао би остати на приближно истом нивоу као претходне тржишне године (око 32 мил. hl, 3% изнад петогодишњег просека). Овакав тренд могао би да буде праћен одрживом тражњом у земљама водећим извозним дестинацијама ЕУ.

Имајући у виду повећање производње вина у ЕУ, очекивање је да би се увоз вина у ЕУ могао смањити за око 4% на 6,6 мил. hl (14% испод петогодишњег просека), чиме би се наставио дугорочни тренд пада. Као крајњи резултат, процена је да ће крајње залихе у 2022/23. години и даље бити на високом нивоу (око 170 мил. t), али испод рекордног нивоа забележеног 2020/21. године.

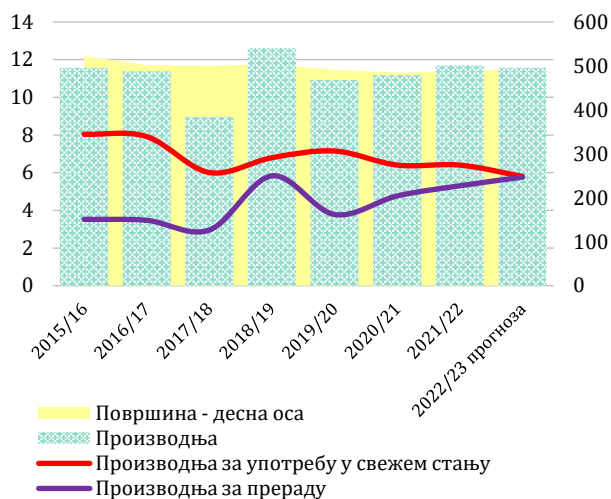
6.2.3. Јабуке

Већа количина јабука усмерена у прераду због високих трошкова складиштења

Очекивање је да ће производња јабука у ЕУ у 2022/23. години бити на нивоу од око 12,2 мил. t (на прошлогодешњем нивоу, 2,6% изнад петогодишњег просека).

Рекордно високи резултати у Пољској (4,2 мил. t, +5% на годишњем нивоу) и Италији (+7%) компензовали су ниже производне резултате од уобичајених у Француској (-10%). Нижи ниво производње такође је забележен и у другим земљама ЕУ, углавном у Мађарској, Румунији, Шпанији и Португалу.

График 76: Површина (000 ha; десна оса) и производња јабука у ЕУ (мил. t); 2015/16-2022/23

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat)

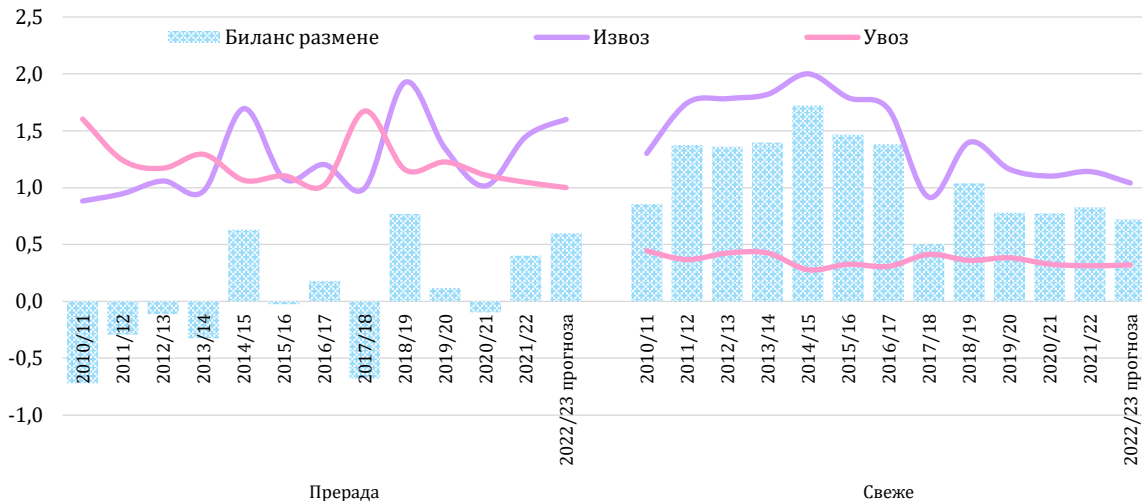
Процењује се да ће скоро половина производње бити усмерена у прераду, уместо на складиштење, што је резултат веће понуде јабука нижег квалитета које нису погодне за употребу у свежем стању, њихових ниских цена, нижих извозних могућности и високих трошкова енергије (складиштења). Поред тога, проблеми са расположивошћу сезонских радника у неким земљама ЕУ одложили су бербу, што је утицало на квалитет воћа. Процена је да ће укупно око 5,8 мил. t јабука бити продато у ЕУ за потрошњу у свежем стању (-9% на годишњем нивоу) и 5,7 мил. t за прераду (+8% на годишњем нивоу).

Повећан извоз прерађених јабука из ЕУ

Већа понуда јабука за прераду у ЕУ од очекиване током 2022/23. године (+8% у односу на претходну годину) и мања производња у Кини од очекиване могли би да допринесу повећању извоза прерађевина од јабука из ЕУ (+26% више од петогодишњег просека) и негативно утичу на увоз тих производа (-4% на годишњем нивоу). Извоз свежих јабука из ЕУ могао би да настави да се смањује током 2022/23. године (-9% на годишњем нивоу), подстакнут мањом понудом јабука за потрошњу у свежем стању, нарочито у другој половини сезоне због високих трошкова складиштења и веће количине јабука предатих у прераду. На овакав тренд такође би могао да утиче и ограничен приступ тржиштима трећих земаља. Као резултат тога, очекује се благо повећање увоза свежих јабука у ЕУ током 2022/23. године (+2% на годишњем нивоу), док би се крајње залихе могле смањити за 23%.

Процена је да ће се потрошња свежих јабука по становнику у ЕУ смањити током 2022/23. године (на 11,5 kg, -6% на годишњем нивоу). Упорна инфлација, која подразумева пад куповне моћи, надмашује релативно ниске цене, које не могу да прате раст трошкова производње.

График 77: Спољнотрговинска размена јабука у ЕУ (мил. т); 2010/11-2022/23

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat)

Међутим, слично као код поморанџи, овај пад требало би да буде мањи него код других (углавном тропских) врста воћа. С друге стране, очекује се да ће већа понуда јабука за прераду довести до рекордно високе потрошње прерађевина од јабука у ЕУ (до 11,5 kg по становнику, +5% на годишњем нивоу).

6.2.4. Поморанџе

Најнижа производња поморанџи у ЕУ у последњих десет година

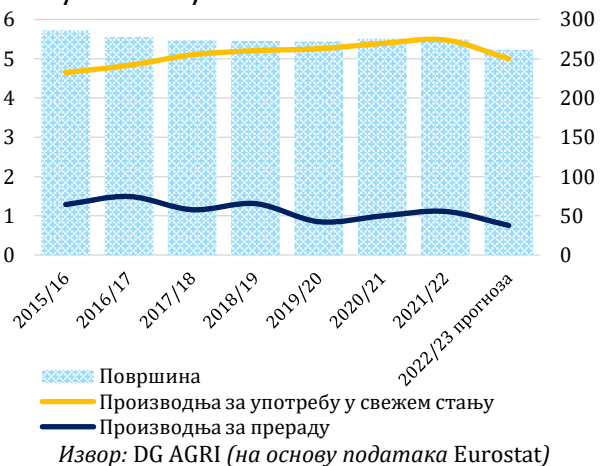
Као резултат неповољних временских услова у земљама великим произвођачима (нарочито у Шпанији и Италији), очекује се да ће се производња поморанџи у ЕУ током 2022/23. године смањити за 13%, на око 5,7 мил. т. Овако низак ниво производње последњи пут је забележен 2012/13. године.

У случају Шпаније (чини више од 50% производње у ЕУ), процењено смањење производње од 16% приписује се нижим приносима, док је површина остала релативно стабилна. У Италији је пад површина комбинован са мањим приносима, па је остварена производња била на нивоу 20% нижем од претходне године. На нивоу ЕУ, пад површина под поморанџама био је нешто мањи (-5%) у односу на смањење приноса (-8%).

Поред нижих приноса поморанџи, евидентан је и лошији квалитет плода. Обично се за прераду користе поморанџе слабијег квалитета, али ће, због смањене понуде, одређена количина вероватно бити усмерена у потрошњу у свежем стању.

У том смислу, процена је да ће пад производње имати већи утицај на прераду него на потрошњу у свежем стању (-32% и -9%).

График 78: Површина (000 ha; десна оса) и производња поморанџи у ЕУ (мил. т); 2015/16-2022/23

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat)

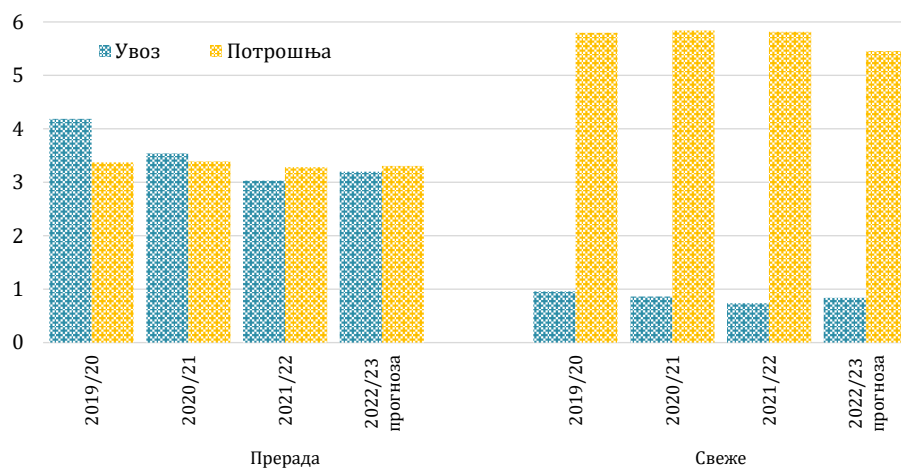
Док би понуда поморанци за прераду могла бити на историјском минимуму, производња поморанци за потрошњу у свежем стању могла би остати ниска, што је наставак тренда из претходних година.

Као резултат ниске производње, произвођачке цене су повећане (осим у Португалу), али вероватно неће бити довољно високе да компензују растуће цене инпута, углавном енергије и ђубрива.

Смањење потрошње поморанци у свежем стању по становнику у ЕУ

Због смањене понуде, увоз свежих поморанци у ЕУ вероватно ће се повећати (+14%), с обзиром на добре производне резултате у Египту и јужној Африци. Насупрот томе, извоз свежих поморанци из ЕУ могао би да се смањи (-6%).

График 79: Увоз и потрошња поморанци у ЕУ (мил. т); 2019/20-2022/23

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat)

Последично, повећање нето увоза могло би да спречи значајнији пад потрошње свежих поморанци у ЕУ, што би се могло очекивати с обзиром на смањену производњу и високе цене. У том смислу, могло би доћи до смањење потрошње по становнику (-7%), али мање него код других (нарочито скупљих) врста воћа (јагодичасто воће и трешње).

У случају прерађевина од поморанци, увоз у ЕУ такође би могао да се повећа (+6%) како би компензовао смањену домаћу понуду, при чему би се базирао на већем увозу концентрованог сока од поморанце из Бразила. Истовремено, извоз из ЕУ би могао да се смањи за додатних 24% (као што је већ забележено прошле године) и да достигне рекордно низак ниво (650 хиљ. т), али у односу на историјски најнижу производњу поморанци. Као резултат тога, потрошња прерађевина од поморанци по становнику у ЕУ могла би остати стабилна у поређењу са опадајућим трендом који је постојао у претходном периоду, што се такође може приписати смањеној куповној моћи, када потрошачи бирају јефтиније прерађене производе (нпр. паковане сокове у односу на свеже цеђене).

6.3. МЕСО

Процена је да ће производња говеђег меса у ЕУ наставити да се смањује током 2023. године за 1,6%, углавном због структурног прилагођавања у сектору говедине и млека,

- ✓ **-11%**
производња говедине у ЕУ у 2023. години
- ✓ **-3%**
извоз свињског меса из ЕУ у 2023. години
- ✓ **+17%**
вредност извоза живинског меса из ЕУ у 2022. години
- ✓ **+8%**
увоз оваца у ЕУ у 2023. години

упркос високим ценама говедине. Тренутни ценовни амбијент могао би да привуче увоз из Велике Британије и Јужне Америке (+5%), док би извоз из ЕУ требало да остане стабилан, с обзиром да је светска понуда такође ниска, а тражња стабилна.

Мањи број приплодних грла, као и Афричка куга свиња, додатно смањују производњу свињског меса у ЕУ током 2023. године, за 5%, упркос смањењу цена сточне хране. Даљи пад извоза у Кину допринеће смањењу извоза из ЕУ за 3% током 2023. године.

Како се трошкови производње смањују у односу на веома високе претходно достигнуте нивое, производња живине у ЕУ могла би да забележи скроман опоравак од 1,1% током 2023. године, упркос појави високо патогеног птичјег грипа. Поред тога, високе цене живине у ЕУ отежавају извоз из ЕУ, док суспензија царина на производе који долазе из Украјине фаворизује увоз живине и повећава домаћу понуду.

Рекордно низак број оваца и коза у ЕУ утицао је на смањење клања за 1% током 2023. године, упркос високим домаћим ценама. Очекује се повећан увоз са Новог Зеланда, због повољних услова јагњења и високих цена у ЕУ.

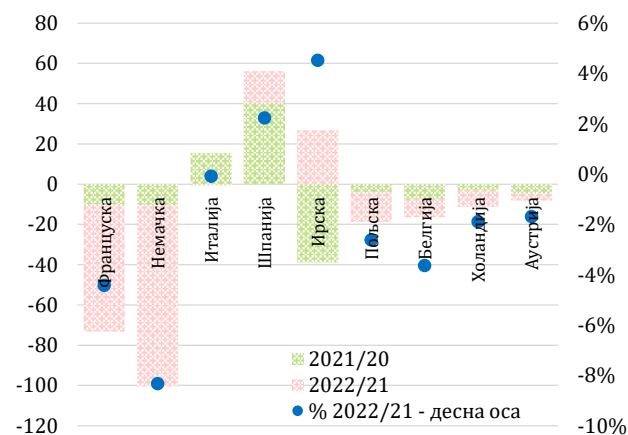
6.3.1. Говедина и телетина

Наставак пада производње говедине у ЕУ

Производња говедине у ЕУ смањена је током 2022. године за 2,6%, што је више од првобитне процене (-0,6%).

Посматрано међу земљама највећим произвођачима, у Немачкој је забележен највећи пад производње (-8%), затим у Француској (-4,4%) и Пољској (-2,6%). С друге стране, Шпанија је наставила да повећава своју производњу (+2%), а пораст је забележен и у Ирској (+4,5%), док је у Италији производња остала релативно стабилна.

График 80: Промене у производњи говедине у количини (000 т, еквивалент трупа) и процентима (%) – десна оса

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat)

Анкета о сточарству из децембра 2022. године показује да број крава дојиља у ЕУ опада трећу годину заредом, за додатних 240 хиљ. грла (-2,3%).

Истовремено, пад броја млечних крава мањи је од очекиваног (-0,6%), што је спречило даљи пад производње. Број мушких грла за клање између 1 и 2 године такође се смањило (-2,2%), што ће имати импликације на понуду говедине ове године. С друге стране, процена је да би клање музних грла током ове године могло да се убрза и повећа, јер ће неки произвођачи млека реаговати на пад цена сировог млека, док би цене говедине могле остати високе.

Као резултат оваквих кретања, очекивање је да ће се производња говеђег меса у ЕУ током 2023. године додатно смањити за 1,6%. Имајући у виду могуће смањење ценовног притиска хране за животиње и уз претпоставку побољшања квалитета траве у односу на претходну годину, просечна тежина трупова могла би да се повећа, али то не би утицало на уравнотежење смањења броја животиња.

Благо повећање извоза говедине из ЕУ

С обзиром да је понуда говеђег меса у ЕУ смањена, вероватно је да ће цене остати на високом нивоу, што би потенцијално могло да има негативан утицај на потрошњу у ЕУ и конкурентност извоза. Међутим, понуда остаје нижа и на светском нивоу, што, уз високу тражњу, може да допринесе стабилности извоза из ЕУ током 2023. године, упркос вишим ценама.

С друге стране, тренутни ценовни амбијент могао би да привуче већи увоз у ЕУ. Процена је да би увоз могао да настави да се повећава за 5% и на тај начин допринесе повећању увоза од 25%, забележеном прошле године, нарочито из Велике Британије, али и из Јужне Америке. Овакво повећање увоза би уравнотежило привремени пад увоза због утицаја Брегзита и COVID-19. Овакво предвиђање остаје, иако би азијска тржишта (посебно Кина) могла бити привлачније дестинације за Америку, док би кретања у Великој Британији могла да достигну ниво упоредив са нивоом пре COVID-19. Истовремено, извоз живих животиња из ЕУ могао би да се смањи, али по нижој стопи него претходних година (-2%).

Процењује се да ће потрошња говедине по становнику у ЕУ наставити дугорочни опадајући тренд и могла би да остане нешто испод 10 kg у 2023. години (-1,7%). У поређењу са другим врстама меса, говедина је скупља, па ће потрошачи вероватно тражити извор животињских протеина у другим врстама меса, у контексту високе инфлације цена хране.

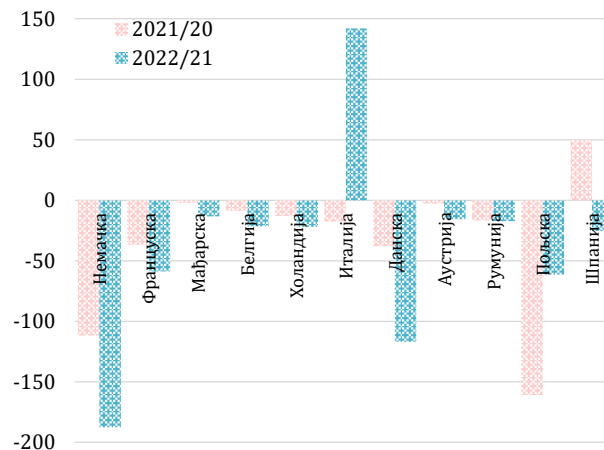
6.3.2. Свињско месо

Мали број приплодних крмача и Афричка куга свиња обарају производњу

Производња свињског меса смањена је у већини земаља чланица током 2022. године, у просеку за 5,6%. Земље велики произвођачи, као што су Немачка, Пољска, Данска, Шпанија, Белгија и Италија забележиле су велики пад производње.

Према Анкети о сточарству из децембра 2022., број приплодних крмача мањи је за пола милиона грла у 2022. години (-4,6%), након пада од 370 хиљ. грла у 2021. години (-3,6%). Тренутни фонд товних свиња такође је веома низак у свим категоријама.

График 81: Промене у броју приплодних крмача у главним земљама произвођачима у ЕУ (000 грла)

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat)

Претпоставља се да се током 2023. године ситуација са афричком кугом свиња неће значајније променити, што ће захтевати наставак снажне реакције у погођеним земљама и међу трговинским партнерима.

Како цене хране за животиње полако опадају, очекује се да ће се главни притисак на марже смањити, што такође може имати за резултат нешто већу тежину трупова. Све у свему, очекује се да ће се производња свињског меса у ЕУ додатно смањити за још 5% током 2023. године.

Високе цене ограничавају извозни потенцијал

Због ограничене понуде, цене свињског меса у ЕУ настављају да бележе рекордни ниво, што извоз свињског меса из ЕУ чини релативно мање конкурентним у односу на остале извознике на светском тржишту. Извоз свињског меса из ЕУ смањен је за више од 16% током 2022. године, углавном због смањења извоза у Кину за 50%, за који се не очекује да ће се опоравити током 2023. године. Ово смањење делимично је компензовано преусмеравањем извоза на друге дестинације као што су Јапан (+23%), Филипини (+21%), Јужна Кореја (+12%) и Аустралија (+19%). Уопштено посматрано, извоз свињског меса из ЕУ могао би се додатно смањити за 3% током 2023. године.

Увоз свињског меса у ЕУ из Велике Британије порастао је за скоро 28% током 2022. године, што чини нешто мање од 85% укупног увоза ЕУ. С обзиром да се процењује да ће се производња у Великој Британији смањити, не постоји довољно простора за повећање увоза у ЕУ са тог тржишта. У том смислу, очекивање је да ће се увоз свињског меса у ЕУ повећати за само 2% током 2023. године.

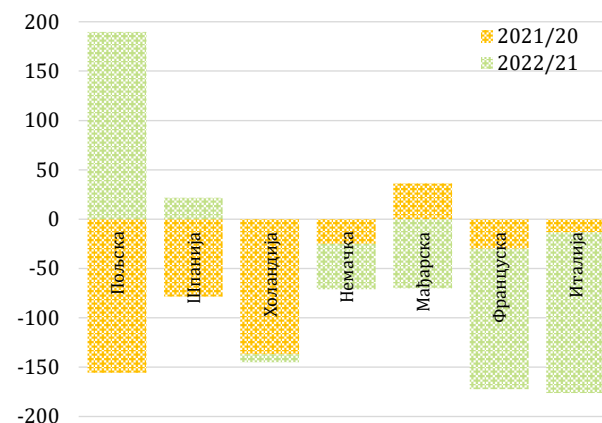
Због ограничене понуде, домаћа потрошња у ЕУ смањена је за 2,8% у 2022. години, у просеку на 31,8 kg по становнику. Процена је да ће просечна потрошња наставити да се смањује и током 2023. године за 5,9%, уз достизање најниже забележеног нивоа од око 30 kg по становнику.

6.3.3. Живинско месо

Могућ опоравак производње у ЕУ током 2023. године

Током 2022. године производња живине у ЕУ поново је смањена, мада у мањој мери него претходне године (-1,7%). Овај пад је у највећој мери резултат смањења производње у земљама највећим произвођачима као што су Француска (-12%), Италија (-9%) и Немачка (-3%). С друге стране, у Пољској је производња повећана за 6%.

График 82: Промене у производњи живинског меса у појединим земљама ЕУ (000 t, еквивалент трупца)

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat)

С обзиром на околности током 2022. године, претпоставља се да ће појава високо патогеног птичијег грипа остати претња током целе године, а не сезонска појава.

С друге стране, директан утицај птичијег грипа на производњу живинског меса је ограничен, па би се производња могла брзо опоравити. Међутим, штета по извоз из ЕУ узрокована увођењем забрана увоза од стране трећих земаља по овом основу, много је већег обима.

Подстакнуте ниском понудом и високом тражњом, цене бројлера у ЕУ наставиле су да расту, достижући изузетно висок ниво од априла 2022. године, што је делимично омогућило да се високи трошкови хране и енергије пренесу дуж тржишног ланца. Почетком 2023. године, произвођачке цене показују стабилнији тренд, а с обзиром на то да се трошкови хране и енергије смањују у односу на веома висок ниво забележен претходне године, процена је да би током 2023. године могло доћи до извесног опоравка производње. Сходно томе, очекивање је да ће се производња живине у ЕУ повећати за око 1,1% у 2023. години. Тражња за живинским месом има користи од повећања инфлације, јер потрошачи скупље месо (говеђе, свињско) замењују јефтинијим живинским месом. Овакав тренд могао би да допринесе повећању потрошње живинског меса у ЕУ током 2023. године за 2,5%.

Извоз из ЕУ остаје на ниском нивоу конкурентности

Током 2022. године увоз у ЕУ је повећан за око 15% (+105 хиљ. t), углавном због повећања увоза из Украјине, док се остатак може приписати повећаном увозу из Бразила. Уопштено посматрано, Бразил је конкурентнији у погледу трошкова сточне хране и енергије, што му омогућава трговину живинским месом по нижој цени. У том смислу, процена је да ће се увоз живинског меса у ЕУ повећати за још 7% током 2023. године како би се задовољио додатни раст тражње у ЕУ.

Због нижег нивоа конкурентности у ЕУ, појаве птичијег грипа која је довела до забране или ограничења промета у појединим земљама или регионима, као и руско-украјинског сукоба, извезена количина из ЕУ смањена је за око 9% у 2022. години.

Насупрот томе, с обзиром на високе цене на светском тржишту, извоз је, вредносно посматрано, повећан за 17%.

Током 2023. године, упркос постојећем тренду пада цена у ЕУ, вероватно је да ће нека друга тржишта (нарочито Бразил) остати конкурентнија, што указује на могућ даљи пад извоза живинског меса из ЕУ (-5%).

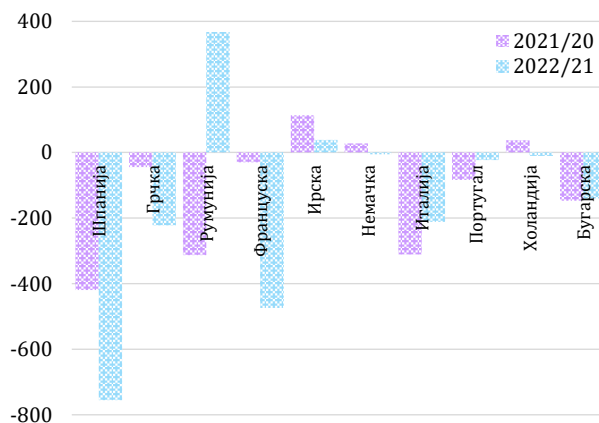
1.3.4 Овчије и козије месо

Стабилна производња овчијег и козијег меса

Анкета о сточарству из децембра 2022. године показала је значајан пад броја оваца и коза у ЕУ, за око 1,5 мил. грла, нарочито у Шпанији и Француској. Ово је трећа година заредом да број грла опада за више од милион грла годишње.

С друге стране, у Румунији је забележен раст броја грла за више од 360 хиљ. грла. Штавише, у Румунији и Француској је више оваца пуштено у приплод него претходне године.

График 83: Промене у броју грла у главним земљама произвођачима у ЕУ (000 грла)

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat)

Током 2022. године, производња овчијег и козјег меса смањена је за само 0,6%. У Ирској и Румунији повећан је број клања, док је у Грчкој, Немачкој, Шпанији и Француској забележено значајно смањење. Упркос повољним ценама, значајан пад броја грла угрожава производњу у ЕУ.

Ниже цене хране и бољи услови испаше могли би да утичу на повећање тежине полутки на годишњем нивоу. Уопштено посматрано, током 2023. године очекује се даље смањење производње за 1,2%, што би могло да утиче на виши ниво цена на домаћем тржишту.

Високе цене на домаћем тржишту привлаче увоз у 2023. години

Извоз овчијег меса из ЕУ смањен је за 6% у 2022. години, а недовољна домаћа понуда и релативно високе цене могле би да утичу на додатно смањење извоза и 2023. године (-1%).

Извоз живих животиња из ЕУ повећан је за 1,2% током 2022. године, упркос тешкој ситуацији у првој половини године и високим домаћим ценама. Забележен је пад пласмана на већину главних дестинација, осим у Јордан и Израел; повећање извоза на ове две дестинације у великој мери је компензовало смањење извоза у већину других земаља. Очекивање је да ће Румунија наставити да преусмерава део својих живих животиња у Грчку и Бугарску због повољних цена, уместо да их извози у земље које нису чланице ЕУ. Уопштено посматрано, процена је да би извоз живих животиња из ЕУ могао да се смањи за 3,5% током 2023. године због високих домаћих цена и наставка отежаног транспорта кроз Црно море.

Увоз овчијег меса у ЕУ порастао је за скоро 23% током 2022. године, базирајући се на увозу са Новог Зеланда, Велике Британије и Аустралије. Већи увоз са Новог Зеланда очекује се и током 2023. године, углавном због смањене тражње у Кини и мањих логистичких препрека. Све у свему, увоз у ЕУ могао би да се повећа за додатних 8% током 2023. године, подстакнут конкурентнијим пласманом из Велике Британије и Аустралије. Очекује се да ће овај додатни увоз извршити одређени притисак на високе цене у ЕУ. Потрошња по становнику у ЕУ требало би да остане стабилна током 2023. године.

6.4. МЛЕКО И МЛЕЧНИ ПРОИЗВОДИ

Упркос очекивањима да ће бити забележена нижа производња млека у ЕУ у 2022. години, производња је остала на стабилном нивоу. Међутим, нижи садржај масти и протеина у млеку смањило је сировинску базу за прераду. Извоз млечних производа из ЕУ опао је у погледу количина (али је био рекордно висок вредносно посматрано), као последица високих цена у ЕУ, ограничене понуде и смањеног извоза у Кину. С друге стране, домаћа потрошња млечних производа незнатно је порасла, упркос растућој инфлацији у сектору производње хране.

Процена је да ће се током 2023. године повећати број закраних грла крава, као одговор на пад цена сировог млека, што би делимично могло бити надокнађено повећањем приноса млека (под претпоставком нормалних временских услова). Упркос благом смањењу откупа млека у ЕУ (-0,2%), расположивост млека за потребе прераде могла би остати стабилна, захваљујући већем садржају млечне масти и протеина. Очекује се да ће индустрија прераде млека фаворизовати производњу сира и сурутке, због извозног потенцијала ЕУ и релативно стабилне домаће потрошње сира. Производња маслаца и обраног млека у праху могла би да се смањи због већих залиха од уобичајених (преузетих из 2022. године), што би делимично могло да покрије повећање извоза и домаћу потрошњу.

Уопштено посматрано, у области потрошње очекује се промена преференција потрошача ка производима нижег квалитета, што ће пре утицати на вредност потрошње него на количине. Опоравак увозне тражње у Кини био би важан фактор за раст извоза из ЕУ.

6.4.1. Млеко

Цене млека у ЕУ су превазишле врхунац

Упркос почетним очекивањима о смањењу откупа млека у ЕУ током 2022. године, откуп је остао на релативно стабилном нивоу (после значајног раста од 1,4% у 4. кварталу). Разлог оваквог тренда могле би бити високе цене сировог млека, које покривају све веће трошкове инпута. Просечна цена сировог млека у ЕУ опала је у

- ✓ **-0,2%**
откуп млека у ЕУ у 2023. години
- ✓ **стабилна**
потрошња млека и млечних производа у 2023. години
- ✓ **+2%**
извоз сира из ЕУ у 2023. години
- ✓ **-0,7%**
потрошња ферментисаних млечних производа у 2023. години

јануару 2023. године, након 24 месеца непрекидног раста, достигавши 55 EUR/100 kg у фебруару.

Између септембра и марта, цене маслаца у ЕУ забележиле су највећи пад (-32%), док је нешто мањи пад цена забележен код млека у праху (обрано млеко у праху -30%, пуномасно млеко у праху -29%, сурутка у праху -24%). Цене чедар сира смањене су за свега 3%. У поређењу са петогодишњим просеком за исту недељу у марту, само су цене сурутке више.

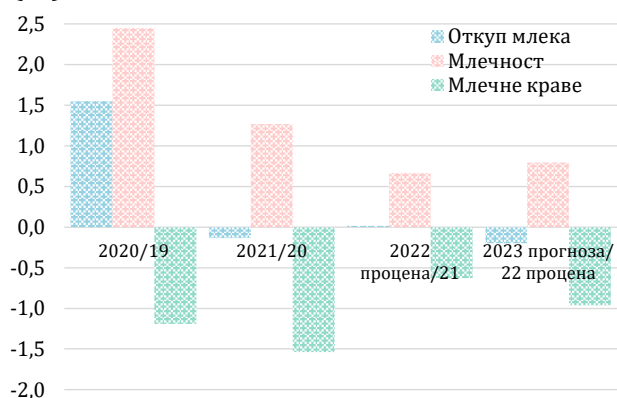
Кретање цена маслаца и обраног млека у праху омогућава израчунавање „цене еквивалента млека у ЕУ“, која у временском размаку од 2-3 месеца предвиђа трендове цена сировог млека. Процена је да ће растућа сезонска понуда због пролећног врхунца производње у ЕУ и постојећих залиха, пренетих из претходне године, допринети наставку опадајућег тренда цена млечних производа. Величина пада цена ће, међутим, зависити од кретања тражње, имајући у виду да је раст извоза заустављен због постојећих залиха у Кини из 2022. године (неке поруџбине су одложене јер су купци очекивали даљи пад цена) и растуће инфлације хране како у ЕУ, тако и на светском нивоу.

Смањен откуп млека у ЕУ у 2023. години

Док је откуп млека у ЕУ остао стабилан у 2022. години, садржај млечне масти и млечних протеина био је на нижем нивоу (-0,4%, односно -0,3%). Као резултат тога, смањена је понуда суве материје млека за прераду.

Такође, изразито топло и суво време негативно је утицало на квалитет и понуду траве и сточне хране. Принос млека поваћавао се по нижој стопи у поређењу са претходним годинама (само 0,7% у 2022. години).

График 84: Годишња промена откупа млека, млечности и броја млечних крава (%)

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat и земаља чланица)

Остварен профит услед високе цене сировог млека вероватно је спречио произвођаче да смање своја стада, тако да је број млечних грла у ЕУ смањен за 0,6%, што је мање од очекиваног.

Оцена је да ће током 2023. године смањење цене сировог млека у ЕУ вероватно довести до повећаног клања, с обзиром да је процена да би трошкови сточне хране и других инпута могли да остану високи (очекује се да ће трошкови бити изнад максимума достигнутог прошле године). Уопштено посматрано, број млечних грла у ЕУ могао би да се смањи за 1%, што би донекле могло бити подстакнуто вишом ценом говедине. Пад броја млечних грла могао би да се надокнади повећањем млечности (0,8%), под претпоставком нормалних временских услова, и на тај начин отклањањем негативног утицаја топлог и сувог времена. Ова претпоставка такође би могла позитивно да утиче на садржај млечне масти и протеина, који би могао бити 0,2% изнад нивоа из претходне године. Узимајући у обзир ове претпоставке, укупна производња млека у ЕУ могла би да се смањи (-0,2%), нарочито у другој

половини године, али би повећање млечне масти и протеина могло да задржи понуду млека за прераду на стабилном нивоу.

6.4.2. Млечни производи

Азија подстиче светску тражњу за млечним производима

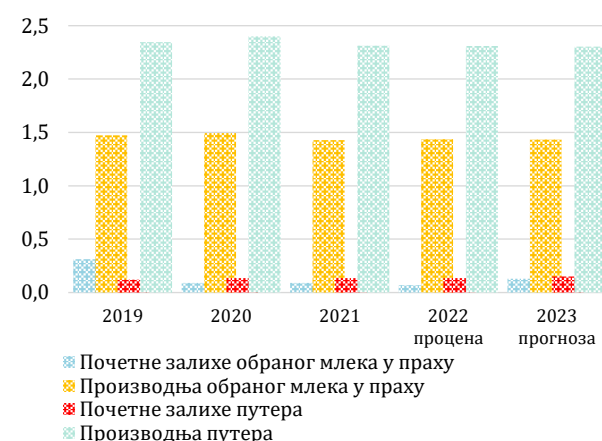
Посматрано на светском нивоу, тражња за млечним производима остала је стабилна током 2022. године (осим у Кини), упркос почетним страховима од смањења тражње због повећања инфлације на светском нивоу и увозних цена, на које су, поред трошкова инпута, утицали још увек високи трошкови транспорта и снажан US долар. Међутим, примећене су одређене регионалне разлике, при чему је у земљама југоисточне Азије, Блиског истока и северне Африке (посебно у Алжиру) забележен пораст тражње, док су неке друге земље у развоју (нарочито у Африци) биле у тешкој ситуацији. Додатно, снажан US долар поскупео је увоз у афричким земаљама, што би их могло учинити рањивим и током 2023. године. С друге стране, остала тражња могла би да остане позитивна, нарочито на азијским тржиштима са нижом стопом инфлације. Када је реч о Кини, претпоставља се да су залихе, нагомилане током претходних година, сада на нормалном нивоу. У комбинацији са укидањем политике нултог COVID-19 и уз претпоставку повратка поверења потрошача и одређеног нивоа њихове куповне моћи, Кина би могла да поново покрене своју увозну активност током 2023. године.

Потрошачке цене млечних производа настављају да расту у ЕУ и само је цена маслаца до сада достигла врхунац. Потрошачи усмеравају тражњу ка јефтинијим супститутима уместо да смањују потрошњу, што највише утиче на смањење потрошње премијум и бренд производа. Притисак малопродаје (посебно дисконта) са нижим ценама вероватно ће допринети притиску на цене у целом тржишном ланцу.

Очекиван опоравак извоза обраног млека у праху у ЕУ у 2023. години

Стабилан откуп млека у ЕУ током 2022. године, а посебно његово повећање у 4. кварталу, резултирало је већом производњом маслаца и обраног млека у праху него што се очекивало и тражња није могла у потпуности да апсорбује ове додатне количине. Иако је тражња повећана због мањег пада извоза обраног млека у праху и услед све већег повећања домаће потрошње маслаца, и залихе маслаца и обраног млека у праху повећане су током 2022. године.

График 85: Производња и почетне залихе обраног млека у праху и маслаца у ЕУ (мил. t)

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat и земаља чланица)

Током 2023. године, упркос стабилној понуди млечне масти и протеина, не очекује се повећање производње маслаца и обраног млека у праху. За оба производа очекује се пад понуде од -0,2%, а претпоставља се да ће растућа тражња делимично бити

покривена залихама. У случају обраног млека у праху, извоз из ЕУ ће се вероватно опоравити (+8%), нарочито на дестинације у југоисточној Азији, где су делове тржишта ЕУ раније заузимали други конкуренти због својих конкурентних цена и географске близине (нпр. Нови Зеланд, што је повећало понуду обраног млека у праху, с обзиром да је млеко преусмерено са производње пуномасног млека у праху на производњу обраног млека у праху и маслац).

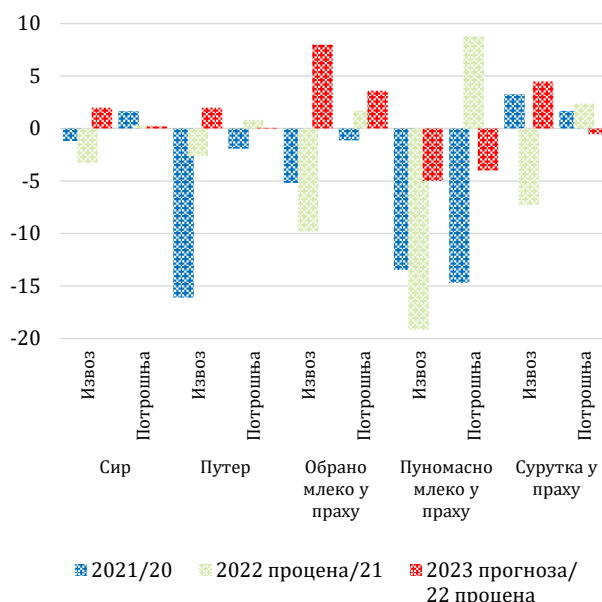
Домаћа потрошња обраног млека у праху у ЕУ такође би могла да се повећа, што ће вероватно бити подстакнуто и тражњом за концентрованим пуномасним млеком у праху, нарочито на ценовно осетљивим тржиштима. Када је реч о маслацу, опоравак тражње у Кини и стабилна тражња у Великој Британији и САД могли би да утичну на повећање извоза из ЕУ (2%). Домаћа потрошња могла би остати стабилна (0,1%), нарочито ако цене наставе да се смањују.

Више млека усмерено у производњу сира и сурутке

Током 2022. године производња сира у ЕУ смањена је за 0,5%. Тражња за сиром на светском нивоу остала је на стабилном нивоу, чак је повећана у Великој Британији (највећи светски увозник, +2% до новембра), Саудијској Арабији (+10%) и САД (+1%). С друге стране, мања је тражња из Кине (у топ шест светских увозника, -17%).

Оваква кретања ишла су у прилог опадајућем тренду, присутном у извозу из ЕУ (-3%). На домаћем тржишту смањена је могућност избора потрошача у погледу јефтинијих врста сирева, што је ишло у прилог релативној стабилности потрошње у ЕУ, делимично задовољене постојећим залихама.

График 86: Годишња промена извоза и потрошње одређених млечних производа (%)

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat)

Процена је да би током 2023. године већа количина млека могла бити усмерена у производњу сира и сурутке, што ће вероватно обезбедити бољу валоризацију у односу на друге облике прераде. Ова врста производње могла би да се повећа за 0,7%, што би допринело опоравку извоза из ЕУ (+2%), под претпоставком извесне стабилности пласмана у САД и Велику Британију, док би тражња из Кине могла да се повећа.

Потрошња у ЕУ могла би да се повећа по прошлогодишњој стопи (+0,2%), при чему би се производња сурутке такође повећала. Док је током 2022. године смањен извоз из ЕУ (-7,3%), углавном због смањене тражње из Кине, извоз би се могао опоравити током 2023. године, подржан повећаним пласманом из ЕУ (5%).

За разлику од извоза, домаћа потрошња је порасла у 2022. години (+2,4%), од чега је велики део намењен за храну за животиње. С обзиром на пад броја млечних грла у 2023. години и под претпоставком да би индивидуална куповина могла да се

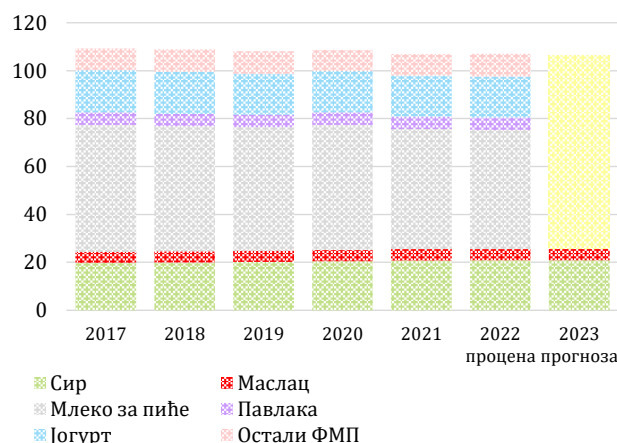
преусмери ка основним производима, у смислу мање потрошње производа посебне нутритивне вредности, потрошња сурутке у ЕУ могла би да се смањи (-0,5%).

Потрошња ферментисаних млечних производа (ФМП) поново у опадајућем тренду

Током 2022. године производња ФМП у ЕУ наставила је се смањује, у највећој мери због смањења производње млека за пиће и јогурта, док се производња павлаке повећала.

Истовремено, извоз из ЕУ смањен је за 14% у односу на рекордни ниво из претходне године, пре свега због пада извоза јогурта (-32%) и млека за пиће (-13%). Укупна потрошња ФМП у ЕУ остала је на стабилном нивоу, што се делимично може објаснити повећањем броја становника у ЕУ, забележеног претходне године и успоравањем извоза.

График 87: Потрошња одређених млечних производа по становнику у ЕУ (kg); 2017-2023

* Жути стуб у 2023. показује укупну потрошњу ФМП

Извор: DG AGRI (на основу података Eurostat)

Очекивање је да ће током 2023. године и даље око једна трећина млека произведеног у ЕУ бити усмерено на производњу ФМП. Међутим, процена је да ће укупна производња ове категорије производа задржати опадајући тренд (-0,5%), упркос очекиваном опоравку ЕУ пласмана (+10%) због повећане тражње за млеком за пиће и павлаком у сектору угоститељства у Кини. Потрошња ће у ЕУ вероватно бити мања (-0,7%), чиме ће се наставити опадајући тренд.

Када је реч о осталим млечним производима, производња пуномасног млека у праху у ЕУ наставља да се смањује (-4,5%), при чему је извоз смањен у мањој мери него претходне године (-5%, у поређењу са -19% у 2022. години). Домаћа потрошња остаје основни канал за пласман пуномасног млека у праху у ЕУ (64%). Како је потрошња пуномасног млека у праху углавном усмерена на кондиторску индустрију и имајући у виду да је реч о више премијум производу, очекује се смањење домаће потрошње (-4%), након опоравка забележеног претходне године (+9%).

7. ПРИЛОЗИ

1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

Прилог 1.1: Пољопривредна газдинства према величини КПЗ у Србији; 2018.

	Укупно (сва газдинства)			
	Површина (ha)	Структура (%)	Број газдинстава	Структура (%)
Без земљишта	0	0,00	5.290	0,94
> 0-≤ 1 ha	58.683	1,69	106.587	18,88
> 1-≤ 2 ha	159.904	4,60	110.893	19,64
>2-≤5 ha	589.218	16,95	182.253	32,28
>5-≤10 ha	665.233	19,14	96.262	17,05
>10-≤20 ha	556.201	16,00	40.876	7,24
>20-≤30 ha	261.305	7,52	11.072	1,96
>30-≤50 ha	228.204	6,57	6.062	1,07
>50-≤100 ha	256.164	7,37	3.825	0,68
>100 ha	700.982	20,17	1.422	0,25
Укупно	3.475.894	100,00	564.542	100,00

Извор: РЗС, Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018

Прилог 1.2: Индекси бруто пољопривредне производње у Србији, 2013-2022 (претходна година=100)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА - УКУПНО-бруто ¹⁾	124,4	104,6	92,8	111,6	84,5	116,1	101,5	102,9	92,5	91,7
ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА-УКУПНО-нето ¹⁾	122,5	102,9	92,0	109,0	88,1	114,3	98,8	102,0	94,4	91,9
Биљна производња (1+2+3) ¹⁾	139,5	106,3	87,3	119,5	76,5	125,5	101,9	104,6	89,9	88,7
1. Ратарство и повртарство (a+b+c+d)	137,7	111,8	83,4	124,7	71,9	130,8	101,5	104,4	89,8	83,3
a) Жита	144,8	119,9	77,3	129,1	61,6	156,7	99,1	109,5	89,8	78,5
Пшеница	112,1	88,7	101,7	118,8	78,9	129,3	86,2	113,4	119,8	90,3
Кукуруз	166,0	135,6	68,6	135,2	54,5	173,3	105,5	107,2	76,6	71,1
b) Индустијско биље	134,7	117,8	79,6	129,0	86,6	132,4	100,2	96,3	85,8	89,2
Шећерна репа	128,1	110,3	62,2	122,9	93,7	92,5	99,1	87,5	101,5	81,4
Сунцокрет	140,1	99,3	85,8	142,1	87,0	135,7	99,4	87,3	95,4	105,9
c) Поврће	121,5	83,0	113,2	109,5	90,9	77,6	106,1	95,8	107,8	95,9
Поврће без кромпира	114,4	87,1	116,4	108,4	95,1	75,2	87	96,6	118,3	101,9
Кромпир	132,7	77,2	108,0	111,7	82,5	82,8	143,9	94,7	92,2	85,3
d) Сточно (крмно) биље	120,8	104,6	85,0	124,2	73,2	126,8	117,4	107,2	67,5	81
2. Воћарство ¹⁾	149,9	84,1	105,0	102,2	94,7	109,3	102,9	106,0	89,6	109,3

3. Виноградарство	134,0	61,3	139,3	85,5	113,5	90,4	109,3	98,0	97,1	104,3
Сточарство (1+2+3+4+5)	102,1	101,4	103,5	98,3	101,5	101,3	100,9	99,7	98,6	98,7
1. Говедарство	99,4	99,9	100,5	99,3	100,3	99,4	101,2	98,9	98,7	95,9
Прираст	99,8	96,0	99,9	98,5	100,6	99,5	102	98,4	98,4	94,5
Кравље млеко	99,1	102,9	100,9	99,8	100,0	99,3	100,7	99,3	98,9	96,8
2. Свињарство	103,7	104,8	103,8	104,5	100,7	98,6	102,5	100,8	96,2	97,2
3. Овчарство	114,3	104,2	102,8	89,1	107,4	103,3	95,2	100,3	101,3	101,7
Прираст	112,1	104,0	103,1	88,9	109,7	101,7	98,2	101,3	101	102,6
Овчије млеко	158,6	107,3	99,7	87,6	82,2	127,3	62,2	84,3	107,6	84,5
4. Живинарство	99,9	100,5	102,6	95,1	102,1	106,5	103,8	99,9	101,3	98,8
Прираст	101,9	94,1	96,1	101,4	110,2	110,9	108,7	103,4	102,2	101,9
Јаја	97,8	107,8	108,9	89,9	94,9	102,1	98,8	96,1	100,3	95,4
5. Пчеларство-мед	122,5	51,2	279,8	47,0	121,7	162,9	66,5	90,0	108,8	191,3

¹⁾ Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене вредности индекса за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћарство, Биљна производња, Пољопривредна производња -укупно нето и Пољопривредна производња - укупно бруто.

Извор: РЗС

Прилог 1.3: Пољопривредно земљиште у Србији, по категоријама коришћења (000 ha); 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Индекс 2022/21	Индекс 2022/ Ø17-21
Коришћено пољопривредно земљиште, укупно ¹⁾	3.495	3.518	3.480	3.456	3.438	3.487	3.482	3.504	3.506	3.488	99,49	100,13
Оранице и баште	2.590	2.606	2.591	2.597	2.595	2.583	2.579	2.604	2.615	2.600	99,43	100,19
од којих угари и необрађено земљиште	19	20	18	17	15	9	9	9	8	7	87,50	70,45
Земљиште под сталним засадима ¹⁾	192	199	200	204	208	204	206	207	204	206	100,98	100,14
од којих воћњаци ¹⁾	168	175	176	180	184	183	184	185	182	184	101,10	100,26
виногради	22	22	22	22	22	20	21	20	20	20	100,00	96,95
Стални травњаци	694	693	670	634	616	676	675	671	666	662	99,40	100,17
од којих ливаде	382	382	369	343	322	351	346	340	333	330	99,10	97,53
пашњаци	332	332	321	311	295	325	329	331	333	331	99,40	102,63

¹⁾ Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене површина за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћњаци, Стални засади и Коришћено пољопривредно земљиште.

Извор: РЗС

Прилог 1.4: Коришћено пољопривредно земљиште по категоријама (ha); 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Индекс 2022/21	Индекс 2022/ Ø17-21
КПЗ, укупно ¹⁾	3.495.190	3.518.249	3.480.374	3.455.998	3.438.130	3.486.908	3.481.567	3.504.290	3.506.075	3.488.752	99,51	100,15
Оранице и баште	2.589.715	2.606.073	2.590.985	2.597.808	2.594.980	2.582.909	2.578.898	2.604.295	2.615.194	2.600.681	99,45	100,21
Жита	1.766.447	1.819.188	1.782.010	1.763.575	1.718.034	1.712.988	1.698.993	1.740.456	1.770.188	1.724.728	97,43	99,80
Махунарке	5.277	7.830	9.362	9.788	10.582	7.827	7.733	7.235	6.731	7.035	104,52	87,70
Кромпир, рани и касни	50.740	51.819	421.004	40.388	38.183	28.232	34.110	29.676	26.388	24.870	94,25	79,41
Шећерна репа	66.712	64.112	42.683	50.071	54.183	48.125	42.539	37.418	39.411	34.728	88,12	78,33
Индустријско биље	368.671	346.524	376.812	408.867	449.147	490.126	489.369	491.776	482.616	525.443	108,87	109,33
Поврће, бостан и јагоде	52.898	52.680	66.935	68.183	66.488	50.294	47.832	48.097	47.746	47.986	100,50	92,12
Цвеће	412	343	445	472	1.057	440	469	508	662	770	116,31	122,77
Крмно биље	257.652	242.041	250.359	236.684	240.088	230.484	243.480	234.842	228.495	222.650	97,44	94,55
Остали усеви на ораницама и баштама	1.633	1.713	2.252	2.831	2.249	4.732	5.407	5.746	5.029	5.203	103,46	112,31
Угари	19.273	19.655	17.969	16.624	14.680	9.143	8.966	8.541	7.929	7.267	91,65	73,76
Сталне травнате површине	693.694	693.074	669.707	633.925	616.434	676.363	675.314	671.774	665.984	661.578	99,34	100,06
Ливаде	381.654	381.654	368.738	342.926	321.812	351.653	346.196	340.417	332.856	330.095	99,17	97,49
Пашњаци	331.588	331.588	320.837	311.211	294.622	324.710	329.118	331.357	333.128	331.483	99,51	102,76
Стални засади ¹⁾	192.233	198.934	199.814	204.053	207.592	203.849	206.228	207.503	204.470	206.611	101,05	100,33
Воћњаци ¹⁾	167.868	174.729	175.917	180.173	183.609	183.460	183.611	185.418	182.084	184.265	101,20	100,34
Виногради	22.150	22.150	22.150	22.150	22.150	20.333	20.501	19.840	20.113	19.973	99,30	97,02
Расадници	1.598	1.531	1.182	1.112	1.246	1.336	1.363	1.532	1.578	1.642	104,06	116,37
Остали стални засади	617	524	565	618	587	719	753	713	695	731	105,18	105,42

¹⁾ Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене површина за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћњаци, Стални засади и Коришћено пољопривредно земљиште.

Извор: РЗС

Прилог 1.5: Структура пожњевених површина у Србији (%); 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Пожњевене површине	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Житарике	67,7	70,2	69,3	68,5	66,5	66,6	65,9	66,8	67,7	66,3
Кукуруз	24,3	23,4	39,8	39,4	39,0	35,1	37,3	38,2	39,0	36,6
Пшеница	37,7	40,9	23,3	23,2	21,6	25,0	22,4	22,3	22,9	24,3
Остале житарице	5,7	6,0	6,3	6,0	5,9	6,5	6,2	6,3	5,8	5,4
Шећерна репа	2,6	2,5	1,7	1,9	2,1	1,9	1,6	1,4	1,5	1,3
Уљарице	13,7	13,2	14,3	15,5	17,1	18,8	18,6	18,6	18,1	19,5
Сунцокрет	7,2	6,8	6,5	7,8	8,5	9,3	8,5	8,5	8,1	9,7

Соја	6,1	6,0	7,3	7,1	7,8	7,6	8,9	9,1	9,1	9,0
Кромпир	2,0	2,0	1,7	1,6	1,5	1,1	1,3	1,1	1,0	1,0
Свеже поврће и пасуљ	3,1	3,1	3,0	2,9	3,1	2,3	2,1	2,3	2,3	3,1
Крмно биље	9,9	8,8	9,9	9,2	9,3	9,0	9,4	9,0	8,7	8,6
Остало	1,0	0,5	0,1	0,4	0,4	0,4	1,1	0,8	0,7	0,2

Извор: РЗС

Прилог 1.6: Површине под најзначајнијим усевима у Србији (000 ха); 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Индекс 2022/21	Индекс 2022/ Ø17-21
Житарице	1.759	1.817	1.759	1.759	1.710	1.713	1.699	1.740	1.770	1.724	97,40	99,86
Пшеница	632	605	590	595	556	643	577	581	599	631	105,34	106,73
Кукуруз	980	1.058	1.010	1.010	1.002	902	962	996	1.020	952	93,33	97,49
Остале житарице	147	154	159	154	152	168	160	163	151	141	93,38	88,79
Шећерна репа	67	64	42	49	54	48	43	37	39	35	89,74	79,24
Уљарице	358	339	364	396	441	482	480	484	474	516	108,86	109,28
Сунцокрет	188	175	166	200	219	239	219	221	213	251	117,84	112,93
Соја	160	154	185	182	202	196	229	237	237	235	99,16	106,75
Уљана репица	10	10	12	13	19	46	31	25	23	29	126,09	100,43
Остали усеви за производњу уља	...	0	1	1	1	1	1	1	1	1	100,00	100,00
Дуван – суви лист	5	5	5	5	5	6	7	7	6	5	83,33	80,65
Кромпир	51	52	42	41	39	28	34	30	26	25	96,15	79,62
Свеже поврће и пасуљ	71	70	81	82	86	65	62	61	61	62	100,98	91,94
Воће	166	172	174	179	183	183	188	185	182	184	101,10	99,89
Од тога јагодичасто воће	20	25	27	32	36	38	38	39	36	36	100,00	96,26
Грожђе	21	21	21	21	21	21	21	20	20	20	100,00	97,09
Крмно биље	258	242	250	237	240	230	243	235	228	223	97,81	94,81

Извор: РЗС

Прилог 1.7: Приноси најзначајнијих усева у Србији (t/ha); 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Индекс 2022/21	Индекс 2022/ Ø17-21
Житарице (t/ha)												
Пшеница	4,3	4,0	4,1	4,9	4,1	4,6	4,4	4,9	5,7	5,0	87,72	105,52
Кукуруз	6,0	7,5	5,4	7,3	4,0	7,7	7,6	7,9	5,9	4,5	76,27	67,96
Шећерна репа	47,8	54,7	51,8	54,5	46,7	48,3	54,2	53,9	52,0	48,0	92,31	94,09
Уљарице												
Сунцокрет	2,7	2,9	2,6	3,1	2,5	3,1	3,3	2,9	2,9	2,6	89,66	88,65
Соја	2,4	3,6	2,5	3,2	2,3	3,3	3,1	3,2	2,3	1,7	73,91	59,91
Уљана репица	2,8	3,2	2,7	2,9	2,5	2,9	2,7	3,0	3,2	3,0	93,75	104,78
Дуван – суви лист	1,6	1,9	1,8	1,5	1,4	1,2	1,1	1,3	1,7	1,3	76,47	96,80
Кромпир	15,1	11,4	15,4	17,8	15,3	17,3	20,6	22,4	23,3	21,1	90,56	106,66
Свеже поврће и пасуљ												
Парадајз (рајчица)	20,0	13,9	16,6	15,9	15,6	15,3	14,2	14,1	17,8	19,0	106,74	123,31
Паприка (свежа)	8,6	9,7	11,1	13,4	11,4	11,2	11,7	10,7	14,4	14,1	97,92	118,64
Пасуљ ¹⁾	1,1	1,4	1,0	1,1	1,0	1,2	1,0	1,1	1,1	1,0	90,91	92,78
Воће-дрвенасто (t/ha)												
Јабукe ²⁾	21,5	16,5	17,5	16,1	15,1	17,8	19,1	18,6	19,0	17,8	93,68	99,37
Вишње ²⁾	10,1	6,7	6,6	5,8	5,2	6,8	5,1	8,5	7,9	8,2	103,80	122,32
Шљиве ²⁾	7,9	5,6	4,8	6,4	4,6	6,0	7,7	8,0	5,7	6,8	119,30	106,28
Јагодичасто воће (t/ha)												
Малине ²⁾	5,7	5,6	6,0	5,6	5,0	5,6	5,2	4,9	5,3	5,9	111,32	113,37
Јагоде	5,9	4,7	5,1	4,0	4,3	3,2	3,0	4,5	3,3	4,7	142,42	128,42
Грожђе-укупно (t/ha)	7,7	5,8	8,1	6,9	7,8	7,0	8,0	8,0	7,4	8,1	109,46	106,02
Сточна храна (t/ha)												
Детелина	3,8	3,3	2,9	4,0	3,0	4,0	5,0	5,0	3,9	3,1	79,49	74,16
Луцерка	5,0	5,2	4,4	5,7	4,0	5,0	6,0	6,0	5,1	4,1	80,39	78,54
Кукуруз за крму	20,7	19,2	17,3	21,3	16,0	20,0	20,0	21,0	15,8	15,0	94,94	80,82

Принос усева исказан је као амбарски принос нормалне влажности, по одбитку свих губитака приликом жетве (бербе), транспорта вршидбе.

Принос по јединици површине (по ha) обрачунат је на пожњевену површину.

¹⁾ Принос пасуља по ha исказан за чист усев.

²⁾ Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене података о приносима воћа за серије година 2013-2016. на позицијама: Јабукe, Вишње, Шљиве, Малине.

Извор: РЗС

Прилог 1.8: Производња најзначајнијих усева у Србији (000 t); 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Индекс 2022/21	Индекс 2022/ Ø17-21
Житарице	9.090	10.849	8.437	10.869	6.793	10.527	10.437	11.446	10.236	8.012	78,27	81,03
Пшеница	2.690	2.387	2.428	2.885	2.276	2.941	2.535	2.873	3.442	3.109	90,33	110,51
Кукуруз	5.864	7.952	5.455	7.377	4.018	6.964	7.345	7.872	6.027	4.283	71,06	66,45
Остале житарице	536	510	554	607	499	622	557	701	767	620	80,83	98,54
Шећерна репа	3.180	3.507	2.183	2.684	2513	2325	2305	2018	2048	1667	81,40	74,36
Уљарице	925	1.087	924	1.238	1.052	1.517	1.516	1.465	1.222	1.131	92,55	83,51
Сунцокрет	513	509	437	621	541	734	729	637	608	644	105,92	99,12
Соја	385	546	454	576	461	646	701	752	540	399	73,89	64,35
Уљана репица	27	31	33	39	49	135	84	74	73	87	119,18	104,88
Остали усеви за производњу уља	...	0	1	2	1	2	2	2	1	1	100,00	60,73
Дуван – суви лист	8	9	9	8	7	7	8	9	10	6	60,00	72,86
Кромпир	767	592	639	714	589	488	702	665	614	523	85,18	85,51
Свеже поврће и пасуљ ¹⁾	1.047	920	1.095	1.146	1.100	836	747	726	805	1.182	146,83	140,26
Воће ²⁾	1.541	1.304	1.307	1.359	1.205	1.406	1.542	1.619	1.436	1.513	105,36	104,96
од тога јагодичасто воће ²⁾	114	132	157	169	174	189	177	185	183	202	110,38	111,23
Грожђе (укупно)	164	122	171	146	166	150	164	160	156	162	103,85	101,76
Крмно биље	1.598	1.506	1.402	1.679	1.224	1.498	1.824	1.882	1.425	1.175	82,46	74,81

¹⁾ Производња пасуља исказана за чист усеv и међуусев заједно. Производња купуса и кеља исказана за главни и пострни усеv заједно.

²⁾ Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене података о производњи за серије година 2013-2016. на позицијама: Воће, од тога јагодичасто воће.

... – не располаже се податком

Извор: РЗС

Прилог 1.9: Број грла стоке¹⁾ у Србији (000); 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Индекс 2022/21	Индекс 2022/ Ø17-21
Говеда (укупно)	913	920	916	893	899	878	898	886	860	800	93,02	90,48
од којих краве	451	460	455	438	436	434	434	429	419	384	91,65	89,22
од којих музне краве	429	437	430	426	429	423	423	417	408	374	91,67	89,05
Свиње (укупно)	3.144	3.236	3.284	3.021	2.911	2.782	2.903	2.983	2.868	2.667	92,99	92,30
од којих крмаче	355	346	354	356	350	343	350	346	331	301	90,94	87,50
Овце	1.616	1.748	1.789	1.665	1.704	1.712	1.642	1.685	1.695	1.721	101,53	101,98
од којих приплодне овце	1.237	1.266	1.287	1.231	1.287	1.264	1.197	1.178	1.186	1.211	102,11	99,07
Козе	225	219	203	200	183	196	191	202	195	192	98,46	99,28
Живина (укупно)	17.860	17.167	17.450	16.242	16.338	16.232	15.780	15.249	15.348	14.817	96,54	93,84

од којих коке носиле	9.230	10.650	11.538	9.138	8.973	8.988	8.525	8.207	8.292	7.902	95,30	91,92
Кошнице	653	677	792	792	849	914	977	980	976	977	100,10	104,02

¹⁾ Стање на дан 1. децембра.

Извор: РЗС

Прилог 1.10: Сточарска производња у Србији; 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Индекс 2022/21	Индекс 2022/ Ø17-21
Укупна производња (прираст/жива мера) (000 t)												
Говеда	161	155	156	152	153	152	155	153	150	142	94,67	93,05
Свиње	381	400	415	434	437	431	441	445	428	416	97,20	95,33
Живина	128	121	116	117	129	143	156	161	165	168	101,82	111,41
Овце	61	63	65	58	63	64	63	64	65	66	101,54	103,45
Бруто производња меса (маса полутки) (000 t) ¹⁾												
Говеђе месо	70	73	77	77	71	76	71	75	77	79	102,60	106,76
Свињско месо	249	258	278	301	307	303	298	299	307	299	97,39	98,75
Живинско месо	92	94	86	88	95	106	114	115	111	116	104,50	107,21
Овчије месо	30	27	30	34	30	32	38	31	31	31	100,00	95,68
Млеко (мил. l) ²⁾												
Кравље млеко	1.451	1.492	1.501	1.504	1.506	1.493	1.509	1.495	1.473	1.425	96,74	95,30
Овчје млеко	18	20	19	17	14	18	11	9	10	9	90,00	72,58
Козје млеко	34	38	44	37	33	34	31	34	34	34	100,00	102,41
Јаја (мил. ком.)	1.755	1.892	2.061	1.853	1.759	1.796	1.775	1.706	1.711	1.632	95,38	93,29
Мед (000 t)	9	4,38	12,26	5,76	7,01	11,43	7,60	6,84	7,44	14,23	191,24	176,44
Вуна (000 t)	3	2,69	2,77	2,85	2,83	2,84	2,80	2,81	2,86	2,89	101,05	102,19

¹⁾ Бруто домаћа производња (укључена извезена, искључена увезена жива стока), без сирових масноћа.

²⁾ Помузено млеко, укупно

Извор: РЗС

Прилог 1.11: Индекси цена пољопривредних производа у Србији (претходна година=100); 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Пољопривреда и рибарство	98,70	97,30	99,19	99,10	105,00	95,85	102,70	104,70	120,84	125,70
Пољопривреда	98,70	97,30	99,25	99,00	104,90	95,90	102,70	104,80	121,03	125,60
Ратарство	94,30	95,20	103,07	101,60	107,00	95,22	103,00	104,80	132,58	126,00
Воћарство и виноградарство	93,80	88,90	120,80	106,60	81,30	81,56	122,80	130,10	150,31	108,90
Сточарство	104,60	100,40	93,80	95,70	105,60	99,34	99,30	100,40	101,24	129,50
Прерада из сопствене производње	106,30	103,40	102,90	101,30	102,40	104,99	104,20	99,80	105,82	121,70
Рибарство	105,80	95,30	93,50	103,10	126,30	89,91	98,00	95,50	98,24	154,40
Жито	97,60	96,80	102,04	100,10	106,00	97,78	102,60	102,70	126,80	133,50
Пшеница	90,30	101,60	100,10	87,00	111,00	98,59	112,50	100,10	119,23	145,30
Кукуруз	94,10	91,80	105,60	102,70	104,90	96,89	100,40	109,60	139,28	128,10
Индустријско биље	83,90	91,70	105,90	103,90	109,80	88,04	101,90	110,20	146,08	111,40
Сунцокрет	50,00	109,30	133,90	84,80	109,30	82,03	104,50	115,50	155,24	111,10
Соја	79,20	91,90	100,90	98,70	118,80	85,07	99,60	114,20	165,46	109,60
Шећерна репа	100,80	79,00	92,80	122,90	104,20	87,05	107,60	103,60	114,17	98,60
Дуван (суви лист)	110,00	97,20	92,40	114,70	85,50	114,63	100,80	99,80	93,64	142,00
Поврће ¹⁾	111,20	109,30	114,10	103,40	98,20	125,40	128,00	94,20	120,45	114,50
Кромпир	149,20	91,20	100,60	100,80	100,00	131,41	121,50	81,70	100,93	167,50
Сточно крмно биље	118,20	113,20	108,60	99,80	118,20	107,87	89,10	99,50	126,92	129,10
Воће	93,80	88,90	120,80	106,60	81,30	81,56	122,80	130,10	150,31	108,90
Винско грожђе	75,20	75,90	123,30	98,30	100,40	99,44	96,30	106,00	110,87	98,80
Вино	100,20	146,90	138,00	116,90	105,20	110,30	111,80	94,20	111,16	131,40
Говеда	98,80	103,10	99,60	98,50	100,70	105,33	95,70	93,60	107,59	126,10
Телад	100,90	104,30	103,30	96,80	102,20	102,05	104,10	99,50	102,07	114,20
Свиње	101,20	99,20	84,10	92,70	115,80	89,84	100,50	104,00	94,52	129,90
Овце и козе	97,30	112,80	102,60	101,60	98,20	102,88	97,60	98,10	104,17	132,00
Стока и живина	100,70	99,80	89,70	94,30	109,30	95,73	98,00	99,90	100,35	126,90
Сточни производи	108,20	100,90	97,50	96,90	102,00	102,93	100,50	100,90	102,06	132,50
Живина	102,00	95,60	97,00	93,70	101,00	99,00	92,20	96,60	109,47	114,70
Млеко	108,60	100,40	97,30	97,00	100,50	104,39	100,10	101,00	100,70	133,50
Јаја	95,20	103,60	97,60	98,20	115,90	91,79	105,10	100,20	104,85	136,20
Мед	106,20	129,90	118,70	85,30	97,40	102,56	100,60	110,20	129,72	83,60

За израчунавање индекса цена произвођача производа пољопривреде и рибарства користе се пондери који представљају структуру вредности продатих производа правних лица из сопствене производње и вредности производа откупљених од породичних газдинстава. Пондери производа рачунају се за сваки месец посебно на основу месечних података о откупу и продаји.

¹⁾ Нису укључени кромпир и пасуљ.

Извор: РЗС

Прилог 1.12: Просечне произвођачке цене пољопривредних производа у Србији (RSD/kg); 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Индекс 2022/21	Индекс 2022/ Ø17-21
Биљни производи												
Пшеница	17,55	20,48	17,57	15,06	16,77	16,31	17,83	17,97	21,90	33,18	151,51	182,75
Кукуруз	16,03	13,34	15,18	15,14	16,19	14,57	14,39	16,31	23,44	31,07	132,55	182,98
Раж	18,23	17,34	21,63	18,41	17,41	18,20	20,16	19,62	23,05	33,48	145,25	170,05
Јечам	17,82	17,32	15,93	15,72	14,31	15,80	15,49	14,74	19,51	32,04	164,22	200,63
Пиварски јечам	20,18	15,97	16,95	16,35	16,06	16,12	17,34	16,39	19,38	35,08	181,01	205,65
Овас	23,00	22,45	21,48	18,61	17,87	19,06	15,09	16,04	22,15	35,86	161,90	198,76
Уљана репица	42,04	35,90	38,95	38,91	38,08	34,82	37,73	38,84	55,52	74,19	133,63	180,96
Сунцокрет	24,75	28,19	36,67	30,68	33,22	26,95	28,18	32,24	51,79	57,86	111,72	167,83
Соја	43,65	37,40	38,31	37,64	45,02	35,39	34,67	40,24	67,28	74,89	111,31	168,22
Шећерна репа	4,56	3,49	3,24	4,07	4,24	3,56	3,80	4,00	4,37	4,77	109,15	119,43
Дуван (суви лист, неферментисан)	244,24	233,04	221,71	246,42	205,15	214,69	214,98	256,43	249,73	330,95	132,52	145,03
Пасуљ	218,79	248,28	208,99	145,47	173,45	203,12	210,62	195,20	161,71	205,37	127,00	108,76
Кромпир (чист усев)	28,17	21,11	23,95	20,24	22,78	32,02	30,59	22,85	25,96	55,91	215,37	208,31
Паприка	39,89	69,90	52,61	49,22	54,34	62,19	76,03	75,46	55,20	68,49	124,08	105,95
Купус	14,76	18,89	22,12	17,12	21,07	21,92	23,84	18,65	33,26	30,56	91,88	128,68
Парадајз	35,94	73,62	40,22	50,99	47,75	48,93	62,65	58,58	71,51	77,41	108,25	133,73
Краставци	28,29	39,17	27,55	36,60	27,71	37,34	46,07	43,91	42,31	57,71	136,40	146,22
Шаргарепа	29,27	29,22	37,02	26,27	31,08	36,53	30,61	25,16	36,01	39,15	108,72	122,81
Лук	23,94	17,99	22,04	24,61	19,31	31,84	41,77	28,74	26,68	31,80	119,19	107,19
Јабукe	37,28	45,15	42,93	46,09	54,96	44,58	41,23	49,66	50,94	45,39	89,10	94,03
Крушке (десертне)	48,70	53,18	69,39	75,92	75,48	69,72	69,66	78,27	45,16	88,23	195,37	130,41
Брескве и нектарине	65,74	60,75	61,60	74,99	68,42	67,95	57,67	67,56	88,35	80,48	91,09	114,99
Кајсије	81,43	57,84	93,74	89,68	67,29	89,35	63,00	114,40	123,56	95,44	77,24	104,28
Вишње	58,34	50,80	142,39	108,56	96,22	127,04	114,51	78,14	118,75	84,13	70,85	78,68
Шљиве	30,63	57,04	55,50	46,51	60,97	57,54	40,43	53,54	59,77	58,16	97,31	106,81
Ораси (у љусци)	228,65	271,53	230,48	216,06	266,40	234,14	180,31	159,04	191,49	217,90	113,79	105,64
Малине	184,23	151,37	192,89	194,23	131,72	96,26	143,64	196,29	377,37	488,13	129,35	258,19
Стоно грозђе	51,12	73,12	70,57	63,06	75,18	53,66	70,67	82,63	96,07	90,94	94,66	120,22
Винско грозђе	27,27	24,01	39,15	31,34	37,50	36,96	47,34	45,08	44,98	47,51	105,62	112,13
Сточарски производи												
Телад	293,47	322,36	328,33	316,91	322,82	333,16	351,15	338,95	354,89	419,43	118,19	123,29
Јунад	219,05	223,32	220,48	219,30	217,18	236,56	220,75	201,53	226,07	297,80	131,73	135,11
Свиње (≤ 110 kg)	176,89	158,88	148,64	140,65	165,47	144,48	150,98	152,69	150,38	206,93	137,60	135,43
Свиње (≥ 110 kg)	169,70	155,02	135,20	126,03	151,89	139,66	141,07	146,96	143,86	197,14	137,04	136,25
Јагњад	224,13	261,04	260,41	259,10	250,54	249,13	241,14	217,16	237,93	319,34	134,22	133,51

Пилићи	133,13	103,73	112,91	111,98	111,76	104,71	95,57	96,53	112,88	141,74	125,57	135,91
Јаја	7,95	10,34	7,79	7,69	8,55	7,70	8,04	7,99	8,22	11,80	143,55	145,68
Кравље млеко	32,84	33,47	31,64	30,44	30,45	31,73	31,69	32,00	32,48	47,70	146,86	150,62
Мед	284,19	348,74	381,59	325,92	301,39	323,93	318,41	407,12	514,86	407,31	79,11	109,16

Извор: РЗС

Прилог 1.13: Просечне произвођачке цене пољопривредних производа у Србији (EUR/t); 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Индекс 2022/21	Индекс 2022/ Ø17-21
Биљни производи												
Пшеница	155,12	174,59	145,55	122,32	138,21	137,90	151,29	152,83	186,27	282,48	151,65	184,27
Кукуруз	141,69	113,72	125,76	122,97	133,43	123,19	122,10	138,72	199,37	264,52	132,68	184,51
Раж	161,13	147,82	179,15	149,53	143,48	153,88	171,06	166,87	196,05	285,04	145,39	171,43
Јечам	157,51	147,65	131,97	127,68	117,94	133,59	131,44	125,36	165,94	272,78	164,38	202,28
Пиварски јечам	178,37	136,14	140,39	132,80	132,36	136,30	147,13	139,40	164,83	298,66	181,19	207,40
Овас	203,29	191,38	177,95	151,16	147,28	161,15	128,04	136,42	188,39	305,30	162,05	200,51
Уљана репица	371,58	306,04	322,59	316,04	313,84	294,41	320,15	330,33	472,22	631,62	133,76	182,45
Сунцокрет	218,76	240,31	303,75	249,19	273,78	227,86	239,11	274,20	440,49	492,60	111,83	169,22
Соја	385,82	318,82	317,29	305,72	371,03	299,23	294,18	342,24	572,24	637,58	111,42	169,67
Шећерна репа	40,31	29,75	26,87	33,06	34,94	30,10	32,24	34,02	37,17	40,61	109,26	120,52
Дуван (суви лист, неферментисан)	2.158,80	1.986,60	1.836,36	2.001,49	1.690,75	1.815,22	1.824,15	2.180,94	2.124,04	2.817,58	132,65	146,21
Пасуљ	1.933,85	2.116,52	1.730,99	1.181,55	1.429,49	1.717,40	1.787,16	1.660,17	1.375,40	1.748,44	127,12	109,69
Кромпир (чист усев)	248,99	179,96	198,37	164,40	187,74	270,73	259,56	194,34	220,80	476,00	215,58	210,03
Паприка	352,58	595,88	435,77	399,78	447,84	525,82	645,13	641,79	469,50	583,10	124,20	106,79
Купус	130,46	161,03	183,23	139,05	173,65	185,34	202,29	158,62	282,89	260,18	91,97	129,73
Парадајз	317,67	627,59	333,16	414,16	393,53	413,71	531,60	498,22	608,22	659,04	108,36	134,76
Краставци	250,05	333,91	228,21	297,28	228,37	315,71	390,91	373,45	359,86	491,32	136,53	147,25
Шаргарепа	258,71	249,09	306,63	213,37	256,15	308,86	259,73	213,99	306,28	333,31	108,83	123,91
Лук	211,60	153,36	182,54	199,89	159,14	269,21	354,43	244,43	226,92	270,73	119,31	107,94
Јабукe	329,51	384,89	355,62	374,36	452,95	376,93	349,85	422,36	433,26	386,43	89,19	94,93
Крушке (десертне)	430,45	453,34	574,77	616,64	622,07	589,49	591,08	665,69	384,10	751,16	195,56	131,67
Брескве и нектарине	581,07	517,88	510,21	609,09	563,88	574,52	489,34	574,60	751,45	685,18	91,18	115,98
Кајсије	719,75	493,07	776,45	728,41	554,57	755,46	534,57	972,97	1.050,92	812,54	77,32	105,02
Вишње	515,66	433,06	1.179,39	881,76	793,00	1.074,13	971,64	664,58	1.010,01	716,25	70,92	79,35
Шљиве	270,73	486,25	459,73	377,77	502,48	486,51	343,06	455,36	508,37	495,15	97,40	107,84
Ораси (у љусци)	2.021,00	2.314,72	1.908,99	1.754,90	2.195,54	1.979,67	1.529,97	1.352,63	1.628,69	1.855,12	113,90	106,78
Малине	1.628,38	1.290,39	1.597,62	1.577,59	1.085,57	813,89	1.218,82	1.669,44	3.209,67	4.155,75	129,48	259,82
Стоно грозђе	451,84	623,33	584,50	512,19	619,60	453,70	599,65	702,77	817,11	774,23	94,75	121,24
Винско грозђе	241,04	204,68	324,29	254,55	309,06	312,50	401,69	383,41	382,57	404,48	105,73	113,03

Сточарски производи												
Телад	2.593,93	2.748,03	2.719,48	2.574,03	2.660,52	2.816,90	2.979,58	2.882,77	3.018,47	3.570,86	118,30	124,35
Јунад	1.936,15	1.903,74	1.826,16	1.781,22	1.789,89	2.000,14	1.873,11	1.714,01	1.922,81	2.535,35	131,86	136,31
Свиње (≤ 110kg)	1.563,50	1.354,41	1.231,16	1.142,40	1.363,72	1.221,59	1.281,10	1.298,63	1.279,04	1.761,72	137,74	136,69
Свиње (≥ 110kg)	1.499,95	1.321,50	1.119,86	1.023,65	1.251,80	1.180,84	1.197,01	1.249,89	1.223,58	1.678,37	137,17	137,50
Јагњад	1.981,05	2.225,29	2.156,93	2.104,49	2.064,83	2.106,42	2.046,13	1.846,94	2.023,68	2.718,74	134,35	134,75
Пилићи	1.176,71	884,27	935,22	909,53	921,07	885,33	810,93	820,99	960,08	1.206,72	125,69	137,18
Јаја (000 ком)	70,27	88,15	64,49	62,46	70,46	65,10	68,22	67,95	69,91	100,46	143,69	147,02
Кравље млеко (000 l)	290,27	285,32	262,10	247,24	250,95	268,28	268,90	272,16	276,25	406,10	147,00	151,92
Мед	2.511,91	2.972,91	3.160,65	2.647,22	2.483,91	2.738,86	2.701,78	3.462,55	4.379,07	3.467,68	79,19	109,97

Извор: РЗС

2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА

Прилог 2.1: Спољнотрговинска размена по тарифним главама (мил. EUR); 2022/21

		ИЗВОЗ					УВОЗ				
		мил. EUR		Индекс 2022/21	%		мил. EUR		Индекс 2022/21	%	
		2021	2022		2021	2022	2021	2022		2021	2022
1	Живе животиње	54,2	51,3	94,65	1,3	1,1	16,1	22,5	139,65	0,7	0,7
2	Месо и јестиви месни и други кланични производи	31,7	40,4	127,44	0,7	0,8	109,4	197,3	180,29	4,4	6,1
3	Рибе и љускари, мекушци и остали водени бескичмењаци	15,6	17,9	114,74	0,4	0,4	58,0	84,5	145,59	2,4	2,6
4	Млечни производи, јаја, природни мед	101,5	116,2	114,48	2,4	2,4	116,6	212,0	181,74	4,7	6,5
5	Остали производи животињског порекла	5,7	5,1	90,25	0,1	0,1	7,8	10,8	139,12	0,3	0,3
6	Живе биљке и цвеће	29,8	36,6	122,90	0,7	0,8	28,9	31,4	108,69	1,2	1,0
7	Поврће, биљке, корење, кртоле	114,0	133,2	116,88	2,7	2,8	120,2	155,1	128,98	4,9	4,8
8	Воће и језграсто воће, агруми, диње и лубенице	825,7	851,1	103,08	19,5	17,6	286,3	295,7	103,30	11,6	9,1
9	Кафа, чај, мате, зачини	23,5	25,7	109,54	0,6	0,5	79,9	123,6	154,75	3,2	3,8
10	Житарице	765,4	694,6	90,75	18,0	14,4	29,1	63,4	217,85	1,2	1,9
11	Производи млинске индустрије, слад, скроб	77,2	119,7	155,02	1,8	2,5	17,6	28,1	159,52	0,7	0,9
12	Уљано семе и уљани плодови	164,0	172,5	105,18	3,9	3,6	97,8	136,4	139,48	4,0	4,2
13	Лац, гуме, смоле, остали биљни сокови и екстракти	3,7	6,5	174,97	0,1	0,1	6,2	12,3	199,77	0,3	0,4
14	Биљни материјали за плетарство, остали производи биљног порекла	0,7	0,6	80,54	0,0	0,0	2,1	3,9	185,80	0,1	0,1
15	Животињске и биљне масти и уља	268,2	312,8	116,61	6,3	6,5	100,3	130,5	130,11	4,1	4,0
16	Месне прерађевине	62,8	70,9	112,90	1,5	1,5	105,4	126,8	120,35	4,3	3,9

17	Шећер и производи од шећера	101,8	97,1	95,43	2,4	2,0	57,0	71,8	125,96	2,3	2,2
18	Какао и производи од какаа	72,5	112,7	155,51	1,7	2,3	140,3	175,9	125,37	5,7	5,4
19	Производи од житарица, брашна и скроба	175,4	246,3	140,43	4,1	5,1	162,2	214,9	132,49	6,6	6,6
20	Производи од поврћа, воћа и језграстог воћа	141,6	177,0	124,99	3,3	3,7	122,9	152,5	124,11	5,0	4,7
21	Разни производи за исхрану	262,3	322,3	122,86	6,2	6,7	224,2	267,2	119,18	9,1	8,2
22	Пића, алкохоли и сирће	280,6	386,5	137,75	6,6	8,0	141,7	196,9	138,96	5,8	6,0
23	Остаци и отпацци прехранбене индустрије (сточна храна)	245,8	333,8	135,82	5,8	6,9	125,7	136,2	108,36	5,1	4,2
24	Дуван и производи замене дувана	386,8	460,2	118,96	9,1	9,5	221,9	292,2	131,68	9,0	9,0
	Укупно пољопривредни производи (1-24)	4.210,4	4.791,0	113,79	99,3	99,2	2.374,6	3.141,9	132,31	96,5	96,5
	Остали пољопривредни производи (тарифне главе 29-53)	30,2	37,6	124,50	0,7	0,8	88,0	113,8	129,32	3,6	3,5
	Укупно	4.240,6	4.828,6	113,87	100,0	100,0	2.460,6	3.255,7	132,31	100,0	100,0

Извор: РЗС

Прилог 2.2: Регионална структура извоза пољопривредно-прехранбених производа (мил. EUR); 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Индекс 2022/21	Индекс 2022/ Ø17-21
ИЗВОЗ	2.104	2.338	2.605	2.922	2.823	2.854	3.238	3.635	4.163	4.735	113,74	141,66
ЕУ	1.104	1.155	1.248	1.411	1.284	1.305	1.585	1.814	2.249	2.443	108,63	148,29
СЕФТА	723	775	833	865	918	915	924	877	983	1.206	122,69	130,60
Остале	277	407	524	647	621	634	729	944	931	1.083	116,33	140,33
УВОЗ	1.177	1.292	1.489	1.362	1.617	1.714	1.872	2.048	2.442	3.220	131,86	166,10
ЕУ	704	821	970	869	978	1.069	1.223	1.346	1.635	2.205	134,86	176,37
СЕФТА	151	153	162	156	162	167	178	189	230	259	112,61	139,85
Остале	322	317	358	338	477	478	471	513	577	756	131,02	150,24
САЛДО	927	1.047	1.117	1.560	1.207	1.140	1.366	1.587	1.721	1.515		
ЕУ	400	334	278	542	306	236	362	468	614	238		
СЕФТА	572	622	672	709	756	748	746	688	753	947		
Остале	-45	90	167	309	145	156	258	431	354	327		

Извор: РЗС

Прилог 2.3: Основни показатељи спољнотрговинске размене пољопривредно-прехранбених производа; 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Индекс 2022/21	Индекс 2022/ Ø17-21
Извоз (мил. EUR)	2.104	2.338	2.605	2.922	2.823	2.854	3.238	3.635	4.163	4.735	113,74	141,66
Увоз (мил. EUR)	1.117	1.292	1.489	1.362	1.617	1.714	1.872	2.048	2.442	3.220	131,86	166,10
Салдо(мил. EUR)	987	1.047	1.117	1.560	1.206	1.140	1.366	1.587	1.721	1.515	88,03	107,91
Обим размене (мил. EUR)	3.221	3.630	4.094	4.284	4.440	4.568	5.110	5.683	6.605	7.995	121,04	151,39
Покривеност увоза извозом (%)	188,4	181,0	175,0	214,5	174,6	166,5	173,0	177,5	170,5	147,0	86,22	85,26
Учешће у укупној трговини Р Србије (%)	12	13,6	14,4	13,9	12,9	12,0	12,3	14,2	9,9	11,9	120,20	97,14
Учешће извоза у укупном извозу Р Србије (%)	19	20,8	21,6	21,8	18,8	17,5	18,5	21,3	15,1	17,2	113,91	94,34
Учешће увоза у укупном увозу Р Србије (%)	8	8,0	9,1	7,8	8,3	7,8	7,8	8,9	6,3	8,3	131,75	106,06

Извор: РЗС

3. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА

Прилог 3.1: Реализована финансијска средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју (RSD); 2022.

ВРСТА ПОДСТИЦАЈА	РЕАЛИЗОВАНА СРЕДСТВА
I Директна плаћања	41.245.651.001
1 Премије	9.743.152.461
1.1 Премија за млеко	9.743.152.461
2 Подстицаји за производњу	26.470.223.281
2.1 Основни подстицаји за биљну производњу	10.002.273.021
2.2 Подстицаји у сточарству	16.467.950.260
3 Регреси	5.032.275.259
3.1 Регрес за гориво, ђубриво и семе	5.032.275.259
II Подстицаји мерама руралног развоја	9.001.866.581
1 Подстицаји за унапређење конкурентности	6.944.579.864
1.1 Инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства	3.335.443.008
1.2 Инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехранбених производа и производа рибарства	1.746.912.018
1.3 Управљање ризицима	1.862.224.837
2 Подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса	729.688.001
2.1 Органска производња	576.127.504
2.2 Очување биљних и животињских генетичких ресурса	153.560.497

3	Подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима	440.218.798
3.1	Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима	59.197.569
3.2	Спровођење активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду, као и за увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима	73.020.173
3.3	Унапређење и развој руралне инфраструктуре	308.001.056
4	Подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја	932.975
4.1	Припрема локалних стратегија руралног развоја	932.975
4.2	Спровођење локалних стратегија руралног развоја	0
5	Подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања	886.446.943
5.1	Развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју	288.979.574
5.2	Подршку пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди	597.467.369
III	Посебни подстицаји	224.913.111
1	Подстицаји за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству - мере селекције	143.807.826
2	Подстицаје за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју (мере и акције у пољопривреди)	2.768.795
3	Подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију	78.336.490
IV	IPARD подстицаји	2.688.967.331
V	Кредитна подршка	712.341.220
	УКУПНО	53.873.739.245

Извор: МПШВ, Управа за аграрна плаћања

Прилог 3.2: Подзаконска регулатива (примена током 2022. године)

-
- ¹ Правилник о условима, начину и обрасцу захтева за остваривање права на премију за млеко („Сл. гласник РС“, бр. 28/13, 36/14, 44/18 – др. закон, 56/20, 159/20 и 93/21)
- ² Правилник о начину остваривања права на основне подстицаје у биљној производњи и обрасцу захтева за остваривање тих подстицаја („Сл. гласник РС“, бр. 29/13, 9/16, 38/20, 16/21, 18/22 и 141/22)
- ³ Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за квалитетна приплодна грла („Сл. гласник РС“, бр. 26/17, 20/18, 34/18, 44/18 – др. закон, 104/18, 24/21, 139/22 и 144/22)
- ⁴ Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за краве дојиље („Сл. гласник РС“, бр. 46/15, 26/18, 44/18 – др. закон и 139/22)
- ⁵ Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за тов јунади, тов свиња и тов јагњади и тов јаради („Сл. гласник РС“, бр. 104/18, 3/19 и 139/22)
- ⁶ Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству по кошници пчела („Сл. гласник РС“, бр. 33/15, 14/16, 20/18, 44/18 – др. закон, 27/19, 76/20 и 139/22)
- ⁷ Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству за производњу конзумне рибе („Сл. гласник РС“, бр. 61/13, 44/14, 44/18 – др. закон и 139/22)
- ⁸ Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за краве за узгој телад за тов („Сл. гласник РС“, бр. 25/18, 44/18 – др. закон и 139/22)
- ⁹ Правилник о условима, начину и обрасцима захтева за остваривање права на регрес за трошкове складиштења пољопривредних производа у јавним складиштима („Сл. гласник РС“, бр. 61/13 и 141/22)
- ¹⁰ Правилник о подстицајима програмима за унапређење конкурентности за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства кроз подршку подизања вишегодишњих производних засада воћака и хмеља („Сл. гласник РС“, бр. 41/21)
- ¹¹ Правилник о о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку нових машина и опреме за унапређење примарне производње биљних култура („Сл. гласник РС“, бр. 48/18, 29/19, 78/20 и 119/21)
- ¹² Правилник о о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку нових машина и опреме за унапређење примарне пољопривредне производње у сточарству („Сл. гласник РС“, бр. 48/18, 23/19, 78/20 и 119/21)
- ¹³ Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку нових машина и опреме за унапређење дигитализације сточарске пољопривредне производње („Сл. гласник РС“, бр. 46/19, 87/20, 9/22)
- ¹⁴ Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку квалитетних приплодних грла за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње („Сл. гласник РС“, бр. 48/18, 29/19, 48/19 и 25/20)
- ¹⁵ Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за изградњу и опремање објеката за унапређење примарне пољопривредне производње („Сл. гласник РС“, бр. 29/18, 30/18, 27/19, 40/19, 81/20, 120/20 и 66/22)
- ¹⁶ Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку новог трактора („Сл. гласник РС“, бр. 96/19 и 13/20)
- ¹⁷ Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за електрификацију поља („Сл. гласник РС“, бр. 25/20)
- ¹⁸ Правилник о подстицајима програмима за инвестиције у пољопривреди за унапређење конкурентности и достизање стандарда квалитета кроз подршку унапређењу квалитета вина и ракије („Сл. гласник РС“, бр. 48/13, 33/16, 18/18 и 44/18 – др. закон)
- ¹⁹ Правилник о условима, начину и обрасцу захтева за остваривање права на подстицаје за премију осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња („Сл. гласник РС“, бр. 61/17 и 44/18 – др. закон)
- ²⁰ Правилник о коришћењу подстицаја за органску биљну производњу („Сл. гласник РС“, бр. 31/18, 23/19, 20/20, 44/21, 50/22 и 139/22)
- ²¹ Правилник о коришћењу подстицаја за органску сточарску производњу („Сл. гласник РС“, бр. 25/20 и 144/22)
- ²² Правилник о подстицајима за очување биљних генетичких ресурса („Сл. гласник РС“, бр. 85/13 и 44/18 – др. закон)
- ²³ Правилник о подстицајима за очување животињских генетичких ресурса („Сл. гласник РС“, бр. 83/13, 35/15, 28/16, 44/18 – др. закон, 104/18, 16/21 и 30/22)
- ²⁴ Правилник о подстицајима за унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима („Сл. гласник РС“, бр. 93/21)
- ²⁵ Правилник о подстицајима за спровођење активности у циљу подизања конкурентности кроз сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла („Сл. гласник РС“, бр. 39/18, 17/21, 132/21 и 27/22)
- ²⁶ Правилник о подстицајима за спровођење активности у циљу подизања конкурентности кроз диверсификацију економских активности кроз подршку инвестицијама у прераду и маркетинг на пољопривредном газдинству („Сл. гласник РС“, бр. 88/17, 44/18 – др. закон и 141/22)
- ²⁷ Правилник о подстицајима за унапређење система креирања и преноса знања кроз развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, бр. 76/20, 18/22, 77/22 и 144/22)
- ²⁸ Уредба о утврђивању Годишњег програма развоја саветодавних послова у пољопривреди за 2022. годину („Службени гласник РС“, бр. 18/22)
- ²⁹ Уредба о утврђивању Дугорочног програма мера за спровођење одгајивачког програма у Републици Србији за период 2020-2024. године (Службени гласник РС“, бр. 38/20)
- ³⁰ Уредба о утврђивању Годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма за 2022. годину („Сл. гласник РС“, бр. 30/22)
- ³¹ Правилник о коришћењу подстицаја за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, бр. 72/17 и 139/22)

³² Правилник о подстицајима за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију воћака, винове лозе и хмеља („Сл. гласник РС“, бр. 58/17 и 25/18)

³³ Правилник о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава („Сл. гласник РС“, бр. 84/17, 112/17, 78/18, 67/19, 53/21, 10/22 и 18/22)

³⁴ Правилник о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства („Сл. гласник РС“, бр. 84/17, 23/18, 98/18, 82/19, 74/21 и 10/22)

³⁵ Правилник о ИПАРД подстицајима за диверзификацију пољопривредних газдинстава и развој пословања („Сл. гласник РС“, бр. 76/20, 87/21 и 10/22)

³⁶ Правилник о условима и начину остваривања права на кредитну подршку („Сл. гласник РС“, бр. 48/17, 88/17, 84/18, 23/19, 27/20, 36/21, 102/21, 130/21, 127/22 и 144/22)